

იურისტის ბიბლიოთეკა

რობიზონ ხურცილავა

**დავალიანების გადახდევინების
შესახებ საქმის განხილვის
გამართივებული წესი
სამოქალაქო პროცესში**

მეორე გადამუშავებული გამოცემა

**თბილისი
2011 წელი**

მოცემული მონოგრაფია დაწერილია მოქმედი საპროცესო კანონისა და სასამართლო პრაქტიკის დაწვრილებითი ანალიზის საფუძველზე. იგი შეეხება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ ისეთ საპროცესო ინსტიტუტს, როგორიცაა დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვის გამართივებული წესი.

მონოგრაფია გათვალისწინებულია იურისტებისა და სასამართლო პრაქტიკით დაინტერესებული ფართო მკითხველისათვის.

**რედაქტორი — სამართლის დოქტორი,
პროფესორი ვალვა ქურდაძე
სამართლის დოქტორი
პროფესორი ზურაბ ჭაჭალაშვილი**

**რეცენზენტები — სამართლის დოქტორი,
პროფესორი ვალერი ხრუსტალი
სამართლის დოქტორი
პროფესორი ზურაბ კლიარიშვილი**

ნაშრომი იბეჭდება აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სამართლის დეპარტამენტის რეკომენდაციით (ოქმი N6. 10.06.2011 წ.)

გამომცემელი: იურიდიული ფირმა “ზონა კაუპა”

თბილისი, 2011

სარჩევი

წინათქმა	4
----------------	---

თავი I

გამარტივებული წარმოების ზოგადი დახასიათება	6
--	---

თავი 2

დავალიანების გადახდვინების შესახებ საქმის განხილვის შინაარსი	42
§1 განცხადების შეტანა გადახდის ბრძანების მიღების მიზნით /წარმოების აღძვრა/	42
§ 2. განსჯადობა	69
§3. გამარტივებული წარმოებისას ფულადი დავალ- იანების გადახდვინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმა	75
§ 4. ფულადი დავალიანების გადახდვინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღება	95
§ 5. სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება	101
§ 6. გადახდის ბრძანება	105
§ 7. გადახდის ბრძანებაზე უსწორობის, აშკარა არითმეტიკული შეცდომების გასწორება და გადახდის ბრძანების განმარტება	116
§ 8. მოვასუხის შესაგებელი /პროტესტი/	118
§ 9. საქმის განხილვა დავის სასარჩელო წარმოების წესით	131
§ 10. საქმის წარმოების განახლება	133

თავი 3

გადახდის ბრძანება ადმინისტრაციულ პროცესში	141
---	-----

მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ დამოუკიდებელმა საქართველომ დაიწყო დემოკრატიული, სამართლებრივ საწყისებზე აგებული კანონმდებლობის შექმნა. 1995 წლის 24 აგვისტოს მიღებული იქნა საქართველოს კონსტიტუცია¹, რომლის პრეამბულაშივე აღნიშნულია სახელმწიფოს ურყევი ნება დაამკვიდროს დემოკრატიული საზოგადოებრივი წესწყობლება, ეკონომიკური თავისუფლება, სოციალისტური და სამართლებრივი სახელმწიფო.

1997 წლის 14 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული იქნა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, რომელიც საბჭოური კოდექსისაგან განსხვავებით ახლებურად არეგულირებს მხარეთა სამართლებრივ ურთიერთობებს და ხელს უწყობს მართლმსაჯულების სწრაფად განხორციელებას. ახლებურად ახდენს რიგი სამოქალაქო საპროცესო პრინციპების ფორმულირებას, რომელთა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია შეჯიბრებითობის პრინციპს.

ახალმა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსმა საბჭოურისაგან განსხვავებით სასარჩელო და უდავო წარმოების გვერდით გაითვალისწინა წარმოების კიდევ ერთი სახე — გამარტივებული წარმოება, რომელიც საქმეთა დროული და სწრაფი განხილვის, ასევე დარღვეული უფლების დროულად აღდგენის თვალსაზრისით, დიდი მონაპოვარია სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობისათვის.

მონოგრაფიაში განხილულია გამარტივებული წარმოების არსი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, მისი ძირითადი ნიშნები, გამარტივებულ წარმოებაში მონაწილე პირთა სამართლებრივი მდგომარეობა, მისი განსხვავება სასარჩელო და უდავო წარმოებისაგან, ასევე მოცემულია სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი.

¹ ტერმინი “კონსტიტუცია” ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს დანესებას, დადგენას (იხ. პ. ცნობილადის — საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი. თ. 1. თბ.; 2004 წ.; გვ. 74)

მონოგრაფიაში განხილულია აგრეთვე გამარტივებული წარმოების წესით განსახილველი საქმე ერთ-ერთი, რომელიც დავალიანებას ეხება.

მონოგრაფიის თეორიულ მეთოდოლოგიურ და წყაროთმცოდნეობის მთავარ ბაზას წარმოადგენს ზოგადსამეცნიერო მეთოდები. საკითხების შესწავლა და გადმოცემა ხდება შედარებით-სამართლებრივი, ლოგიკური და სოციოლოგიური კვლევის ანალიზის საფუძველზე. მონოგრაფიაში განხილულია თეორიული შემეცნების სპეციალური მეთოდები და ხერხები.

მონოგრაფიის ინფორმაციულ ბაზას ქმნის: საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, საქართველოში მოქმედი ნორმატიული აქტები, ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა ნაშრომები (მონოგრაფიები, სტატიები), ასევე სასამართლო პრაქტიკის მასალები.

მონოგრაფიის მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ სასამართლოები პრაქტიკაში აწყდებიან მრავალ პრობლემას, რაც ძირითადად გამოწვეულია გამარტივებული წარმოების ინსტიტუტის ჯერ კიდევ არასრულყოფილად ჩამოყალიბებით. ამდენად, გამარტივებულ წარმოებასთან დაკავშირებული პრობლემების შესწავლას აქვს არა მარტო თეორიული, არამედ პრაქტიკული მნიშვნელობაც, რადგანაც გამარტივებული წარმოების წესით საქმეთა სწორი განხილვა უზრუნველყოფს მართლმსაჯულების სწრაფად განხორციელებას და ხელს შეუწყობს კანონიერების განმტკიცებას.

მონოგრაფიის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა იმაშიც მდგომარეობს, რომ მოცემული დებულებები სრულყოფენ გამარტივებული წარმოების გამოყენებას პრაქტიკაში. საკითხი იმის შესახებ, თუ როგორი უნდა იყოს მოცემული ინსტიტუტის კონცეფცია, პოლემიკის საგანს წარმოადგენს.

დაბოლოს, სრულყოფილებას არა აქვს დასასრული. ავტორი გულწრფელი მადლიერებით მიიღებს ყველა საქმიან წინანადებას, რაც ხელს შეუწყობს ნაშრომის შემდგომ დახვეწას.

როპიზონ ხურცილავა

ქუთაისი, 2011 წლის ივნისი

გამართივებული წარმოების ზოგადი

დახასიათება

ყოველი პირისათვის უზრუნველყოფილია უფლების სასამართლო წესით დაცვა. საქმის განხილვას სასამართლო შეუდგება იმ პირის განცხადებით, რომელიც მიმართავს მას თავისი უფლებების ან კანონით გათვალისწინებული ინტერესების დასაცავად.

სასამართლო წესით ადამიანის ძირითადი უფლებების დაცვა გარანტირებულია საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებით და ნორმებით. სასამართლო დაცვის უფლება არის ყველა დანარჩენი უფლება-თავისუფლებების განხორციელების აუცილებელი გარანტია, რომელთა დაცვა სახელმწიფოს ვალდებულებაა. საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის, აგრეთვე ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების კონვენციის მე-6 მუხლის, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-14 მუხლის მიხედვით, მართლმსაჯულება უნდა პასუხობდეს სამართლიანობის მოთხოვნებს და უზრუნველყოფდეს უფლებების ეფექტურ აღდგენას, სასამართლოს დაცვა უნდა იყოს სრული, რაც გულისხმობს ნებისმიერი პირის არა მხოლოდ შესაძლებლობას მიმართოს სასამართლოს, არამედ, აგრეთვე, სასამართლოს ვალდებულებას, მიიღოს სამართლიანი და დასაბუთებული გადაწყვეტილება². უფლების სასამართლო წესით დაცვა უზრუნველყოფილია ასევე საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლის პირველი ნაწილით, რომლის თანახმადაც საქმის განხილვას სასამართლო შეუდგება იმ პირის განცხადებით, რომელიც მიმართავს მას თავისი უფლების ან კანონით გათვალისწინებული ინტერესების დასაცავად.

² მ. კოპალეიშვილი, ნ. სხირტლაძე, ე. ქარდავა, პ. ტურავა — ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო. თბ.; 2008 წ.; გვ. 36-37.

ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიღებამდე, საქმეთა განხილვა დაკავშირებული იყო რთულ პროცედურებთან, რაც საბოლოო ჯამში აჭიანურებდა საქმეზე გადაწყვეტილების მიღებას და შესაბამისად მის აღსრულებას. მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, რომელიც 1997 წლის 14 ნოემბერს იქნა მიღებული, უფრო მოყვანილი არის თანაფარდობაში არსებულ სამართლის რეალიებთან, რაც იმას გულისხმობს, რომ ეფექტურად უზრუნველყოფს საქმეთა დროულად განხილვას, საბოლოო ჯამში კი ეკონომიის პრინციპისა და მხარეთა უფლებების დაცვას ემსახურება.

ნებისმიერ შემთხვევაში ახალი საპროცესო კანონმდებლობის შექმნა ორ მიზნამდე, ორ მომენტამდე უნდა დაიყვანებოდეს, პირველი ის, თუ როგორ უნდა გავხადოთ სასამართლო დამოუკიდებელი სამოქალაქო პროცესის ფარგლებში, რათა სამართალწარმოება ხორციელდებოდეს შეჯიბრებითობისა და დისპოზიციურობის საწყისებზე და მეორე, როგორ გავამარტივოთ სამოქალაქო სამართლებრივი დავების განხილვის პროცედურა სამართლის სუბიექტების უფლებების ეფექტიანად დაცვის მიზნით.³ საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებზე გადასვლამ სამოქალაქო (როგორც მატერიალური ისე საპროცესო) კანონმდებლობაში, მრავალი ახალი ინსტიტუტის დამკვიდრება გამოიწვია, მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიღებით, ახლებურად ჩამოყალიბდა სამოქალაქო წარმოების სახეები, კერძოდ, სასარჩელო და უდავო წარმოების გვერდით ადგილი დაიმკვიდრა წარმოების ისეთმა სახემ, როგორიცაა გამარტივებული წარმოება. გამარტივებული წარმოება შეიძლება იყოს იმის გამოხატულება, რომ სახელმწიფო და საზოგადოება მიისწრაფვის სამოქალაქო სამართალწარმოების დინამიკურობისაკენ. ეს იმას გულისხმობს, რომ სამოქალაქო სამართალწარმოება იძენს თვისებას, როცა მისი მეშვეობით მაქსიმალურად სწრაფად შეიძლება იქნეს დაცული სამოქალაქო უფლებები, რა თქმა უნდა შეხამებული უნდა იყოს უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვის მაღალეფექტიანობასთან.

³ შ. ქურდაძე. სამოქალაქო საქმეთა განხილვა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებში. თბ.; 2006 წ.; წინათქმა.

გამარტივებული წარმოება, სასარჩელო წარმოების მს-
გავსად მიზნად ისახავს დარღვეული უფლების აღდგენას, მაგრამ
გამარტივებული წარმოების დროს საქმე განიხილება:

• მარტივად • დაჩქარებულად • მჭიდრო ვადებში.

სიმარტივე უზრუნველყოფილია წარმოების აღძვრიდან
გადაწყვეტილების მიღებამდე შესასრულებელი ვიწრო საპრო-
ცესო მოქმედებებით.

დაჩქარებულობა გულისხმობს გამარტივებულ წარმოება-
ში სასარჩელო წარმოებისათვის დამახასიათებელი საპროცესო
მოქმედების არარსებობას.

მჭიდრო ვადები უზრუნველყოფილია გამარტივებული წარ-
მოების წესით საქმეთა შემჭიდროვებულ ვადებში განხილვით.

განცხადების მიღებასა და საქმის განხილვაზე უარის თქმა
სასამართლოს შეუძლია მხოლოდ საქართველოს სამოქალაქო
საპროცესო კოდექსით დადგენილი საფუძვლებითა და წესით.

თუ რა კატეგორიის საქმეები უნდა იქნეს განხილული გამ-
არტივებული წარმოების და არა გამარტივებული წესით, გათვა-
ლისწინებულია სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით და
მოსამართლის შეხედულებაზე არ არის დამოკიდებული. მოსა-
მართლეს წარმოების სახის არჩევის დროს გააჩნია არა უფლება-
მოსილება, არამედ ვალდებულება, რომელიც მხარის მოთხოვ-
ნის საფუძველზე საპროცესო კოდექსიდან გამომდინარეობს.

გამარტივებული წარმოება გათვალისწინებულია საქარ-
თველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მეხუთე კარით,
რომლის თანახმადაც გამარტივებული წარმოებით განიხილება
შემდეგი საქმეები:

- თამასუქისა და ჩეკის თაობაზე აღძრული სარჩელები;
- დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეები;
- ლიზინგის საგნის გამცემის მფლობელობაში ლიზინგის
საგნის დაბრუნების თაობაზე აღძრული საქმეები;
- აქციათა სავალდებულო მიყიდვის შესახებ საქმეები;
- ცალკეული დელიქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებ-
ის შესახებ საქმეები.

საქართველოსაგან განსხვავებით გერმანიაში გამარტივე-
ბული წარმოების წესით განიხილება მხოლოდ

- თამასუქისა და ჩეკის თაობაზე აღძრული მოთხოვნები;
- დავალიანების გადახდევინების შესახებ აღძრული მოთხოვნები.

გერმანიაში სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს ლიზინგის საგნის გამცემის მფლობელობაში ლიზინგის საგნის დაბრუნების და აქციათა სავალდებულო მიყიდვის თაობაზე, ცალკეული დელიქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ აღძრული საქმეების გამარტივებული წარმოების წესით განხილვას.

რუსეთის ფედერაციაში გამარტივებული წარმოებით სასამართლო ბრძანება გაიცემა, თუ (რუსეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 122-ე მუხლი):

- მოთხოვნა ეფუძნება ნოტარიულად დამოწმებულ გარიგებას;

- მოთხოვნა ეფუძნება წერილობით ფორმაში შესრულებულ გარიგებას;

- მოთხოვნა ეფუძნება ნოტარიუსის მიერ შესრულებულ თამასუქის (ფასიანი ქაღალდის) გადაუხდელობით, უაქცეპტობით და აქცეპტის დაუთარილებლობით გამონეულ პროტესტზე;

- განცხადებულია არასრულწლოვან ბავშვებზე ალიმენტის გადახდის მოთხოვნა, რომელიც არ უკავშირდება მამობის დადგენას, მამობის შეცდომების ან სხვა დაინტერესებული პირების მოწვევის აუცილებლობას;

- განცხადებულია მოქალაქეებისაგან საგადასახადოს, მოსაკრებელის და სხვა სავალდებულო გადასახადებში არსებული დანაკლისის გადახდევინების მოთხოვნა;

- განცხადებულია მოსამსახურეზე დარიცხული, მაგრამ გაუცემელი ხელფასის გადახდევინების მოთხოვნა;

- შინაგან საქმეთა ორგანოების მიერ მოპასუხის ან მევალის, ან მევალისაგან სასამართლოს გადანყევითილებით გადაცემული ბავშვის დაძვინასთან დაკავშირებული ხარჯების გადახდევინების განცხადებული მოთხოვნა.

უკრაინაში გამარტივებული წარმოებით გაიცემა სასამართლო ბრძანება თუ (უკრაინის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 96-ე მუხლი):

- განცხადებული მოთხოვნა, შესრულებული წერილობითი ფორმით ეფუძნება მართლზომიერებას;

- განცხადებულია მოსამსახურეზე დარიცხული, მაგრამ გაუცემელი ხელფასის გადახდევინების მოთხოვნა;

- განცხადებულია მოთხოვნა მოპასუხის, მევალის, ბავშვის ან მევალის სატრანსპორტო საშუალებების დაძვბნის ხარჯების კომპენსაციის შესახებ;

უკრაინაში სასამართლო ბრძანება შესაძლებელია გაიცეს სხვა კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებშიც.

ყაზახეთში გამარტივებული წარმოებით სასამართლო ბრძანება გაიცემა თუ (ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 140-ე მუხლი):

- მოთხოვნა ეფუძნება ნოტარიულად დამოწმებულ გარიგებას;

- მოთხოვნა ეფუძნება წერილობით გარიგებას და აღიარებულია მოპასუხის მიერ;

- მოთხოვნა ეფუძნება ნოტარიუსის მიერ შესრულებულ თამასუქის (ფასიანი ქაღალდის) გადაუხდელობით, უაქცეპტობით და აქცეპტის დაუთარილებლობით გამოწვეულ პროტესტზე;

- განცხადებულია არასრულწლოვან ბავშვებზე ალიმენტის გადახდის მოთხოვნა, რომელიც არ უკავშირდება მამობის დადგენას ან მესამე პირების მოწვევის აუცილებლობას;

- განცხადებულია მოქალაქეებისაგან და იურიდიული პირებისაგან საგადასახადოს და სხვა სავალდებულო გადასახადებში არსებული დანაკლისის გადახდევინების მოთხოვნა;

- განცხადებულია მოსამსახურეზე დარიცხული, მაგრამ გაუცემელი ხელფასისა და სხვა გადასახადის გადახდევინების მოთხოვნა;

- შინაგან საქმეთა ორგანოებისა და ფინანსური პოლიციის მიერ მოპასუხის ან მევალის დაძვბნასთან დაკავშირებული ხარჯების გადახდევინების მოთხოვნა.

- თუ ყაზახეთის რესპუბლიკის საკანონმდებლო აქტების შესაბამისად განცხადებულია მოთხოვნა ლიზინგის საგნის უვადო გამოთხოვის შესახებ;

- თუ ლომბარდის მიერ მოვალეზე ან დამგირავებელზე განცხადებულია მოთხოვნა გირაოს საგნის გადახდევინების შესახებ.

ყირგიზეთში გამარტივებული წარმოებით სასამართლო ბრძანება გაცივმა თუ (ყირგიზეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 247-ე მუხლი):

- მოთხოვნა ეფუძნება ნოტარიულად დამოწმებულ გარიგებას;

- მოთხოვნა ეფუძნება წერილობით ფორმაში შესრულებულ გარიგებას;

- მოთხოვნა ეფუძნება ნოტარიუსის მიერ შესრულებულ თამასუქის (ფასიანი ქაღალდის) გადაუხდელობით, უაქცეპტობით და აქცეპტის დაუთარილებლობით გამოწვეულ პროტესტზე;

- განცხადებულია არასრულწლოვან ბავშვებზე ალიმენტის გადახდის მოთხოვნა, რომელიც არ უკავშირდება მამობის დადგენას, მამობის (დედობის) შეცილებას ან სხვა დაინტერესებული პირების მოწვევის აუცილებლობას;

- განცხადებულია მოქალაქეებისაგან საგადასახადოს, მოსაკრებელის და სხვა სავალდებულო გადასახადებში არსებული დანაკლისის გადახდევინების მოთხოვნა;

- განცხადებულია მოსამსახურეზე დარიცხული, მაგრამ გაუცემელი ხელფასის გადახდევინების მოთხოვნა;

- შინაგან საქმეთა ორგანოების ან საგადასახადო პოლიციის მიერ მოპასუხის ან მევალის ან მევალის ქონების, ასევე მევალისაგან სასამართლოს გადანყვეტილებით გადაცემული ბავშვის დაძვინასთან დაკავშირებული ხარჯების გადახდევინების განცხადებული მოთხოვნა.

გამარტივებული წარმოების წესით განსახილველ საქმეთა ჩამონათვალი ქონებრივ ხასიათს ატარებენ⁴, საქართველოს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით ჩამონათვალი ამომწურავია და მისი განვრცობა დაუშვებელია:

- მოსამართლის შეხედულებით;

- მხარეთა მოთხოვნით;

- საქმის სიმარტივით.

თუმცა მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული ჩამონათვალი არ არის სრულყოფილი და მისი შევსება საკონონმდებლო დონეზე უნდა მოხდეს.

⁴ Данилов Е.П. Гражданский процессуальный кодекс Комментарий. М., 2001 г. стр. 353

გარკვეული საქმეები, რომლებიც თავისი ხასიათით გამარტივებული წარმოების მსგავსად სიმარტივით და ძირითადად დოკუმენტალური წარმოებით ხასიათდებიან, შესაძლებელია განხილული იქნეს გამარტივებული წარმოების წესით. სამოქალაქო საპროცესო ფორმა საჭიროებს, რომ მოყვანილი იქნეს დღესდღეობით არსებული სამართლის რეალიებთან ლოგიკურ შესაბამისობაში.⁵ ამდენად, საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილებაზე დაყრდნობით ვფიქრობთ, რომ შესაბამისი დამატება უნდა განხორციელდეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში, ასეთად შეიძლება მივიჩნიოთ სანივთო-სამართლებრივი სარჩელი (action in rem), კერძოდ, უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვა (vindikaciuri sarCeli) და საოჯახო-სამართლებრივი სარჩელი, კერძოდ, ალიმენტის სახით თანხის გადახდევინება.

ვინდიკაციური სარჩელის დროს მოსარჩელე მხარე ითხოვს მოპასუხისაგან კუთვნილი ქონების დაბრუნებას და მტკიცებულებად წარადგენს ქონების საკუთრების დამადასტურებელ დოკუმენტს⁶. უძრავ ნივთებთან (bona immobilia) დაკავშირებით ასეთ უტყუარ მტკიცებულებას (დოკუმენტს) წარმოადგენს საჯარო რეესტრის ამონაწერი. სწორედ ამ უტყუარი მტკიცებულების არსებობის შემთხვევაში მოსარჩელეს უნდა გააჩნდეს უფლებამოსილება დარღვეული უფლების აღდგენა და უკანონო მფლობე-

⁵ Т. А. Реформируемый гражданский процесс Вестник Саратовской государственной академии права. 1998 №1 стр 39

⁶ ვინდიკაციური სარჩელის წარდგენის შესაძლებლობას ითვალისწინებს იტალიის სამოქალაქო კოდექსის მესამე წიგნი, რომლის 948-ე მუხლის თანახმად, მესაკუთრეს შეუძლია დაიბრუნოს ნივთი ნებისმიერი იმ პირისაგან, რომელი მას ფლობს ან ახორციელებს მის პყრობას და წარადგინოს სარჩელი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ამ პირმა სარჩელის წარდგენის შემდეგ თავისი მოქმედებით შეწყვიტა ნივთის ფლობა ან პყრობა. ასეთ შემთხვევაში მოპასუხე ვალდებულია თავის ხარჯზე უზრუნველყოს ნივთის დაბრუნება მოსარჩელისათვის ან, თუ იგი ამას ვერ განახორციელებს, აუნაზღაუროს მას ნივთის ღირებულება და მიყენებული ზარალი.

თუ მესაკუთრე ითხოვს ნივთის დაბრუნებას უშუალოდ ახალი მფლობელისაგან ან მპყრობელისაგან, მან უნდა აუნაზღაუროს თავდაპირველ მფლობელს ან მპყრობელს მის სანაცვლოდ მიღებული თანხა.

სარჩელი ნივთის უკან დაბრუნების მოთხოვნის თაობაზე არ ექვემდებარება სასარჩელო ხანდაზმულობას, გარდა სხვა პირების მიერ საკუთრების უფლების ხანდაზმულობით შეძენის სამართლებრივი შედეგებისა.

ლობიდან ნივთის გამოთხოვა მოითხოვოს გამარტივებული წარმოების წესით, ხოლო სასამართლოს ვალდებულება, მხარის მოთხოვნის საფუძველზე ვინდუკაციურ სარჩელთან დაკავშირებით საქმე განიხილოს გამარტივებული წარმოების წესით.

ვინდუკაციური სარჩელის არსი საკუთრების თავისებურებიდან მომდინარეობს. მესაკუთრეს სსკ-ს 158-ე მუხლის მე-2 ნაწილისა და 170-ე მუხლის მე-3 ნაწილის შესაბამისად, უფლება აქვს არ ფლობდეს ან არ სარგებლობდეს კუთვნილი ნივთით. ამდენად, მესაკუთრეს აქვს საკუთარი ნივთის თავისუფალი ფლობისა და სარგებლობის უფლება, თუკი არ არსებობს სარგებლობის აუცილებელი სოციალური ინტერესი. ეს კი გულისხმობს მესაკუთრის თავისუფლებას, ნებისმიერ დროს დაეუფლოს კუთვნილ ნივთს ან ისარგებლოს ამ ნივთით, მათ შორის, მოითხოვოს უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვა. აღნიშნულ ურთიერთობას აწესრიგებს სსკ-ის 172-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომელიც ნორმის აღწერილობითი ნაწილის შემადგენელ სამ ელემენტს შეიცავს:

- მოსარჩელე უნდა იყოს ნივთის მესაკუთრე;⁷

⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მესაკუთრეს შეუძლია, კანონისმიერი ან სხვაგვარი, კერძოდ, სახელმწიკრულე-ბო შეზღუდვის ფარგლებში თავისუფლად ფლობდეს და სარგებლობდეს ქონებით (ნივთით), არ დაუშვას სხვა პირთა მიერ ამ ქონებით სარგებლობა, განკარგოს იგი, თუკი ამით არ ილახება მეზობლების ან მესამე პირთა უფლებები, ანდა თუ ეს მოქმედება არ წარმოადგენს უფლების ბოროტად გამოყენებას, ამავე კოდექსის 147-ე მუხლის თანახმად, ქონება არის ყველა ნივთი და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე, რომელთა ფლობაც, სარგებლობა და განკარგვა შეუძლიათ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს და რომელთა შეძენაც შეიძლება შეუზღუდავად, თუკი ეს აკრძალული არ არის კანონით ან არ ეწინააღმდეგება ზნეობრივ ნორმებს.

იტალიის სამოქალაქო კოდექსის მესამე წიგნის 832-ე მუხლის თანახმად, თუ მესაკუთრეს აქვს უფლება საჯარო წესრიგით დადგენილი შეზღუდვების ფარგლებსა და მოვალეობათა შესრულების პირობით, ისარგებლოს ნივთებით და განკარგოს ისინი სრულად სხვა პირთა გამორიცხვით, ხოლო ამავე კოდექსის 820-ე მუხლის თანახმად, ქონებას წარმოადგენს ნივთები, რომლებიც შეიძლება წარმოადგენდეს უფლებათა საგანს.

ლუიზიანას სამოქალაქო კოდექსის 477-ე მუხლის თანახმად, საკუთრების უფლება, პირს ნივთზე პირდაპირ, უშუალო და ექსკლუზიურ ბატონობის უფლებას ანიჭებს. ნივთის მესაკუთრეს შეუძლია ისარგებლოს ნივთით, მიიღოს მისგან ნაყოფი და განკარგოს იგი კანონით დადგენილი წესით.

• მოპასუხე უნდა იყოს ნივთის მფლობელი;⁸

• მოპასუხეს არ უნდა ჰქონდეს ამ ნივთის ფლობის უფლება (ნორმის აღწერილობითი ნაწილის ე.წ. ნეგატიური, უარყოფითი შემადგენელი ელემენტი).

მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც მოსამართლე ამ სამივე ნიშანბრობის (ნორმის აღწერილობითი ნაწილის შემადგენელი ელემენტების) არსებობას დაადგენს, შეუძლია განაწესოს სამართლებრივი შედეგი: მოსარჩელის სასარგებლოდ მოპასუხისათვის უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის დაკისრება.⁹

ნივთის უკანონო მფლობელობიდან გამოთხოვა შეუძლია ასევე ერთ-ერთ თანამესაკუთრესაც, თუ ადგილი აქვს საერთო საკუთრებაში არსებულ ნივთზე უკანონო მფლობელობის განხორციელებას. ამ შემთხვევაში თანამესაკუთრემ ნივთი უნდა გამოითხოვოს მხოლოდ მთლიანად ყველა თანამესაკუთრის სასარგებლოდ და არა მხოლოდ თავისი წილის ფარგლებში.¹⁰

რომის სამართლის მიხედვით, სავინდიკაციო სარჩელი შეიძლება წარდგენილი ყოფილიყო იმ შემთხვევაში, როდესაც პირი დაამტკიცებდა, რომ იგი იყო სხვის მფლობელობაში არსებული ნივთის მესაკუთრე და, აქედან გამომდინარე, მოითხოვდა მის უკან დაბრუნებას, ამასთანავე, ვინაიდან ნივთი მოსარგებლის იყო, მას ეკისრებოდა მტკიცების ტვირთი (*onus probandi*), ხოლო მოპასუხე თავისუფლდებოდა მტკიცებისაგან, რადგან მის სასარგებლოდ მეტყველებდა თვით ნივთის ფლობის ფაქტი. ნივთი მე-

⁸ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 854-ე პარაგრაფის პირველი ნაწილის თანახმად, ნივთზე მფლობელობის შეძენა ხდება ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის მოპოვებით.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 155-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მფლობელობა წარმოიშობა ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის ნებით მოპოვებით.

იტალიის სამოქალაქო კოდექსის მესამე წიგნის 1140-ე მუხლის თანახმად, მფლობელობა არის ნივთზე ბატონობა, რომელიც გამოიხატება ისეთი საქმიანობის განხორციელებაში, რომელიც შეესაბამება საკუთრების უფლების ან სხვა სანივთო უფლების რეალიზაციას. ჯირს შეუძლია ფლობდეს პირდაპირ ან სხვა პირის მეშვეობით, რომელიც ახორციელებს ნივთის პყრობას.

⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით [www. Supremecourt.ge](http://www.supremecourt.ge) გვ. 58-59

¹⁰ ზ. ჭეჭელაშვილი. სანივთო სამართალი. თბ.; 2009 წ.; გვ. 330

საკუთრეს უბრუნდებოდა მფლობელის კეთილსინდისიერების მიუხედავად, ვინაიდან რომის სამართალი იდგა შეუზღუდავი ვინდიკაციის პრინციპზე. კეთილსინდისიერება მხედველობაში მიიღებოდა მხოლოდ ნაყოფის და არა ნივთის მიმართ.¹¹

უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის და ხელშეშლის აღკვეთის მოთხოვნასთან დაკავშირებით საინტერესოა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 172-ე მუხლში 2006 წლის 8 დეკემბერს განხორციელებული ცვლილება, რომლის თანახმადაც, “თუ ხდება უძრავ ნივთზე საკუთრების ხელყოფა ან სხვაგვარი ხელშეშლა, მაშინ მესაკუთრეს შეუძლია ხელის შემშლელს მოსთხოვოს ამ მოქმედების აღკვეთა. თუ ამგვარი ხელშეშლა კვლავ გაგრძელდება, მაშინ მესაკუთრეს შეუძლია მოითხოვოს მოქმედების აღკვეთა სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე, შესაბამისი სამართალდამცავი ორგანოსაგან, კანონით დადგენილი საკუთრების დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის გზით, გარდა სავარაუდო ხელმყოფის მიერ უძრავ ნივთზე საკუთრების, მართლზომიერი მფლობელობის ან/და სარგებლობის დამადასტურებელი წერილობითი დოკუმენტის წარდგენის შემთხვევისა”.

აღნიშნული ცვლილება, გამარტივებული წარმოების მსგავსად, მიზნად ისახავს საკითხის სწრაფად და ეფექტურად გადწყვეტას სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე, იმ შემთხვევაში თუ სავარაუდო ხელმყოფს არ გააჩნია რაიმე წერილობითი დოკუმენტი მართლზომიერ მფლობელობასთან ან სარგებლობასთან დაკავშირებით, წინააღმდეგ შემთხვევაში მესაკუთრემ დარღვეული უფლების აღდგენა სასამართლოს წესით უნდა მოითხოვოს.

მიგვაჩნია, რომ ვინდიკაციური სარჩელის საერთო სასარჩელო წარმოების წესით განხილვა, აჭიანურებს საქმეზე გადწყვეტილების მიღებას, მაშინ როცა, აღნიშნულ საქმეზე შესაძლებელია გამარტივებული წარმოებით 10 დღის ვადაში გადწყვეტილების მიღება. იმ შემთხვევაში თუ ვინდიკაციურ სარჩელთ-

¹¹ ნ. ძნელაძე. ქონების უკანონო მფლობელობიდან გამოთხოვისა და საკუთრების უფლების დაცვის სამართლებრივი პრობლემები. ჟურნალი “მართლმსაჯულება”, 2007 წლის №2, გვ. 82-83. სქოლიო 2

ან ერთად განიხილება სხვა სახის მოთხოვნები, მაგ. ხელშეკრულების დადებულად ან ბათილად ცნობა და ა.შ. სარჩელი განხილული უნდა იქნეს საერთო წესების დაცვით (სასარჩელო წარმოება).

საქართველოსაგან განსხვავებით, რუსეთის (მუხლის 122-ე)¹² და ყაზახეთის (მუხლი 140-ე)¹³ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსები, გამარტივებული წარმოების წესით ითვალისწინებენ არასრულწლოვანი ბავშვების სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდევინების საქმეების განხილვას, თუ არ არის დავა მამობის დადგენასთან ან დედობის დადგენასთან დაკავშირებით.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 121-ე მუხლის თანახმად, მშობლები მოვალენი არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილები, აგრეთვე შრომისუუნარო შვილები, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1213-ე მუხლის თანახმად, არასრულწლოვანი ან სრულწლოვანი შრომისუუნარო შვილებისათვის ალიმენტის ოდენობას განსაზღვრავენ მშობლები ურთიერთშეთანხმებით, ხოლო ამავე კოდექსის 1214-ე მუხლის თანახმად, თუ მშობლები ვერ შეთანხმდებიან ალიმენტის ოდენობაზე, მაშინ დავას გადაწყვეტს სასამართლო. ალიმენტის ოდენობას სასამართლო განსაზღვრავს გონივრული, სამართლიანი შეფასების საფუძველზე შვილის ნორმალური რჩენა აღზრდისათვის აუცილებელ მოთხოვნათა ფარგლებში. ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო მხედველობაში იღებს როგორც მშობლების, ისე შვილების რეალურ მატერიალურ მდგომარეობას.

აღნიშნული მუხლების ანალიზიდან გამომდინარე, სასამართლო არსებითად იკვლევს მხარეთა ახსნა-განმარტებებს და წარმოდგენილ მტკიცებულებებს, რათა გაირკვეს მხარეთა მატერიალური მდგომარეობა.

გამარტივებული წარმოების არსიდან გამომდინარე, სასამართლო ეყრდნობა მხოლოდ უტყუარ დოკუმენტებს, ხოლო ალიმენტის გადახდევინების საქმეებზე აუცილებელია მტკიცებულებათა არსებითად გამოკვლევა, რაც სასამართლოს მთავარ სხდომაზე ახსნა-განმარტების მოსმენისა და წარმოდგენილ მტ-

¹² რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

¹³ ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

კიცებულებებთან შეჯერების გარეშე შეუძლებელია. ამდენად, ალიმენტის გადახდევინების შესახებ საქმეების გამარტივებული წარმოების წესით განხილვა მხარეებს შორის ალიმენტის ოდენობის შესახებ დავის შემთხვევაში ჩვენი აზრით შეუძლებელია, მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ არასრულწლოვანის ინტერესებიდან გამომდინარე ალიმენტის გადახდევინების შესახებ საქმეები შემჭიდროვებულ ვადებში უნდა იქნეს განხილული, რაც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით სწორად არის გადანყვეტილი, კერძოდ, ალიმენტის გადახდევინების შესახებ საქმეები ერთი თვის ვადაში განიხილება სასარჩელო წარმოების წესით და ამ ვადის გაგრძელება დაუშვებელია. მეორე შემთხვევაში, თუ მხარეებს შორის არ არსებობს დავა ალიმენტის ოდენობის შესახებ, რაც დადასტურებულია მხარეთა შორის არსებული სათანადო წესით დამოწმებული ხელშეკრულებით, ამ შემთხვევაში შესაძლებელი უნდა იყოს ალიმენტის საქმეების განხილვა გამარტივებული წარმოების წესით, რაც გაამარტივებს საქმის სწრაფად გადანყვეტას და არ იქნება საჭირო სასამართლოს მიერ დამატებითი საპროცესო მოქმედებების განხორციელების აუცილებლობა. კერძოდ, სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, რომ ალიმენტის გადახდევინებისა და განქორწინების შესახებ საქმეები ხშირად იხილება ერთდროულად, აქედან ალიმენტის გადახდევინების შესახებ საქმეები, როგორც ზემოთ აღინიშნა განიხილება ერთი თვის ვადაში, ხოლო განქორწინების საქმეების განხილვისათვის შემჭიდროვებული ვადა კანონის მიერ არ არის დანესებული და იხილება ორი თვის ვადაში. უფრო მეტიც, განქორწინების საქმეების განხილვის დროს, მოსამართლე ვალდებულია მიიღოს ზომები მეუღლეთა შესარიგებლად, უფლება აქვს გადადოს საქმის განხილვა და ამ მიზნით მეუღლეებს დაუნიშნოს ვადა, რომელიც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1127-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, არ უნდა აღემატებოდეს ექვს თვეს, ე.ი. ალიმენტისა და განქორწინების საქმეების განხილვისათვის განსხვავებული ვადებია დანესებული. როდესაც ალიმენტის და განქორწინების შესახებ მოთხოვნა ერთდროულად განიხილება, სასამართლოს მხარეთა შუამდგომლობის საფუძველზე შეუძლია მიიღოს ღროებითი

განკარგულება, რათა მოანესრიგოს საკითხი შვილის მიმართ მშობელთა ზრუნვის შესახებ, საქმეზე გადანყვეტილების მიღებამდე უნდა გამოიტანოს საპროცესო დოკუმენტი — დროებითი განკარგულება, რომელსაც დროებითი მოქმედების ძალა გააჩნია და აუცილებელია საქმეზე გადანყვეტილების მიღების დროს განმეორებით იქნას გადანყვეტილი ალიმენტის საკითხი. დროებითი განკარგულების გამოტანის შესაძლებლობას ითვალისწინებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ასევე იმ შემთხვევაშიც, როდესაც სასამართლო მხოლოდ ალიმენტის გადახდევინების შესახებ საქმეს განიხილავს, თუ საქმეზე გადანყვეტილების მიღებამდე მხარეთა მიერ აღძრული იქნა შუამდგომლობა, ე.ი. სათანადო საფუძვლების არსებობისას ალიმენტთან დაკავშირებით სასამართლოს გამოაქვს ორი საპროცესო დოკუმენტი, დროებითი განკარგულება და გადანყვეტილება, რომელთა მიღება რა თქმა უნდა გარკვეულ დროში ჭიანურდება, მაშინ როცა, მოთხოვნის გამარტივებული წარმოების წესით განხილვის შემთხვევაში 10 დღის ვადაში შესაძლებელია საქმეზე გადანყვეტილების მიღება.

მიგვაჩნია, რომ თუ მხარეებს შორის არ არის დავა ალიმენტის ოდენობის შესახებ, კანონის მიერ უნდა იყოს დაწესებული ალიმენტის გადახდევინების საქმეების განხილვა გამარტივებული წარმოების წესით. წერილობით მტკიცებულებად ამ შემთხვევაში უნდა ჩაითვალოს მხარეთა შორის არსებული სათანადო წესით დამონმებული ხელშეკრულება, რომლითაც განსაზღვრულია მხარეთა ვალდებულებები არასრულწლოვანი ან შრომისუუნარო შვილის მიმართ და რომლითაც მხარე ვალდებულია ყოველთვიურად გადაუხადოს გარკვეული თანხა არასრულწლოვან შვილს. ამდენად, ჩვენი აზრით, ალიმენტის გადახდევინების შესახებ მოთხოვნა იმ შემთხვევაში უნდა იქნეს განხილული გამარტივებული წარმოების წესით, თუ მხარეებს შორის არ არის დავა ალიმენტის ოდენობის შესახებ და არსებობს გამარტივებული წარმოების დაწყების წინაპირობები.

ალიმენტის გადახდევინების შესახებ მოთხოვნა უნდა დავეყთ ორ კატეგორიად, პირველი, თუ მხარეთა შორის არსებული შეთანხმებით მხარე უკვე ნებაყოფლობით იხდიდა ალი-

მენტის სახით გარკვეულ თანხას და არსებობს გასული პერიოდის დავალიანება და მეორე, მხარე ითხოვს ალიმენტის სახით თანხის დაკისრებას, რომელიც მომავალ პერიოდს ეხება, ე.ი. სამომავლოდ უნდა იქნეს გადახდილი არასრულწლოვანის შვილის სრულწლოვანების მიღწევამდე. ორივე შემთხვევაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით შესაძლებელი უნდა იყოს მოთხოვნის გამარტივებული წარმოების წესით განხილვა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, გამარტივებულ წარმოებას უნდა დაემატოს ორი თავი, რომლებიც მოაწესრიგებს უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის და ალიმენტის გადახდევინების შესახებ მოთხოვნის განხილვის სამართლებრივ საფუძვლებს. ამასთან აღსანიშნავია, რომ თუ გამარტივებული წარმოების დროს მიღებული საპროცესო დოკუმენტი გაპროტესტებული იქნება მოპასუხე მხარის მიერ, გამარტივებული წარმოება უნდა გადაიზარდოს სასარჩელო წარმოებაში და მოთხოვნა განხილული უნდა იქნეს საერთო წესების დაცვით. ამასთან, რომ არ შეილახოს ალიმენტის მიმღების უფლებები ამ საქმეზე გამარტივებული წესით მიღებული სასამართლო აქტის გასაჩივრებით, შესაძლებელი უნდა იყოს მისი დაუყოვნებლივ აღსრულება. აღნიშნული დამატებების განხორციელება ერთის მხრივ ხელს შეუწყობს საკითხის მარტივად და სწრაფად გადაწყვეტას და მეორე მხრივ განტვირთავს სასამართლოებს ზედმეტი საპროცესო მოქმედებების განხორციელებისაგან.

ისმის კითხვა, თუ რა სამართლებრივი სტატუსი უნდა ჰქონდეს მხარეებს ამ შემთხვევაში? უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის და ალიმენტის გადახდევინების შესახებ აღძრულ საქმეებში მხარეებს უნდა ეწოდოს განმცხადებელი და მოპასუხე, რომელთა შორის უფლების შესახებ დავა სასამართლომ ბრძანების გამოცემით უნდა გადაწყვიტოს.

ჩვენ აღნიშნულ თავში არ შევჩერდებით გამარტივებული წარმოების სახეების ჩამონათვალის დახასიათებაზე და ზოგადად მიმოვიხილავთ გამარტივებული წარმოების მიზნებსა და ამოცანებს, მის როლს სამოქალაქო პროცესში.

მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით პირდაპირ არის გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოებით განსახილველ საქმეთა კატეგორიები, მხოლოდ აღნიშნული არ არის საკმარისი, რომ მოსამართლემ საქმეები განიხილოს გამარტივებული წარმოების წესით, რადგან მოცემული საქმეები სავსებით შესაძლებელია ასევე განხილული იქნეს სასარჩელო წარმოებით. სწორედ სარჩელის (განცხადების) წარდგენის დროს უნდა გადაწყვიტოს მოსარჩელემ (განმცხადებელმა), თუ რა წესით არის მისთვის ხელსაყრელი დარღვეული უფლების აღდგენა, გამარტივებული თუ სასარჩელო წარმოების წესით.

საქმის გამარტივებული წარმოების წესით განხილვისათვის აუცილებელია შესაბამისი მოთხოვნა იყოს სარჩელში (განცხადებაში) მითითებული, ამდენად, მატერიალურ-სამართლებრივი და პროცესუალურ-სამართლებრივი დისპოზიციურობიდან გამომდინარე მხოლოდ და მხოლოდ იმისი უფლებაა აირჩიოს დარღვეული უფლების აღდგენის ფორმა (სასარჩელო ან გამარტივებული წარმოება), ვინც მიმართავს სასამართლოს. სასამართლო არ არის უფლებამოსილი გააკვიოს მოწინააღმდეგე მხარის პოზიცია წარმოების რომელი სახით უნდა იქნეს განხილული საქმე.

მიუხედავად ამისა, პირი, რომლის წინააღმდეგაც არის წარდგენილი მოთხოვნა, გამარტივებულ წარმოებაში არ არის შეზღუდული, არ ილახება მისი უფლებები და შესაძლებლობა აქვს დაიცვას საკუთარი ინტერესები შესაგებლის (საჩივრის) წარდგენით. ამდენად, დისპოზიციურობის და შეჯიბრებითობის პრინციპი¹⁴ მთლიანად მოქმედებს გამარტივებული წარმოების დროს და იცავს ორივე მხარის ინტერესებს. სამოქალაქო უფლება-მოვალეობები რეალიზდება პროცესუალური მოქმედებათა გზით, ამიტომ განუყოფელ კავშირში არიან სუბიექტების მოქმედე-

¹⁴ პრინციპი ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს დასაწყისს — იხ. უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, თბ. 1973 წ. გვ. 333, ხოლო სამოქალაქო სამართლის პრინციპი არის ისეთი დებულება, იდეა, რომელიც სამართლებრივი ნორმით არის განმტკიცებული და რომელზეც არის აგებული სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა, იხ. — Luke – Zivilprozessrecht. Verlag. C.H. Bech. 1999. S. 4-5

ბასთან,¹⁵ რომლებსაც პროცესულური ნორმების გამოყენებით შეუძლიათ მოახდინონ თავიანთი უფლებების რეალიზაცია.

გამარტივებულ წარმოებასთან დაკავშირებით დისპოზიციურობის პრინციპის შესახებ უნდა ვისაუბროთ ორგვარად:¹⁶

პირველი, სასამართლოსადმი საქმის გამარტივებულად განხილვის მოთხოვნით მიმართვა დისპოზიციურობის გამოვლენაა მატერიალური გაგებით. ეს გამოიხატება დაინტერესებული პირის მიერ თავისი უფლების სასამართლო წესით დაცვის ფორმის არჩევაში, მისთვის უპირატესობის მინიჭებაში სხვა ფორმებთან შედარებით.

მეორე, სარჩელით (განცხადებით) მიმართვა საქმის გამარტივებულად განხილვის შესახებ, დისპოზიციურობის გამოვლენაა ფორმალურ-პროცესუალური გაგებით (უფლების დაცვის საპროცესო საშუალების განკარგვა, უფლების დაცვის საშუალებების არჩევა). ეს გამოიხატება სასარჩელო ან გამარტივებული წარმოების, როგორც საერთო იურისდიქციის სასამართლოში დავის გადანყვეტის გზების არჩევაში. წარმოების არჩევას შეიძლება ეუნოდოთ დისპოზიციურობის გამოვლენა ფორმალურ-პროცესუალური გაგებით იმიტომ, რომ ასეთი არჩევა განსაზღვრავს პროცესუალური დაცვის ამა თუ იმ საშუალებებით შემდგომ სარგებლობას, რაც განსხვავდება სასარჩელო და გამარტივებულ წარმოებაში.¹⁷

გამარტივებული წარმოების დროს აშკარა არის მატერიალურ-სამართლებრივი მოთხოვნების უდავოა, რაც იმას ნიშნავს, რომ მოსარჩელის (განმცხადებლის) მოთხოვნები დასაბუთებულია სათანადო მტკიცებულებებით, დოკუმენტებით, კერძოდ, თამასუქისა და ჩეკის თაობაზე აღძრულ სარჩელებზე სათანადო მტკიცებულებას წარმოადგენს მხოლოდ დოკუმენტები (წერილობითი მტკიცებულებები) და მხარეთა ახსნა-გან-

¹⁵ Гражданское процессуальное право России. Учебник. М., 2002 г. стр. 99 (автор главы – Шакарян М.С.

¹⁶ Черемин М. А. Приказное производство в Российском гражданском процессе. М. 2001 г. с. 76.

¹⁷ შ. ქურდაძე. სამოქალაქო საქმეთა განხილვის თავისებურებანი. დისერტაცია იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ.; 2003 წ.

მარტეები, მხოლოდ მხარეთა ახსნა-განმარტეები დოკუმენტების (წერილობითი მტკიცებულებების) გარეშე არ არის საკმარისი თამასუქისა და ჩეკის თაობაზე აღძრული სარჩელების გამარტივებული წარმოებით განხილვისათვის. დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვის გამარტივებული წესის დროს მტკიცებულებას წარმოადგენს დამონმებული სახით არსებული დოკუმენტები, საიდანაც უტყუარად დასტურდება მოთხოვნის საფუძვლიანობა. სათანადო წესით დამონმების გარეშე წარმოდგენილი დოკუმენტი ფულადი დავალიანების გადახდევინების დროს მტკიცებულებას არ წარმოადგენს. ლიზინგის საგნის გამცემის მფლობელობაში ლიზინგის საგნის დაბრუნების თაობაზე საქმის განხილვის გამარტივებული წესის დროს მტკიცებულებას წარმოადგენს ლიზინგის ხელშეკრულება, აქციათა სავალდებულო მიყიდვის შესახებ საქმის გამარტივებული წესით განხილვის დროს მტკიცებულებას წარმოადგენს დოკუმენტები, რომლებითაც დასტურდება სააქციო საზოგადოების ხმის უფლების მქონე აქციათა არანაკლებ 95%-ის საკუთრება, ხოლო დელიქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ სარჩელის განხილვის დროს მტკიცებულებას წარმოადგენს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი ან ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმის განმხილველი ორგანოს (თანამდებობის პირის) მიერ გამოცემული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი.

ინგლისისა¹⁸ და გერმანიის საპროცესო სამართლის მსგავსად, საქართველოს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გამარტივებული წარმოება სასარჩელო და უდავო წარმოებისაგან განსხვავებით ძირითადად დოკუმენტალური წარმოებაა, სწორედ დოკუმენტებით შეუძლია დაამტკიცოს პირმა სარჩელის (განცხადების) საფუძვლიანობა და არადოკუმენტალური მტკიცებულების გამოყენება გამარტივებულ წარმოებაში შეუძლებელია. სწორედ ამიტომ უნოდებენ იურიდიულ ლიტერატურაში გამარტივებულ წარმოებას "დოკუმენტალურ წარმოებას",¹⁹

¹⁸ Алехина, С. А. Давтян, А. Г. и др. Гражданский процесс зарубежных стран. М. 2008 г. S. 407

¹⁹ Аргунов В. Н. Судебный приказ. Приказное производство. Учебник гражданского процесса, под. ред. Треушникова М. К. М. 2001 г. с. 334.

რაც გამარტივებული წარმოების არსიდან გამომდინარე სავსებით სამართლიანია. გარდა იმისა, რომ ინგლისის საპროცესო კანონი წერილობითი მტკიცებულებებზე დაყრდნობით ითვალისწინებს საქმის განხილვას ზეპირი მოსმენის გარეშე, გერმანიისა და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართლისაგან განსხვავებით იმავდროულად მოსამართლეს აძლევს უფლებამოსილებას დაადგინოს საქმის ზეპირი განხილვა და მხარეებისათვის ახსნა-განმარტებების ჩამორთმევა. საქართველოში გამარტივებული წარმოების დროს საქმის განხილვის ფორმის არჩევა მოსამართლის შეხედულებაზე არ არის დამოკიდებული და საპროცესო კანონით პირდაპირ არის გათვალისწინებული.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს წარმოების შემდეგ სახეებს, სასარჩელო, გამარტივებულ და უდავო წარმოებას, ასევე საოჯახო, რეკეტული ქონების, თანამდებობის პირის, ქურდული სამყაროს წევრის, ადამიანით მოვაჭრის, ნარკოტიკული საშუალების გავრცელების ხელშემწყობის ან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 194-ე მუხლის მე-3 ნაწილის "გ" ქვეპუნქტით მსჯავრდებული პირის ქონების ჩამორთმევასა და სახელმწიფოსათვის გადაცემასთან დაკავშირებული, პირის ოკუპირებულ ტერიტორიებზე აკრძალული ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებისათვის მსჯავრდებულ პირთან დაკავშირებულ პირად ცნობის თაობაზე, ასევე სასამართლოს მონაწილეობა საარბიტრაჟო განხილვასა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულების საქმეთა წარმოებას, რომლებიც ერთმანეთისაგან არსებითად განსხვავდებიან.

სასარჩელო წარმოების მსგავსად გამარტივებული წარმოებისას ხდება უფლების სასამართლო წესით დაცვა²⁰, დარღვეული უფლებებისა და ინტერესების აღდგენა, რა დროსაც საქმეში მონაწილეობს სულ მცირე ორი მხარე.

უდავო წარმოება, გამარტივებული წარმოებისაგან ძირითადად განსხვავდება იმით, რომ უდავო წარმოების დროს არ არსებობს დავა უფლების თაობაზე²¹, არ გვყავს ურთიერთდა-

²⁰ Черемин М.А. Приказное производство в российском гражданском процессе М., 2001. гв. 68

²¹ ზ. ძლიერიშვილი. უდავო წარმოება. თბ.; 1998 წ.; გვ. 5.

პირისპირებული მხარეები და შესაბამისად არ არსებობს მხარეთა შორის დავა დარღვეული უფლების აღდგენის შესახებ. უდავო წარმოებისას განიხილება მოქალაქეთა და ორგანიზაციათა განცხადებები იმ ფაქტების დადგენის შესახებ, რომლებსაც იურიდიული მნიშვნელობა აქვთ, ასევე იმ გარემოებების დადგენის შესახებ, რომლებზეც დამოკიდებულია დაინტერესებული პირის ქონებრივი და პირადი არაქონებრივი უფლებების წარმოშობა, შეცვლა ან შეწყვეტა, ან უდავო უფლების დადასტურება.²²

თუ საქმის უდავო წარმოების დროს აღიძვრება დავა, სასამართლოს გამოაქვს განჩინება განცხადების განუხილველად დატოვების შესახებ, რომელშიც მითითებული უნდა იყოს, რომ დაინტერესებულ პირებს შეუძლიათ აღძვრან სარჩელი საერთო ნესების დაცვით, რაც იმას ნიშნავს, რომ სარჩელის აღძვრის შემთხვევაში სასამართლო ამონმებს მისი მიღების ყველა პირობას.²³

უდავო წარმოების მიზანს წარმოადგენს უფლების დადგენა, ხოლო სასარჩელოსას დარღვეული უფლების აღდგენა²⁴. მიგვაჩნია, რომ ერთადერთი კრიტერიუმი, რითაც შეიძლება გამარტივებული წარმოება განვასხვავოთ უდავო წარმოებისაგან არის უდავობა.

სასარჩელო და გამარტივებულ წარმოებაში განიხილება მხარეებს შორის არსებული სადავო სამართალურთიერთობანი, ხოლო უდავო წარმოების დროს არ გვყავს ურთიერთდაპირისპირებული მხარეები და არ გვაქვს დავა უფლებაზე.

სამოქალაქო პროცესში გამარტივებული წარმოების შემოღება, დიდი მონაპოვარია საპროცესო კანონმდებლობისათვის, იგი საზღვარგარეთის ქვეყნების მსგავსად ეფუძნება საქმეთა დროული განხილვის, პროცესის ეკონომიის პრინციპს და აღნიშნულის საფუძველზე ეკონომიურად იყენებს საპროცესო სამუშაოებს.²⁵ თავის მხრივ გამარტივებული წარმოება, ძირითადად

²² დ. იმნაძე. იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტების დადგენა. ჟურნალი სამართალი. 2001 წ. №4. გვ.24

²³ თ. ლილუაშვილი. ვ. ხრუსტალი. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა უდავო წარმოების ნესით იურიდიული ფაქტების დადგენის შესახებ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 310-316-ე მუხლების კომენტარი. პრაქტიკული სახელმძღვანელო. პირველი გამოცემა. თბ.; 2003 წ. გვ. 37.

²⁴ A. wach-I handbuch des deutschen Zivilprozessrechts. I bd. I. 1885 s. 47-53

²⁵ А.Б. Давтян. Гражданское процессуальное право Германии. М., 2000 г. стр. 49

დოკუმენტური წარმოებით გამოირჩევა და სასარჩელო წარმოებისაგან განსხვავებით ამ კატეგორიის საქმეების სწრაფად განხილვა უფრო უპრიანიც არის, რაც საბოლოო ჯამში განტვირთავს კიდეც სასამართლოებს საქმეებისაგან. ამის ნათელი დადასტურება გახლავთ არა მარტო საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება (გერმანია, საფრანგეთი, უკრაინა და ა. შ.) არამედ ასევე გამარტივებული წარმოების წესით განსახილველ საქმეთა მოძრაობის დინამიკა საქართველოს საერთო სასამართლოებში. კერძოდ, გამარტივებული წარმოების წესით პირველი ინსტანციის სასამართლოებში 2001 წელს განსახილველად წარდგენილი იქნა 4754 საქმე, 2002 წელს 3768 საქმე, 2003 წელს 2386 საქმე, 2004 წელს 1912 საქმე, 2005 წელს 1531 საქმე, 2006 წელს 1517 საქმე, 2007 წელს 1436 საქმე, ხოლო 2008 წელს 1089 საქმე.²⁶

გამარტივებული წარმოება თავის მხრივ უზიძგებს მხარეებს, მათ შორის არსებულ მატერიალურ სამართალურთიერთობებს მეტი პასუხისმგებლობით მოეკიდონ, რადგან გამარტივებული წარმოებით გახდეს შესაძლებელი მათი დარღვეული უფლებების დროული აღდგენა.

მართალია, სასარჩელო წარმოება გამარტივებული წარმოების მსგავსად მიზნად ისახავს მატერიალური სამართალური თიერთობისას დარღვეული უფლების აღდგენას, მაგრამ იგი გამარტივებული წარმოებისაგან განსხვავებით შედარებით რთული პროცედურებით ხასიათდება, კერძოდ, საქმის მთავარ სხდომაზე განსახილველად მომზადების მიზნით მოპასუხისათვის სარჩელისა და თანდართული მასალების ასლების გადაგზავნა, მისთვის შესაგებლის ან შეგებებული სარჩელის წარმოდგენისათვის ვადის განსაზღვრა, საჭიროების შემთხვევაში მოსამზადებელი სხდომის დანიშვნა და ა.შ. რასაც ვერ ვიტყვით გამარტივებულ წარმოებაზე, რომლის მიზანს უფლებების რეალური დაცვის დაჩქარება და საპროცესო ეკონომია წარმოადგენს.

გამარტივებული წარმოების გვერდით საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს გარკვეულ შემთხვევებში საქმის გამარტივებულად განხილვას, რაც არ

²⁶ მართლმსაჯულება საქართველოში 2008 წლის სტატისტიკა.

უნდა იქნეს გაიგივებული გამარტივებულ წარმოებასთან, კერძოდ: საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 205-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, თუ წარმოდგენილი წერილობითი მასალები მოსამართლეს აძლევს ვარაუდის საფუძველს, რომ შეიძლება მხარეებმა საქმე მორიგებით დაამთავრონ, მოპასუხემ ცნოს სარჩელი ან მოსარჩელემ უარი თქვას სარჩელზე, აგრეთვე თუ მოსამართლის აზრით, სასამართლო განხილვისათვის საქმის სათანადოდ მომზადების ინტერესები ამას მოითხოვს, მოსამართლე უფლებამოსილია მხარეთა წერილობითი მასალების მიღებიდან 5 დღის განმავლობაში, დანიშნოს მოსამზადებელი სხდომა ან მხარეებთან სატელეფონო გასაუბრება, რის შესახებაც განჩინების მიღებიდან 3 დღის ვადაში ეცნობებათ მხარეებს. მოსამართლესთან სატელეფონო გასაუბრება ხორციელდება სტელეფონო ხაზზე მხარეების ან მათი წარმომადგენლების ერთდროულად ჩართვით და ფიქსირდება ოქმის სახით. თუ მხარეები კანონით დადგენილი წესით გაფრთხილებული არიან სატელეფონო გასაუბრების შესახებ და ვერ ხერხდება ერთ-ერთ მხარესთან ან მის წარმომადგენელთან დაკავშირება, სასამართლო უფლებამოსილია გაესაუბროს მხოლოდ მეორე მხარეს ან მის წარმომადგენელს.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 208-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, თუ მოსამზადებელ სხდომაზე მოსარჩელე უარს იტყვის სარჩელზე ან მხარეები მორიგდებიან, მოსამართლე გამოიტანს განჩინებას საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ, ხოლო ამავე მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, თუ მოსამზადებელ სხდომაზე მოპასუხე ცნობს სარჩელს, მოსამართლე გამოიტანს გადაწყვეტილებას სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ. ამ შემთხვევაში სასამართლო გამარტივებულად იღებს გადაწყვეტილებას საქმის შეწყვეტის ან სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ და არ არის საჭირო დამატებითი საპროცესო მოქმედებების ჩატარება, კერძოდ, მთავარი სხდომის დანიშვნა, მთავარ სხდომაზე მხარეთა ახსნა-გამარტებების მოსმენა და ა.შ.

სამოქალაქო პროცესის გამარტივებისათვის მეტად მნიშვნელოვანია ასევე საქმეთა განხილვა ზეპირი მოსმენის გარეშე,

რაც გარკვეულწილად სიმარტივით გამოირჩევა და საერთო ჯამში მიზნად ისახავს პროცესის გამარტივებას, თუმცა არსებითად განსხვავდება იგი გამარტივებული წარმოებისაგან, კერძოდ, ზეპირი მოსმენის გარეშე საქმის განხილვისათვის რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში აუცილებელია როგორც ერთი, ისე მეორე მხარის მოთხოვნა, რასაც ვერ ვიტყვით გამარტივებულ წარმოებაზე და ა.შ.

სასარჩელო წარმოების დროს, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 178-ე მუხლის თანახმად, მოსარჩელე არის ვალდებული მიუთითოს თავისი მოსაზრება საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვის თაობაზე. სარჩელისა და თანდართული მასალების ასლების მოპასუხისათვის გადაგზავნის შემდეგ, სასამართლოს მიერ დანიშნულ ვადაში მოპასუხე ვალდებულია წარმოადგინოს შესაგებელი, სადაც სხვა საკითხებთან ერთად მითითებული უნდა იყოს მოპასუხის მოსაზრება საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვის თაობაზე (საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 201-ე მუხლი). მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში სასამართლოს შეუძლია საქმე განიხილოს ზეპირი მოსმენის გარეშე, რის შესახებაც გამოაქვს მოტივირებული განჩინება. საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვის თაობაზე სასამართლომ წინასწარ უნდა აცნობოს მხარეებს. რაც შეეხება სააპელაციო სასამართლოს, საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოსაგან განსხვავებულად ხდება, კერძოდ, თუ სააპელაციო საჩივარი ემყარება კანონის დარღვევას და მოითხოვს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების (განჩინების) მხოლოდ სამართლებრივი თვალსაზრისით შემოწმებას, სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია საქმე განიხილოს და გადაწყვეტილება მიიღოს ზეპირი მოსმენის გარეშე, რის შესახებაც წინასწარ უნდა ეცნობოს მხარეებს. საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე განხილვის თარიღის შესახებ სააპელაციო სასამართლოს გამოაქვს განჩინება. თუ სააპელაციო საჩივარი მოითხოვს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების (განჩინების) არა მარტო სამართლებრივი თვალსაზრისით, არამედ მისი ფაქტობრივი საფუძვლიანობის შემოწმებას, მაგრამ აპელანტის მიერ არ არის წარმოდგენილი ახალი ფაქტები და მტკიცებულებები ან წარმოდგენილ-

ია ამ კოდექსის 380-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად დაუშვებელი ახალი ფაქტები და მტკიცებულებები, სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია მხარეთა წერილობითი თანხმობით განიხილოს საქმე ზეპირი მოსმენის გარეშე, რის შესახებაც წინასწარ უნდა ეცნობოს მხარეებს.

სამოქალაქო საქმეთა განხილვის გამარტივებას ემსახურება ასევე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული ისეთი ინსტიტუტი, როგორცაა დაუსწრებელი გადანყვეტილება, რა დროსაც გადანყვეტილების მიღება სიმარტივით გამოირჩევა. ისევე როგორც ჩვეულებრივი გადანყვეტილება, დაუსწრებელი გადანყვეტილება წარმოადგენს საპროცესო აქტს, რომლითაც ხდება დავის არსებითად გადანყვეტა. ამასთან, დაუსწრებელი გადანყვეტილება ეს არის მხარის არყოფნისას დაუსწრებელი წარმოების წესით საქმის განხილვისა და გადანყვეტის შედეგი.²⁷

შედარებით მარტივად განიხილება ასევე მაგისტრატ მოსამართლეთა განსჯადი სამოქალაქო საქმეები. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-14 მუხლის თანახმად, მაგისტრატი მოსამართლეები პირველი ინსტანციით განიხილავენ შემდეგ საქმეებს:

- ქონებრივ დავებს, თუ სარჩელის ფასი არ აღემატება 2000 ლარს;

- უდავო და გამარტივებული წარმოების საქმეებს, გარდა შვილად აყვანის, აგრეთვე გამარტივებული წესით ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის, გამარტივებული წესით გადახდის და ქონების უპატრონოდ ცნობის საქმეებისა, თუ მოთხოვნის ან ქონების ღირებულება აღემატება 2000 ლარს;

- საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე დავებს, გარდა შვილად აყვანის, მშობლის უფლების ჩამორთმევის, მამობის დადგენის და განქორწინების საქმეებისა, თუ მეუღლეებს შორის არსებობს დავა ბავშვის მიკუთვნების თაობაზე.

მაგისტრატ მოსამართლეთა განსჯადი სამოქალაქო საქმეები განიხილება დაჩქარებული წესით, კერძოდ, საქმის არსე-

²⁷ Уткина. И. В. Заочное решение в гражданском процессе. М. 2003 стр. 145

ბითი განხილვა იწყება მოსამართლის მიერ საქმეზე მოხსენებით, რაც უნდა შეეხებოდეს სადავო ფაქტობრივ გარემოებებს. საქმის მოხსენების შემდეგ მოსამართლეს უფლება აქვს მხარეებს დაუსვას შეკითხვები, რომლებიც ხელს შეუწყობს საქმისათვის მნიშვნელოვან ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენას და ამ გარემოებების დამადასტურებელი მტკიცებულებების გამოკვლევას. სასამართლოს ნებართვით თითოეულ მხარეს შეუძლია შეკითხვა დაუსვას მონიშნულმდეგე მხარეს და მის წარმომადგენელს სადავო ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით. მტკიცებულებათა გამოქვეყნება არ არის სავალდებულო. საქმის განხილვა მთავრდება მხარეთა პაექრობით და რეპლიკით.

საქმის გამარტივებულად განხილვას ითვალისწინებს არა მარტო სამოქალაქო, არამედ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსიც.

საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 27-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო უფლებამოსილია მხარეთა წერილობითი მოთხოვნის საფუძველზე ადმინისტრაციული საქმე განიხილოს და გადაწყვიტოს მხარეთა დაუსწრებლად (გამარტივებული სამართალწარმოება). რაც შეეხება დაჩქარებულ ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებას, ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 28-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოს იმ შემთხვევაში შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება საქმის დაჩქარებული წესით განხილვის შესახებ (დაჩქარებული ადმინისტრაციული სამართალწარმოება), თუ არსებობს მხარის მოთხოვნა. დაჩქარებული სამართალწარმოების დროს, სასამართლო შედარებით სწრაფად იხილავს ადმინისტრაციულ საქმეს. დაჩქარებული წესით საქმის განხილვის დროს სასამართლო უფლებამოსილია:

- შეამოკლოს მოპასუხის მიერ თავისი პასუხის (შესაგებლის) ან შეგებებული სარჩელის წარდგენის ვადა;
- მესამე პირს არ განუსაზღვროს ვადა სარჩელზე საკუთარი მოსაზრების წარდგენისათვის;
- არ დაადგინოს მხარეების მიერ ექსპერტის დანიშვნასთან დაკავშირებით საკუთარი მოსაზრების წარდგენის ვადა;

შეუმოკლოს მხარეებს ექსპერტის დასკვნასთან დაკავშირებით საკუთარი მოსაზრების წარდგენის ვადა.

ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ რაც უფრო გამარტივდება საპროცესო კანონმდებლობა, მით უფრო ეფექტურად მოხდება დარღვეული უფლების აღდგენა და მართლმსაჯულების სწრაფად განხორციელება.

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, სასარჩელო წარმოებისაგან განსხვავებით გამარტივებული წარმოების დროს საქმის განხილვა დაჩქარებულად მიმდინარეობს. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ გამარტივებული წარმოებით განსახილველი საქმეები თავის მხრივ სიმარტივით ხასიათდებიან. გამარტივებული წარმოების დროს გადაწყვეტილება მიიღება შემჭდროებულ ვადებში, არ ხდება საქმის მომზადება მთავარ სხდომაზე განსახილველად, ამ მიზნით მოპასუხისათვის სარჩელისა (განცხადების) და თანდართული მასალების ასლების გადაგზავნა და შესაგებლის ან შეგებებული სარჩელის წარმოსადგენად ვადის მიცემა და ა.შ. საპროცესო ვადა ეს არის დრო, რომლის განმავლობაშიც უნდა იქნეს შესრულებული მოქმედება. ვადების მნიშვნელობა სამოქალაქო პროცესში უშუალოდ უკავშირდება სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო წარმოების (სამართალწარმოების) მიზნებსა და ამოცანებს. სამოქალაქო სამართალწარმოების მიზანია არა მარტო იმ პირთა უფლებების დაცვა, რომლებიც მიმართავენ სასამართლოს სარჩელით (განცხადებით), არამედ ამ უფლებების დროულად და გონივრულ ვადებში დაცვა.²⁸ აქედან გამომდინარე, შეიძლება თამამად აღინიშნოს, რომ გამარტივებული წარმოების ინსტიტუტი საშუალებას იძლევა გადანაცვით ერთბაშად რამდენიმე ამოცანა, კერძოდ:

- აამაღლოს უფლებათა სასამართლო წესით დაცვის ოპერატიულობა და შესრულების ეფექტიანობა;
- განტვირთოს სასამართლოები იმ საქმეებისაგან, რომლებიც არ საჭიროებენ განხილვის რთულ პროცედურას;
- ჩაუნერგოს პირებს მაღალი პასუხისმგებლობის გრძნობა მათ მიერ აღებული მოვალეობების მიმართ;

²⁸ თ. ლილუაშვილი. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. თბ.; 2005 წ.; გვ. 183-184

- გააძლიეროს სასამართლოს პრევენციული ფუნქცია.

სასარჩელო წარმოების დროს საქმის განხილვა გამარტივებული წარმოებისაგან განსხვავებით უფრო დიდ ვადებთან არის დაკავშირებული, კერძოდ, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, სამოქალაქო საქმეებს სასამართლოები განიხილავენ განცხადების მიღებიდან არაუგვიანეს 2 თვისა, ხოლო განსაკუთრებით რთული კატეგორიის საქმეებზე, განმხილველი სასამართლოს გადამწყვეტილებით ეს ვადა შეიძლება გაგრძელდეს არა უგვიანეს 5 თვისა, გარდა ალიმენტის გადახდევინების, დასახიჩრებით ან ჯანმრთელობის სხვა დაზიანებით, აგრეთვე მარჩენალის სიკვდილით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების, შრომითი ურთიერთობიდან და “საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობების შესახებ” საქართველოს კანონიდან გამომდინარე მოთხოვნის შესახებ საქმეებისა, რომლებიც განხილული უნდა იქნეს არა უგვიანეს 01 თვისა.

აღნიშნულ მუხლში, რომელიც საქმის განხილვის ვადებს არეგულირებს, არსად არ არის მსჯელობა გამარტივებული წარმოებით განსახილველ საქმეებთან დაკავშირებით, ამდენად გამარტივებული წარმოების არსიდან გამომდინარე, აღნიშნული კატეგორიის საქმეები შემჭიდროვებულ ვადებში განიხილება და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის გამოყენება დაუშვებელია.

გამარტივებულ წარმოებაში მხარეებს წარმოადგენენ ის პირები (სუბიექტი), რომელთა შორის სამართალურთიერთობისას წარმოშობილ დავას უფლების²⁹ შესახებ გადამწყვეტავს სასამართლო. ე.ი. გამარტივებულ წარმოებაში გვაქვს დავა უფლების შესახებ. სწორად მიუთითებს გ.ა. ჩერემინი, რომ უფლების შესახებ დავა სხვა არაფერია, თუ არა უთანხმოება, უფლებებისა

²⁹ ი. ბარონი უფლებად მიიჩნევდა ბატონობას, რომელიც სამართლის ნორმის საფუძველზე ეკუთვნის განსაზღვრულ პირს (ან რამოდენიმე პირს) კონკრეტულ საგანზე მათი ინტერესების დაკმაყოფილების მიზნით. ბ. ვინშაიდის განმარტებით, უფლება წარმოადგენს მართლწესრიგის მიერ მინიჭებულ ნების ძალაუფლებას ან ნების ბატონობას. Lehrbuch des Pandektenrechts von Dr. Bernhard Windscheid, Erster Band, Frankfurt M. Literarische Anstalt, 1891. S.88, ზ. ქეჭელაშვილი, სანივთო სამართალი, თბ.; 2009 წ. გვ. 11-12.

და მოვალეობების არსებობასთან დაკავშირებით ან სამართალურთიერთობის ან მისი შინაარსის არსებობის (არარსებობის) გამო მხარეთა შორის შეხედულებათა არათანხვედრის გარეგნული გამოვლინება და ამ არათანხვედრით გამოწვეული მათი ურთიერთსაინააღმდეგო მოქმედება³⁰.

გურვიჩის აზრით, უფლების შესახებ დავა განეკუთვნება მხოლოდ სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ინსტიტუტს. მისი განმარტებით, დავის არსებობა, კერძოდ, გადაწყვიტოს, იდაოს ან არ იდაოს, მხოლოდ საპროცესო სამართლის სფეროს წარმოადგენს.³¹

უფლების შესახებ დავას ა. კოჟუხარი განმარტავს, როგორც უფლებებთან და ვალდებულებების შესრულებასთან დაკავშირებით წარმოშობილ მხარეთა განსხვავებულ, ურთიერთსაინააღმდეგო შეხედულებებსა და მოქმედებებს.³²

იარკოვის რედაქციით გამოცემულ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო პროცესის სახელმძღვანელოში ხაზგასმულია, რომ ბრძანებით წარმოებაში არ არის დავა უფლების შესახებ და მოდავე მხარეები. აქ შენარჩუნებულია მატერიალურ სამართლებრივი ურთიერთობის სტრუქტურა და მისი მონაწილეებიც იწოდებიან კრედიტორად და მოვალედ.³³ მატერიალურ სამართლებრივ ინსტიტუტს მიაკუთვნებს უფლების შესახებ დავას ზაიცევიც.³⁴

როგორც აღნიშნულიდან ჩანს, იურიცტთა ნაწილი უფლების შესახებ დავას მიაკუთვნებს მატერიალურ სამართლებრივ, ხოლო ნაწილი პროცესულურ სამართლებრივ ინსტიტუტს.

ჩვენი აზრით, მართალია დავის გადაწყვეტა ხდება მატერიალურ სამართლებრივი ნორმის მეშვეობით, მაგრამ მხარემ, რომ-

³⁰ Черемин М.А. Приказное производство в Российском гражданском процессе. М 2001 г. с. 65

³¹ Гурвич. М. А. Решение суда и ответственность обязанного лица. Калинин. 1977 гв. 51-52

³² Кожухар А. Н. Наличие спора на предъявление иска Кншинева. 1970 г. с. 19

³³ ა. თაბაგარი. გამარტივებული წარმოება საქართველოს სამოქალაქო პროცესში. თბ.; 2002 წ.; გვ. 23

³⁴ Заицев И. М. спор о праве как звено связи материального право с гражданским процессом. Калинин. 1977 გვ. 44-45

ლის უფლებაც იქნა დარღვეული, შესაძლებელია, საერთოდ არ მოითხოვოს დარღვეული უფლების აღდგენა. სასამართლოს წესით უფლების აღდგენის მოთხოვნის შემთხვევაში წარმოიშვება დავა მხარეებს შორის, რომელიც პროცესუალური ნორმებით რეგულირდება, ამდენად, ჩვენი აზრით, დავა უფლების შესახებ განეკუთვნება მხოლოდ პროცესუალურ სამართლებრივ ინსტიტუტს.

სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობისათვის აუცილებელია არა მარტო სუბიექტების არსებობა, ვის შორისაც მყარდება ეს ურთიერთობა, არამედ სათანადო ობიექტიც, რისთვისაც მყარდება ეს ურთიერთობა. ობიექტი, საერთოდ, ფილოსოფიური კატეგორიაა და გულისხმობს საგანს, რომელზედაც მიმართულია სუბიექტის მოქმედება.³⁵

საქართველოს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი პირველი ინსტანციის სასამართლოს დადგენილებებს ყოფს გადანყვეტილებებად და განჩინებებად. გადანყვეტილების ფორმით პირველი ინსტანციის სასამართლოს გამოაქვს დადგენილება იმ შემთხვევაში, როცა საქმე არსებითად წყდება, ხოლო საქმე როცა არსებითად არ წყდება, მიიღება განჩინების ფორმით.

მოქმედი საპროცესო კოდექსით სასარჩელო და უდავო წარმოებასთან ერთად გათვალისწინებული წარმოების კიდევ ერთი სახე, კერძოდ, გამარტივებული წარმოება, პირველი ინსტანციის მიერ მიღებული დადგენილების ახალ ფორმებს გვთავაზობს, ესენია გადახდის ბრძანება და ბრძანება, რომლებითაც არსებითად მთავრდება საქმე პირველი ინსტანციის სასამართლოში.

გადახდის ბრძანება მიიღება ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების გამარტივებული წესით განხილვის დროს, რომელიც მოპასუხისათვის მისი ჩაბარებიდან 10 დღის გასვლის შემდეგ შედის კანონიერ ძალაში, ხდება საბოლოო და ექვემდებარება აღსრულებას, ხოლო ბრძანება მიიღება ლიზინგის საგნის გამცემის მფლობელობაში ლიზინგის საგნის დაბრუნების თაობაზე საქმის გამარტივებული წესით განხილვისას, რომელიც დაუყოვნებლივ ექვემდებარე აღსრულებას.

³⁵ ა. კობახიძე. სამოქალაქო სამართალი I ზოგადი ნაწილი. თბ.; 2001 წ.; გვ. 231.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული ბრძანებისაგან განსხვავებით, გადახდის ბრძანება დაუყონებლივ არ შედის კანონიერ ძალაში და კანონმდებლობა ითვალისწინებს მის გასაჩივრებას, რისთვისაც რთული პროცედურის დაცვა არ არის საჭირო, კერძოდ არ დგება სააპელაციო საჩივარი იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ დამტკიცებული ფორმის ნიმუშის სახით და არ გადაიხდებიან სახელმწიფო ბაჟი. გადახდის ბრძანების გასაჩივრება შესაძლებელია გადახდის ბრძანების გამცემ სასამართლოში შესაგებლის წარდგენით, ხოლო ლიზინგის საგნის გამცემის მფლობელობაში ლიზინგის საგნის დაბრუნების თაობაზე მიღებულ ბრძანებაზე შესაგებლის წარდგენა ბრძანების მიმღებ სასამართლოში არ ხდება და მასზე შეიძლება კერძო საჩივრის შეტანა, რაც შეეხება გამარტივებული წესით დელიქტური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით მიღებულ გადაწყვეტილებას, იგი 7 დღის ვადაში საჩივრდება სააპელაციო სასამართლოში.

მართალია, აქციათა სავალდებულო მიყიდვის შესახებ საქმის განხილვის გამარტივებული წარმოების დროს მიიღება გადაწყვეტილება, მაგრამ გასაჩივრების თვალსაზრისით იგი განსხვავდება სასარჩელო წარმოების დროს მიღებული გადაწყვეტილებისაგან, კერძოდ, თუ სასარჩელო წარმოების დროს მიღებულ გადაწყვეტილებაზე შესაძლებელია როგორც სააპელაციო, ისე საკასაციო საჩივრის შეტანა, აქციათა სავალდებულო მიყიდვის შესახებ საქმის განხილვის გამარტივებული წესით განხილვის დროს მიღებული გადაწყვეტილება გამოტანიდან არა უგვიანეს 14 დღისა საჩივრდება მხოლოდ სააპელაციო წესით, რაც იმას ნიშნავს, რომ სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ამ კატეგორიის საქმეებზე საბოლოოა და საკასაციო წესით მისი გასაჩივრება დაუშვებელია.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების სააპელაციო წესით გასაჩივრება ასევე გათვალისწინებულია საქართველოს სსკ-ის 369-ე მუხლის პირველი ნაწილით, რომლის თანახმად სააპელაციო საჩივრის ვადა შეადგენს 14 დღეს. ამ ვადის გაგრძელება (აღდგენა) არ შეიძლება და იგი იწყება მხარისათვის დასაბუთებული გადაწყვეტილების გადაცემის მომენ-

ტიდან. დასაბუთებული გადანყვეტილების გადაცემის მომენტად ითვლება დასაბუთებული გადანყვეტილების ასლის მხარისათვის ჩაბარება ამ კოდექსის 70-78-ე მუხლების შესაბამისად, ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, თუ დასაბუთებული გადანყვეტილების გამოცხადებას ესწრება სააპელაციო საჩივრის შეტანის უფლების მქონე პირი, სააპელაციო საჩივრის ვადა იწყება მისი გამოცხადების მომენტიდან. ამავე კოდექსის 397-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად საკასაციო საჩივრის ვადა არის ერთი თვე.

რაც შეეხება თამასუქისა და ჩეკის თაობაზე აღძრულ სარჩელებზე დათქმით მიღებულ გადანყვეტილებას, მოპასუხის უფლებების შენარჩუნებით საბოლოოდ ითვლება გასაჩივრებისა და იძულებითი აღსრულების თვალსაზრისით. მიუხედავად ამისა, მასზე შესაძლებელია მოპასუხის მიერ შესაგებლის წარდგენა, ხოლო დამატებითი წარმოების დროს მიღებულ გადანყვეტილებაზე ვრცელდება გადანყვეტილებისათვის დადგენილი საერთო წესები, რაც იმას ნიშნავს, რომ შესაძლებელია მისი გასაჩივრება სააპელაციო, ხოლო შემდეგ საკასაციო წესით.

საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება (გერმანია, იტალია, ინგლისი, რუსეთი, უკრაინა, ბელორუსია) გვიჩვენებს, რომ ზოგადად ბრძანება შიძლება იყოს როგორც უპირობო, ისე პირობითი. უპირობო ბრძანების დროს სასამართლო ბრძანება არ საჩივრდება, გააჩნია სააღსრულებო ფურცელის ძალა და შესაბამისად ექვემდებარება დაუყონებლივ აღსრულებას. უპირობო ბრძანებად ასევე მიიჩნევა ნოტარიუსის სააღსრულებო წარწერა, რომელიც მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიღებამდე საქართველოშიც ფართოდ იყო გავრცელებული. უპირობო ბრძანებისაგან განსხვავებით, პირობითი ბრძანება შეიძლება გასაჩივრდეს მოპასუხე მხარის მიერ.

უნგრეთის კანონმდებლობით, ბრძანება წარმოადგენს სანქციას და გამოიყენება მოპასუხის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში საქმის პირველი განხილვის დროს³⁶

უნგრეთის სამართალწარმოების დროს მიღებული ბრძანება თავისი შინაარსით არსებითად განსხვავდება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული გადახ-

³⁶ Гражданский процесс в социалистических странах-членах СЗВ. Т. 1 с. 266-267.

დის ბრძანებისაგან. საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოების დროს მიღებული გადახდის ბრძანება არ არის სანქცია გამოუცხადებელი მხარის მიმართ. გამოუცხადებელი მხარის მიმართ სანქციის გამოყენებას საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიღების თავით. კერძოდ, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 229-ე მუხლის პირველი ნაწილში საუბარია არასაპატიო მიზეზით სასამართლო პროცესზე მოსარჩელე მხარის გამოუცხადებლობის, ხოლო 230-ე მუხლის პირველი ნაწილით არასაპატიო მიზეზით მოპასუხის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში შესაძლო შედეგებზე.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ გადახდის ბრძანებას, ისევე, როგორც გამარტივებული წარმოების დროს მიღებულ სხვა გადაწყვეტილებებს არ გააჩნია სააღსრულებო დოკუმენტის ძალა. სიტყვა "ბრძანება", ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ გამარტივებული წესით განსახილველ საქმეებზე პირობითად აღებული ტერმინია და მისი აღსრულებისათვის აუცილებელია კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ განმცხადებლის მოთხოვნის შემთხვევაში სააღსრულებო ფურცელის გაცემა.

გადახდის ბრძანება არის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული დადგენილება, რომელიც გადაწყვეტილებისაგან განსხვავებით სააპელაციო სასამართლოში არ საჩივრდება. გადახდის ბრძანებით საქმის არსებითად გადაწყვეტა ხდება პირველი ინსტანციის სასამართლოში. სააპელაციო სასამართლო მხოლოდ იმ შემთხვევაში განიხილავს აღნიშნული კატეგორიის საქმეებზე სააპელაციო საჩივარს, თუ გასაჩივრებულია პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც მიღებულია გამარტივებული წარმოების სასარჩელო წარმოებაში გადაზრდის შემდეგ. ამ შემთხვევაში თამასუქისა და ჩეკის თაობაზე აღძრული სარჩელების მსგავსად გადაწყვეტილების გასაჩივრება შეიძლება გადაწყვეტილებებისათვის დადგენილი გასაჩივრების საერთო წესების დაცვით.

გერმანული საპროცესო სამართლისაგან განსხვავებით, საქართველოში გამარტივებული წარმოების დროს მიღებული

ნებისმიერი გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის რაიმე სპეციალური დანაწესი კანონმდებლის მიერ არ არის დადგენილი და საკმარისია მოსარჩელის (განმცხადებლის) მოთხოვნის საფუძველზე სააღსრულებო ფურცელის გაცემა, თუმცა მიგვაჩნია, რომ გამარტივებული წარმოების დროს მიღებულ ნებისმიერ გადაწყვეტილებას უნდა ჰქონდეს სააღსრულებო აქტის ძალა და არ უნდა იყოს აუცილებელი დამატებით სააღსრულებო ფურცელის გაცემა, რაც გამარტივებს და უფრო ეფექტურს გახდის გამარტივებულ წარმოების არსს სამოქალაქო პროცესში.

გადახდის ბრძანება, ასევე ბრძანება, გადაწყვეტილების და განჩინების მსგავსად წარმოადგენს სასამართლოს მიერ მიღებულ დადგენილებათა ერთ-ერთ სახეს, რომელშიც ასახულია სასამართლოს დავალება მოპასუხის მიერ შესასრულებელი მოქმედების შესახებ.

მართალია, გამარტივებული წარმოების დროს ნებისმიერი გადაწყვეტილება მიიღება გამარტივებული ნესით, მაგრამ აღნიშნული არ ნიშნავს იმას, რომ არ ხდება ფაქტობრივი გარემოებების გამოკვლევა. გამარტივებული წარმოების დროს სასამართლო ამონმებს სარჩელის (განცხადების) აღძვრის სამართლებრივ საფუძვლებს, მის შინაარსს, რამდენად სრულყოფილად და კანონის მოთხოვნათა დაცვით არის იგი წარდგენილი სასამართლოში. ამონმებს აღძრული მოთხოვნის ხასიათს, ასევე წარმოდგენილი დოკუმენტების მეშვეობით დასტურდება თუ არა მოთხოვნის საფუძვლიანობა.

გამარტივებული წარმოებით მიღებული გადახდის ბრძანების იურიდიული ბუნების გარკვევისას მნიშვნელოვანია მტკიცებულებების საკითხის გარკვევა. თუ სასარჩელო წარმოების დროს მტკიცებულებად მიჩნეულია ნებისმიერი მასალა, რომელიც სასამართლოს დაარწმუნებს ამა თუ იმ ფაქტის სისწორესა და უსწორობაში³⁷, სასარჩელო წარმოებისაგან განსხვავებით ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეებზე მტკიცებულებად გამოიყენება მხოლოდ უდავო დოკუმენტი, რომლითაც ერთმნიშვნელოვნად დასტურდება მოვალის მიერ კრედიტორის

³⁷ Murphy, P.A, Practicl to Evidence, Third Edition, London, 1988,1

მიმართ ვალდებულების არსებობა. დოკუმენტი ხელმოწერილი უნდა იყოს მოვალის მიერ.

დოკუმენტზე ხელმოწერა არის საბუთის შინაარსის სისწორისა და სრულყოფილების საფუძველი, ვინაიდან პირი დოკუმენტს იმ შემთხვევაში აწერს ხელს, როდესაც მასში თავმოყრილია ყველა ძირითადი საკითხი და როდესაც იგი ეთანხმება ამ უკანასკნელის შინაარსს, თუმცა ყოველივე აღნიშნულის წინაპირობაა ის, რომ პირმა ხელმოწერა დასევას საბუთის ტექსტის ბოლოს და არა რომელიმე სხვა ადგილას. საბუთის სისწორისა და სრულყოფილების ვარაუდი მოქმედებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საბუთი გარეგნულად არ არის დაზიანებული და ხელმოწერა ნამდვილ პირს ეკუთვნის.

გამარტივებული წარმოების დროს დოკუმენტები აუცილებელია წარდგენილი იქნეს დამოწმებული სახით, წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლომ უარი უნდა უთხრას გამარტივებული წარმოებით საქმის აღძვრაზე განმცხადებელს. დამოწმებული დოკუმენტების წარდგენას გამარტივებულ წარმოებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს, ვინაიდან სასამართლოს მიერ არ ხდება მხარეთა დაბარება და მათგან ახსნა-განმარტებების ჩამორთმევა, ამდენად დოკუმენტის უტყუარობის გარკვევა დამოწმების გარეშე შეუძლებელია. მხოლოდ განმცხადებლის მიერ წარდგენილი დოკუმენტების კანონის მოთხოვნებთან შესაბამისობის შემთხვევაში შეუძლია მოსამართლეს მიიღოს გადახდის ბრძანება, დოკუმენტების კანონის მოთხოვნებთან შესაბამისობა ნიშნავს დამოწმებული და არა დადასტურებული დოკუმენტების წარდგენას.

ზემოაღნიშნული გარემოებების გათვალისწინებით მიგვაჩნია, რომ გადახდის ბრძანება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად არის პირობითი ბრძანება, რაც იმაში გამოიხატება, რომ მოვალის მიერ პროტესტის წარდგენის შემთხვევაში დადგენილია მისი გაუქმების მარტივი პროცედურა, თუმცა მიგვაჩნია, რომ გადახდის ბრძანების გაუქმებისათვის აუცილებელი უნდა იყოს არა ზოგადად შესაგებლის, არამედ დასაბუთებული შესაგებლის წარდგენა.

გადახდის ბრძანება, ისევე როგორც გადანყვეტილება და განჩინება, სასამართლოს სპეციფიკური დადგენილების ცალკე სახეს წარმოადგენს და გამოიცემა მატერიალური და საპროცესო ნორმა-

თა რეალიზაციის შედეგად. გადახდის ბრძანების გამოცემისას მნიშვნელოვანია მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე ვალის არსებობა, რაც დასტურდება განმცხადებლის მიერ წარდგენილი უტყუარი დოკუმენტებით. გადახდის ბრძანების აღსრულება ხდება კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ სასამართლო გადანყვეტილების აღსრულებისათვის დადგენილი წესით.

გამარტივებული წარმოების დროს მიღებული ნებისმიერი გადანყვეტილება წარმოადგენს სასამართლოს სამართალშეფარდების აქტს, რომლის გამოცემა ხორციელდება კანონით მკაცრად რეგლამენტირებულ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ფარგლებში. გადანყვეტილების გამოცემისას, მოსამართლე მოქმედებს სასამართლოს, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს სახელით, რომელიც ახორციელებს მართლმსაჯულებას როგორც სასარჩელო წესით სამოქალაქო საქმეთა განხილვისა და გადანყვეტისას, ისე გამარტივებულ წარმოებაშიც, რა დროსაც სასამართლო ხელისუფლება ხორციელდება სამოქალაქო სამართალწარმოების მეშვეობით.

გადანყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ იგი იძენს შეუცვლელობის, სავალდებულობის, უცვილობის (უდავობის), განსაკუთრებულობის და პრეიდიციულობის თვისებებს, რაც პრაქტიკულად შემდეგ იურიდიულ შედეგებში გამოიხატება:

- გადანყვეტილება არ შეიძლება გააუქმოს ან შეცვალოს არც იმ სასამართლომ, რომელმაც იგი მიიღო და არც ზემდგომმა სასამართლომ;

- დაუშვებელია ხელახალი გადანყვეტილების გამოტანა იმავე მხარეებს შორის, იმავე საგანზე და იმავე საფუძველებით;

- გადანყვეტილება სავალდებულოა ყველა იმ პირისათვის, რომლებზედაც ვრცელდება მისი კანონიერი ძალა.

ძალაში შესვლის მომენტიდან გადანყვეტილება იძენს ისეთივე ძალას, როგორც სამართლის ის ნორმა, რომელიც ნორმატიულ აქტში არის დაფიქსირებული³⁸.

³⁸ მ. თოდუა — კანონიერ ძალაში შესული გადანყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული საკითხების თავისებურებანი. — საქართველოს მოსამართლეთა ასოციაციის ჟურნალი. საქართველოს მოსამართლეები. №3(5) 2005 წ.; გვ. 94)

გამარტივებული წარმოების წესით საქმის განხილვის დროს მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და მიუკერძოებლად ემორჩილება მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციას და კანონს. რაიმე ზემოქმედება მოსამართლეზე ან ჩარევა მის საქმიანობაში გადაწყვეტილების მიღებაზე ზეგავლენის მიზნით აკრძალულია და ისჯება კანონით. საქმეში Piersackv. Belgium მიუკერძოებლობა სასამართლომ განმარტა, როგორც საქმესთან დაკავშირებით წინასწარი რწმენის და მიკერძოების უქონლობა. იმის შეფასებისას, არის თუ არა სასამართლო მიუკერძოებელი, სტრასბურგის სასამართლო იყენებს როგორც სუბიექტურ, ასევე ობიექტურ ტესტს³⁹. სუბიექტური ტესტის თანახმად, წარმოდგენილ უნდა იქნეს ფაქტები, რომლებიც დაამტკიცებენ, რომ სასამართლოს წევრი მოქმედებდა მიკერძოებით განმცხადებლის ინტერესების სანინააღმდეგოდ⁴⁰. აღნიშნული ტესტის განხორციელება და დამტკიცება განსაკუთრებით ძნელია განმცხადებლისათვის, რადგანაც მან უნდა დაამტკიცოს, რომ ნამდვილად ჰქონდა ადგილი სასამართლოს მიერ მიკერძოებას.

ობიექტური ტესტის საფუძველზე განსაზღვრულ უნდა იქნეს — მოსამართლის ქცევის გარდა, არსებობს თუ არა სხვა ფაქტები, რომლებიც წამოჭრიან ეჭვებს მის მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით. საკითხი დგას იმ კუთხით, გამართლებული შეიძლება იყოს თუ არა განმცხადებლის შიში, რომ მოსამართლე არ სარგებლობს მიუკერძოებლის აუცილებელი ხარისხით.⁴¹

გამარტივებული წარმოების დროს მოსამართლის მიერ დამოუკიდებლად და მიუკერძოებლად მიღებული გადაწყვეტილება თავისი ფორმით პირველი ინსტანციის სასამართლოს დადგენილებაა, რომლითაც საქმე არსებითად წყდება. გადაწყვეტილებით სასამართლო ავალებს მოპასუხეს შეასრულოს სამართლის ნორმით გათვალისწინებული მოქმედება.

გამარტივებული წარმოების დროს მიღებულ ყველა სახის გადაწყვეტილებას გააჩნია გადაწყვეტილებისათვის დამახასიათებელი საერთო ნიშნები, კერძოდ:

³⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი. თბ.; 2004 წ. ჩგვ. 238.

⁴⁰ იგივე. სქოლიო 31

⁴¹ იგივე. სქოლიო 32

- გადანყვეტილება წარმოადგენს სასამართლოს დადგენილების ერთ-ერთ სახეს;
- გადანყვეტილებით არსებითად წყდება პირველი ინსტანციის სასამართლოში საქმის განხილვა;
- გადანყვეტილება გამოიცემა ერთპიროვნულად მოსამართლის მიერ;
- გადანყვეტილება წარმოადგენს სახელმწიფოს მიერ გამოტანილ აქტს, რომელშიც აისახება შესაბამისი ნება;
- გამარტივებული წარმოების დროს მიღებული გადანყვეტილება აღსრულდება გადანყვეტილების აღსრულებისათვის დადგენილი წესით.

ზემოთაღნიშნულის გათვალისწინებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ სამოქალაქო პროცესში გამარტივებული წარმოების შემოღება უზრუნველყოფს არა მარტო მხარეთა დარღვეული უფლებების დროულად აღდგენას, არამედ ხელს შეუწყოს ასევე სწრაფი მართლმსაჯულების განხორციელებას და სასამართლოთა განტვირთვას საქმეებისაგან.

დავალიანების გადახდევინების

შესახებ

საქმის განხილვის შინაარსი

§1 განცხადების შეტანა გადახდის ბრძანების მიღების მიზნით/წარმოების აღქმად/

ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ გამარტივებული წარმოება მიზნად ისახავს მოანესრიგოს მხარეთა შორის არსებული სამართლებრივი კონფლიქტი, მატერიალურ სამართალურთიერთობის შედეგად წარმოშობილი დავა.

გამარტივებული წარმოება განმცხადებლის უფლებების დაცვის სპეციფიკური ფორმაა, რომლის დროსაც განმცხადებლის მიერ წარდგენილია ისეთი წერილობითი მტკიცებულება, რომელსაც უტყუარობის მაღალი ხარისხი გააჩნია. თუ რა შეიძლება იყოს ასეთი მაღალი ხარისხის უტყუარი დოკუმენტი, სასამართლოს მიერ ყოველ კონკრეტულ საქმეზე ინდივიდუალურად უნდა იქნეს შეფასებული.

ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ გამარტივებული წარმოება ხასიათდება იმით, რომ საქმის განხილვისას არ იბარებენ განმცხადებელს და მოპასუხეს, არ ხდება ახსნა-განმარტებების მოსმენა და არ დგება სხდომის ოქმი.

გამარტივებული წარმოება სასარჩელო წარმოების ალტერნატიული წარმოებაა. საქმის წარმოების ამა თუ იმ სახის არჩევა, იმ პირის უფლებაა, რომელიც მიმართავს სასამართლოს დარღვეული უფლებების აღსადგენად.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი პირდაპირ არ მიუთითებს ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეების გარკვეულ სტადიებზე, მაგრამ გამარტივებული წარმოების ამ კატეგორიის საქმეთა განხილვის სტადიები შეიძლება გამოვკვეთოთ მისი მომწესრიგებელი სამართლებრივი ნორმების ანალიზის საფუძველზე, კერძოდ, ფულადი დავალიანების გადა-

ხდევინების შესახებ გამარტივებული წარმოებით განსახილველი საქმეები შედგება შემდეგი სტადიებისაგან:

- განცხადების წარდგენა გადახდის ბრძანების მიღების მიზნით;

- განცხადების წარმოებაში მიღების საკითხის (განცხადების დასაშვებობის საკითხის) განხილვა;

- გადახდის ბრძანების გამოცემა;

- სასამართლოს მიერ მიღებული გადახდის ბრძანების ჩაბარება მოპასუხისათვის;

- გადახდის ბრძანების გაუქმების შესახებ შესაგებლის განხილვა;

- გადახდის ბრძანების გაუქმება;

- განცხადების განხილვის გადაზრდა სასარჩელო წარმოებაში:

ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის გამარტივებული წესით აღძვრისათვის აუცილებელია არსებობდეს მხარეთა შორის ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობები⁴², რომელიც დაკავშირებული უნდა იყოს ფულადი ვალდებულების შესრულებასთან, რომლის დარღვევის შემთხვევაში ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეს, კერძოდ, კრედიტორს კანონმდებლის მიერ უფლება ეძლევა დაიცვას თავისი დარღვეული უფლებები სასამართლოს წესით⁴³, ე.ი. არსებობს სასამართლოსათვის მიმართვის საფუძველი (competit assisa)⁴⁴ ზოგადად ვალდებულება (cobligatio), როგორც სამართლებრივი ურთიერთ-

⁴² რელატიური უფლება, რომელიც მხოლოდ ერთი ან შეზღუდული რაოდენობის პირთა მიმართ მოქმედებს. იხ. — Lehrbuch des Pandektenrechts von Dr. Bernhard Windscheid, Erster Band, Frankfurt. M. Literarische Anstalt, 1891. S. 95. Gierke, Ottovon: Deutsches Privatrecht, Leipzig [u.a.] Band I : All-gemeiner Teil u. Personenrecht. 1985. S. 258.

⁴³ რ. ხურცილავა. ჩამარტივებული წარმოება საქართველოს სამოქალაქო პროცესში, თბ. 2009 წ. გვ. 102. [პირველი იურიდიული დოკუმენტები, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს ადამიანის უფლებათა ჩამოყალიბებს მწყობრ სისტემას, იყო ვირჯინიის დეკლარაცია (1776 წ), აშშ კონსტიტუცია (1791 წ), ფრანგული დეკლარაცია (1789 წ), უფლებათა ბილი (პირველი თავისუფლების წუსხა). ამ პოლიტიკურ-სამართლებრივ დოკუმენტებში ჩადებულ ადამიანის ფუძემდებლურ უფლებებს დღესაც არ დაუკარგავს თავისი აქტუალურობა. ის განვრცობილად გამოიხატა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში]

⁴⁴ ლათინურ-ქართული იურიდიული ლექსიკონი, სახალხო დამცველის ბიბლიოთეკა, თბ. ; 2008 წ. ; გვ. 20

ბა, სხვადასხვა საფუძვლიდან წარმოიშობა. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას ცალმხრივი გარიგებიდან, ხელშეკრულების მომზადებიდან, ხელშეკრულებიდან, დელიქტიდან, უსაფუძვლო გამდიდრებიდან და კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებიდან. თანამედროვე მსოფლიოს ყველა სამართლებრივ სისტემაში, ვალდებულების წარმოშობის საფუძვლის მიუხედავად, ვალდებულების შესრულება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტია⁴⁵. ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში, კრედიტორს უფლება⁴⁶ აქვს მიმართოს სასამართლოს სარჩელით ან განცხადებით წარმოშობილი ვალდებულების შესრულების მოთხოვნით. აღნიშნულის საფუძველს იძლევა საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლი, რომლის თანახმადაც "ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს",⁴⁷ ვინაიდან დარღვეული უფლების დაცვა საერთო სასამართლოების მიერ, ყველაზე უფრო ეფექტიანი და ცივილიზებულია.⁴⁸

"დისპოზიციურობა" ლათინური სიტყვაა /dispositivus/ და ნიშნავს "განკარგვას". აქედან გამომდინარეობს იურიდიული ტერმინი "დისპოზიციურობა", რომელიც შესაბამისად ნიშნავს სამოქალაქო ურთიერთობის მონაწილეთა იურიდიულ თავისუფლებას გამოიყენონ თავიანთი უფლებები.⁴⁹

დისპოზიციურობის პრინციპის⁵⁰ არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მხარეებს შეუძლიათ თავისუფლად განკარგონ თავიანთი მატერიალური და საპროცესო უფლებები⁵¹, სწორედ მოსარჩელის

⁴⁵ შ. მაჩალაძე. ზიანის ანაზღაურება ვალდებულების დარღვევისას (საქართველოსა და გერმანიის კანონმდებლობათა შედარებითი ანალიზი) ჟურნალი ქართული სამართლის მიმოხილვა. სპეციალური გამოშვება. 2004 წ. გვ. 74

⁴⁶ გ. ლობჯანიძე. ადამიანის საყოველთაო უფლებათა გარანტიები. თბ.; 2003 წ.; გვ. 58.

⁴⁷ საქართველოს კონსტიტუცია, 1995 წელი.

⁴⁸ Жукот В.М., Права человека и власть закона. М., 1995 стр. 6

⁴⁹ ნ. ხოფერია. დისპოზიციურობა საქართველოს ახალი სამოქალაქო მატერიალური და საპროცესო სამართლის მიხედვით. ჟურნალი ქართული სამართლის მიმოხილვა. 1998 წლის პირველი კვარტალი. გვ. 74.

⁵⁰ პრინციპი ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს დასაწყისს, დასაბამს უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, თბ.; 1973 წ.

⁵¹ Приор А. Гражданский процесс. М. 2009 გვ 19

ნებაზეა დამოკიდებული სამოქალაქო საქმის აღძვრა, დავის საგნის განსაზღვრა⁵², გადანყვეტილების გასაჩივრება⁵³, გადანყვეტილების აღსრულება.⁵⁴

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-3 მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, მხარეებს შეუძლიათ საქმის წარმოება მორიგებით დაამთავრონ, მოსარჩელეს შეუძლია უარი თქვას სარჩელზე, ხოლო მოპასუხეს — ცნოს სარჩელი⁵⁵. დისპოზიციურობის პრინციპი ასევე დამახასიათებელია ადმინისტრაციული პროცესისათვის, თუმცა სამოქალაქოსაგან განსხვავებით საქმეში მონაწილე ადმინისტრაციულ ორგანოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეუძლია უარი თქვას სარჩელზე, მორიგდეს ან ცნოს სარჩელი, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება კანონს⁵⁶.

აღნიშნული დანაწესიდან გამომდინარე, ადმინისტრაციული ორგანოს (აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულების) მიერ სარჩელის ცნობის, სარჩელზე უარის თქმის ან მორიგების შემთხვევაში, სასამართლომ უნდა გამოიკელიოს და შეამოწმოს მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისობა კანონმდებლობასთან და შეუძლია მიიღოს ან არ მიიღოს სარჩელის ცნობა (სარჩელზე უარის თქმა) და ადმინისტრაციული ორგანოს მორიგება. სასამართლოს ეს ვალდებულება კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს იმას, რომ ადმინისტრაციული მართლმსაჯულება არა მხოლოდ ასრულებს ნეიტრალური არბიტრის მოვალეობას მხარეთა შორის, არამედ უზრუნველყოფს გარკვეულ კონტროლს ადმინისტრაციული ორგანოების საქმიანობის კანონშესაბამისობაზე განსახილ-

⁵² Schurter, Grundzuge des materiellen Beweisrechtes in der schweizerischen Civilprozessgesetzgebung. 1980, s. 24

⁵³ Лебедев М.Ю. Францифоров Ю.В. Балашов А.Н. Гражданский процесс. М. 2008. стр. 22

⁵⁴ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 248-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოს უფლება არა აქვს მიაკუთვნოს თავისი გადაწყვეტილებით მხარე ის, რაც მას არ უთხოვია, ან იმაზე მეტი ვიდრე ის მოითხოვდა.

⁵⁵ მოცემული პრინციპით ხდება პროცესის დანყების, შინაარსის, მიმდინარეობისა და დასრულების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა. Rausher, Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 3. Aufl, Band I, 2008, Einl., Rdnr, 275

⁵⁶ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-3 მუხლის მე-2 ნაწილი.

ველი კონკრეტული საქმის ფარგლებში.⁵⁷ აღნიშნული შეზღუდვა განპირობებულია ადმინისტრაციული სამართლის ისეთის მნიშვნელოვანი პრინციპით, როგორიცაა ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ უფლებამოსილების განხორციელება მხოლოდ კანონის საფუძველზე.⁵⁸

დისპოზიციურობის პრინციპი, სამოქალაქო სამართალწარმოების ერთ-ერთ სპეციალური პრინციპია, რომელიც განსაზღვრავს სამოქალაქო პროცესის მოძრაობის მექანიზმს.⁵⁹

დისპოზიციურობის ნიშნები შეიმჩნევა ასევე 1964 წლის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით, თუმცა ცალკე მუხლი დისპოზიციურობის პრინციპის სახელწოდებით ჩამოყალიბებული არ ყოფილა. მიუხედავად იმისა, რომ მხარეებს გარანტირებული ჰქონდათ სარჩელზე უარის, სარჩელის ცნობის ან მორიგების უფლება, 1964 წლის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 34-ე მუხლი ზღუდავდა მხარეებს სასამართლოს მეშვეობით აღნიშნული უფლებამოსილების განხორციელებაში, თუ იგი ეწინააღმდეგებოდა კანონს, არღვევდა სხვის უფლებებს და კანონით დაცულ ინტერესებს. კერძოდ, 34-ე მუხლის თანახმად, “მოსარჩელეს უფლება აქვს შეცვალოს სარჩელის საფუძველი ან საგანი, გაადიდოს ან შეამციროს სასარჩელო მოთხოვნების ოდენობა, ან უარი თქვას სარჩელზე. მოპასუხეს უფლება აქვს ცნოს სარჩელი. მხარეებს შეუძლიათ საქმე დაამთავრონ მორიგებით. სასამართლო არ მიიღებს მოსარჩელის უარს სარჩელზე, მოპასუხის მიერ სარჩელის ცნობას და არ დაამტკიცებს მხარეთა მორიგებას, თუ ეს მოქმედება ეწინააღმდეგება კანონს ან არღვევს ვისიმე უფლებებს და კანონით დაცულ ინტერესებს”.⁶⁰

ლებედვეის აზრით, დისპოზიციურობა სამოქალაქო პროცესში განისაზღვრება დისპოზიციურობის პრინციპის არსებობით იმ მატერიალურ ურთიერთობებში, რომლებიც სასამართლო განხ-

⁵⁷ გ. გვენეტაძე. შეჯიბრებითობის პრინციპის თავისებურებანი ადმინისტრაციულ პროცესში. ჟურნალი პროფესია ადვოკატი. 2007 წლის №2 გვ.32

⁵⁸ პრაქტიკული რეკომენდაციები ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის საკითხებზე მაგისტრადი მოსამართლისათვის. თბ.; 2010 წ.; გვ. 19.

⁵⁹ Туманов Л.В. Владимирова И.А. Владимирова С.А. Гражданское процессуальное право. М. 2009 стр. 26

⁶⁰ საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსი. 1964 წლის 26 დეკემბერი

ილვისა და გადაწყვეტის ობიექტს წარმოადგენენ⁶¹. ყოველ პირს ეძლევა უფლება განახორციელოს ან არ განახორციელოს საკუთარი უფლებები, უარი განაცხადოს მათზე, მოითხოვოს მათი შესრულება შესაბამისი პირებისაგან, ან შეეგუოს თავისი უფლებების დარღვევას. კრედიტორს უფლება აქვს ვალი აპატიოს მოვალეს, ან არ აპატიოს და მოითხოვოს მისი ანაზღაურება.

შ. ქურდაძის განმარტებით, დისპოზიციურობის პრინციპის შინაარსი მოიცავს იმ უფლებამოსილებებს, რომლებიც დაკავშირებულია მხარეების მიერ მატერიალური უფლებებისა და ამ უფლებების დაცვის საპროცესო საშუალებების განკარგავასთან.⁶² სწორედ დისპოზიციურობის პრინციპებზეა აგებული სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა.

მართებულად მიუთითებს ა. კობახიძე, რომ სამოქალაქო სამართლის ნორმებისათვის დამახასიათებელია ე.წ. ავტონომიურობა, რაც იმას გულისხმობს, რომ სამოქალაქო უფლების მატარებელი ამ უფლებებს განკარგავს თავისუფლად. სამოქალაქო საპროცესო ნორმების დისპოზიციურობის ხასიათი გამოხატულებას პოულობს იმაში, რომ თვით უფლების მქონე პირის გადასაწყვეტია მიმართოს თუ არა სასამართლოს. სასამართლოს თავისი ინიციატივით არ შეუძლია აღძრას საქმე რომელიმე პირის სასარგებლოდ, ასევე არავის არ შეუძლია აიძულოს პირი სარჩელი შეიტანოს სასამართლოში.⁶³ მართალია, მართლმსაჯულების ინსტიტუტი მონოდებულია დაიცვას ცალკეული სუბიექტების უფლებები და ინტერესები, ასევე ქვეყანაში არსებული საზოგადოებრივი ურთიერთობების მთელი სისტემა, მაგრამ ცხადია, აღნიშნულისათვის აუცილებელია⁶⁴ სარჩელის ან განცხადების წარდგენა სასამართლოში. დისპოზიციურობის პრინციპით გამსჭვალულია მთელი სამოქალაქო სამართალწარმოება სამოქალაქო საქმის აღძვრიდან დაწყებული სააღსრულებო წარმოებით დამთავრებული.⁶⁵

⁶¹ Лебедев М.Ю. Гражданский процесс. М. 2009 стр. 34-35

⁶² შ. ქურდაძე. სამოქალაქო საქმეთა განხილვა სასამართლოში. მეორე გამოცემა. თბ.; 2006 წ.; გვ. 90.

⁶³ ა. კობახიძე. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. ზოგადი საკითხები. თბ.; 2001 წ.; გვ. 53-54.

⁶⁴ Боннер. А. Т. Правосудие как вид государственной деятельности. М., 1973. стр. 3

⁶⁵ Боннер. А. Т. Принципы диспозитивности советского гражданского процессуального права. М., 1987. стр. 4

დისპოზიციურობის პრინციპის შინაარსი რამდენიმე ელემენტისაგან შედგება, ესენია:

- დაინტერესებული პირი თავად იღებს გადაწყვეტილებას რომ, დარღვეული უფლების აღსადგენად შეიტანოს თუ არა სარჩელი სასამართლოში;

- მხოლოდ დაინტერესებული მხარე განსაზღვრავს დავის საგნის ღირებულებას, სასარჩელო მოთხოვნათა ფარგლებს;

- მხარეებს შეუძლიათ საქმის წარმოება მორიგებით დაამთავრონ, მოსარჩელეს შეუძლია უარი თქვას სარჩელზე, ხოლო მოპასუხეს — ცნოს სარჩელი.

ამდენად, ფულადი დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე, ვალდებულების არსებობისას სწორედ მოსარჩელეს აქვს უფლება სარჩელით მოითხოვოს დარღვეული უფლებების აღდგენა, რაც სამოქალაქო პროცესის მეშვეობით ხორციელდება. თავის მხრივ სამოქალაქო პროცესი პრინციპებზე დაფუძნებული წარმოებაა და სასამართლოს გადაწყვეტილების საშუალებით კერძო უფლებების განხორციელებას ემსახურება.⁶⁶

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 316-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან გამომდინარე, ვალდებულება ისეთი სამოქალაქო-სამართლებრივი ურთიერთობაა, რომლის ძალითაც ერთი პირი (მოვალე) ვალდებულია შეასრულოს მეორე პირის (კრედიტორის) სასარგებლოდ განსაზღვრული მოქმედება, ან თავი შეიკავოს განსაზღვრული მოქმედებისაგან, ხოლო კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს მოვალისაგან ვალდებულების შესრულება. “სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილენი ვალდებული არიან, კეთილსინდისიერად განახორციელონ თავიანთი უფლებამოსა-ლეობანი” (მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი). მოცემული ფორმულირება არის ზოგადი დებულება, რომლის დეტალიზებაც სამოქალაქო კოდექსის ცალკეულ მუხლებში ხდება. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სსკ-ის 316-ე მუხლის მეორე ნაწილი, რომლის თანახმად, “ვალდებულება უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას”. ეს ორი მუხლი მთელი სამოქალაქო ბრუნვის ქვაკუთხედი, რომლებითაც

⁶⁶ Dr. iur. Wolfgang Grunsky. Zivilprozessrecht. 2003. s. 5

კოდექსი სამართალურთიერთობაში სოციალურ-ეთიკურ ღირებულებებს ამკვიდრებს⁶⁷ და შესაძლებლობას გვაძლევს ნებისმიერი ურთიერთობა ამ კუთხით ex ante შევაფასოთ⁶⁸. კეთილსინდისიერების პრინციპი, სსკ-ის მე-8 და 361-ე მუხლების მიხედვით, მოითხოვს მხარეთა შორის ურთიერთობის (ლათ. fiducia) არსებობას და სამოქალაქო ბრუნვის წესების უპირობოდ დაცვას, შესაბამისად, მათ ურთიერთობაში მოქმედებს კეთილსინდისიერების პრეზუმფცია, ე.ი. ყოველი ურთიერთობა ემყარება ვარაუდს, რომ პარტნიორები კეთილსინდისიერად მოქმედებდნენ და იმოქმედებენ სანამ დაინტერესებული მხარე საპირისპიროს არ დაამტკიცებს.⁶⁹ ნაკისრი ვალდებულების დროულად შესრულებას, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სტაბილური სამოქალაქო ბრუნვისათვის. ვადების სამართლებრივი ბუნების შესწავლიდან ჩანს, რომ ვადა წარმოადგენს საზოგადოებრივი ურთიერთობების დროში ორგანიზაციის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას.⁷⁰ ვალდებულების შესრულების ვადა არის დროის მომენტი, ან პერიოდი, როდესაც მოვალე ვალდებულია მოითხოვოს მისი შესრულება. თვით შესრულების ვადის ცნება პასუხობს კითხვაზე: როდის, როდიდან ან როდემდე შეუძლია მოვალეს განახორციელოს შესრულება.⁷¹

მატერიალურ-სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობისას კრედიტორის უფლებამოსილებას ვალდებულების ძალით მოსთხოვოს მოვალეს შესრულება, გათვალისწინებულია ასევე გერმანიის სამოქალაქო სჯულდების 241-ე პარაგრაფით.⁷²

ტერმინი “ვალდებულება” მეცნიერებასა და პრაქტიკაში სხვა მნიშვნელობითაც იხმარება. მართალია, ის უპირველესად აღნიშ-

⁶⁷ ჩგ. ვაშაკიძე. კეთილსინდისიერება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით-აბსტრაქცია თუ მოქმედი სამართალი. ქართულის სამართლის მიმოხილვა 10 №1 207 წ. გვ. 38. სქოლიო 66

⁶⁸ იქვე. სქოლიო 67

⁶⁹ იქვე გვ. 48

⁷⁰ ზარანდია თ. სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულების ადგილი და ვადები. დისერტაცია იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ. 2002 წ. გვ. 45

⁷¹ ზარანდია თ. სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულების ადგილი და ვადები. დისერტაცია იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ. 2002 წ. გვ. 52-53

⁷² Гражданский кодекс Германии. В 2 т. пер. с. немецкого, СПб, 2004

ნავს განსაზღვრულ სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობას, მაგრამ ზოგჯერ გულისხმობს, მოვალის ვალდებულებას (ვალს) ან დოკუმენტს, რომელშიც ფიქსირებულია ასეთი ვალდებულება (ხელწერილი, ქვითარი და სხვა).⁷³ ვალდებულების შესრულება კი გულისხმობს მოვალისაგან იმ მოქმედების შესრულებას, რომლის მოთხოვნის უფლებაც კრედიტორს აქვს.⁷⁴ ვალდებულებით ურთიერთობაში გვევლინება აქტიური და პასიური მხარე, კერძოდ, მხარეს რომელსაც აქვს მოთხოვნის უფლება, ეწოდება კრედიტორი, ხოლო პასიურ მხარეს, რომელსაც ეკისრება ვალდებულების შესრულება მოვალე.⁷⁵

ლ. ჭანტურიას განმარტებით, ვალდებულებითი სამართალი აწესრიგებს პირთა ურთიერთობას ერთმანეთის მიმართ, რომელიც ხშირად გაშუალებულია რაიმე ობიექტით.⁷⁶

გ. ნადარეიშვილის განმარტებით ვალდებულებითი ურთიერთობები ძირითადად მონაწილე მხარეთა ნება-სურვილზე და მიხედულებაზე არის დამოკიდებული, მაგრამ ვალდებულება იურიდიული აზრით მხოლოდ მაშინ შეიძლება არსებობდეს, თუ სარჩელით არის დაცული. იმპერატორ იუსტინიანის ინსტიტუციებში (VI ს) მოცემული იყო ვალდებულების ასეთი განსაზღვრა: “ვალდებულება ის სამართლებრივი ბორკილებაა (iuris vinculum), რომლებიც ჩვენ გვაიძულებენ შევასრულოთ რაიმე ჩვენი ქვეყნის თანახმად”.⁷⁷

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 317-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ვალდებულების წარმოშობისათვის აუცი-

⁷³ ზ. ახვლედიანი. ვალდებულებითი სამართალი. თბ.; 1998 წ. გვ. 3

⁷⁴ ბ. სავანელის განმარტებით, ვალდებულება (მოვალეობა) არის სამართლის ნორმით განსაზღვრული ფიზიკური ანუ იურიდიული პირის აუცილებელი ქცევის ზომა, მასშტაბი, საზღვარი ანუ ვალდებულება გულისხმობს პირის მოქმედების სამართლებრივ აუცილებლობას. ბ. სავანელი. სამართლის ზოგადი თეორია. თბ. 2005 წ. გვ 122

⁷⁵ ზ. ჭეჭელაშვილი. მოთხოვნის დათმობა და ვალის გადაკისრება. თბ. 2004 წ. გვ. 26

⁷⁶ ლ. ჭანტურია. უძრავი ნივთების საკუთრება. თბ.; 2001 წ. გვ 157. სქოლიო 10

⁷⁷ გ. ნადარეიშვილი. განვითარებული ქვეყნების სამოქალაქო და სავაჭრო სამართალი. ლექციების კურსი. თბ.; 1996 წ.; გვ. 12-13)

ლებელია მონაწილეთა შორის ხელშეკრულება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ვალდებულება წარმოიშობა ზიანის მიყენების (დელიქტის), უსაფუძვლო გამდიდრების ან კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებიდან.

სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულება ნიშნავს⁷⁶, მოვალის მიერ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მოქმედების განხორციელებას, ვალდებულება უნდა შესრულდეს სათანადო სახით ანუ ხელშეკრულებასთან ან კანონთან სრულ შესაბამისობაში.⁷⁷

ვალდებულების ობიექტს წარმოადგენს ის, რაზედაც მიმართულია კრედიტორის უფლება (მოთხოვნის უფლება) და მოვალის შესაბამისი ვალდებულება, რამდენადაც კრედიტორის უფლება და მოვალის ვალდებულება მიმართულია განსაზღვრული მოქმედების შესრულებაზე (ან მოქმედებისაგან თავის შეკავებაზე), სწორედ ეს მოქმედება (ან მოქმედებისაგან თავის შეკავება) წარმოადგენს ვალდებულების ობიექტს. კონკრეტული ვალდებულებათა ობიექტები განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ეს შეიძლება იყოს ქონების გადაცემა, მომსახურების განევა, სამუშაოს შესრულება და ა.შ. რაც შეეხება იმ კონკრეტულ მატერიალურ თუ არამატერიალურ სიკეთეს, რაზედაც მიმართულია მოქმედება, მას ვალდებულების საგანს უწოდებენ.⁸⁰

ვალდებულებითი სამართლის მონესრიგების სფეროს წარმოადგენს ისეთ ვალდებულებებთან დაკავშირებული ურთიერთობები, რომელთა დარღვევისათვის მოვალეს სასამართლოს მეშვეობით შეიძლება დაეკისროს შესრულება ან ზიანის ანაზღაურება.⁸¹

სამართლებრივი დაცვის საშუალება, რომლითაც იქნება მხარე აღჭურვილი, უნდა შეესაბამებოდეს ხელშეკრულებით

⁷⁶ პრინციპი — ხელშეკრულება უნდა შესრულდეს — პაცტა სერვანდა — მსოფლიოს ყველა მართლწესრიგის ფუძემდებლური განაწესია. იხ. N. ჩიტოშვილი, ბრალის მნიშვნელობა სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის განსაზღვრისათვის, ჟურნალი სამართლის მიმოხილვა, 2009 წელი, №1, გვ. 143

⁷⁷ ს. თეზელიშვილი. სახელმწიფოსა და სამართლისთეორია. ენციკლოპედიური მასალა. თბ.; 2008 წ.; გვ 708.

⁸⁰ ზ. ძლიერიშვილი. ვალდებულების შესრულება. თბ.; 2006 წ. გვ. 4

⁸¹ მ. თოდუა. პ. ველემსი. ვალდებულებითი სამართალი. თბ.; 2006 წ.; გვ 14

მიღებულ გარანტიას.⁸² სახელშეკრულებო ვალდებულებებზე საუბრისას იგულისხმება არა მხოლოდ ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი ვალდებულებები, არამედ ზოგადად გარიგებებიდან წარმოშობილი ვალდებულებები. გარიგების ცნება არ განეკუთვნება ვალდებულებითი სამართლის სფეროს. იგი ზოგადი ნაწილის კუთვნილებაა, მაგრამ გარიგების ცნება ვალდებულებით სამართალში ისევე გამოიყენება, როგორც კერძო სამართლის სხვა ნებისმიერ ნაწილში.⁸³

მართებულად მიუთითებს შ. ქურდაძე, რომ სამართალწარმოების (გამარტივებულის ან სასარჩელოს) არჩევის უფლება მატერიალურ-სამართლებრივი და პროცესუალურ-სამართლებრივი დისპოზიციურობიდან გამომდინარე მხოლოდ და მხოლოდ იმის უფლებაა, ვინც სასამართლოს მიმართავს თავისი უფლებების დასაცავად. მოსარჩელეს (კრედიტორს) აქვს უფლება მოითხოვოს ვალის დაბრუნება ან არ მოითხოვოს ეს. შეუძლია მიმართოს სასამართლოს უფლების დასაცავად ან არ მიმართოს. სასამართლოსადმი მიმართვისას კრედიტორს თვითონ აქვს უფლება განსაზღვროს, საქმის გადანყვეტის რომელი გზა არის მისთვის ყველაზე მეტად მისაღები. თუ ის მიიჩნევს, რომ მოვალისადმი მისი მოთხოვნები საკმარისად დასაბუთებულია და არ გამოიწვევს (ან კიდევ თავისი საკმარისი დასაბუთებულობით არ მისცემენ ამის გამოწვევის საშუალებას) მოვალის მხრიდან რაიმე სერიოზული შესაგებლის წამოყენებას, მაშინ მისთვის უფრო ხელსაყრელი იქნება გამარტივებული წარმოება, რამდენადაც იგი იძლევა დროისა და საშუალებების ეკონომიის შესაძლებლობას.⁸⁴

ფულადი დავალიანების გადახდევინების თაობაზე წარმოშობილ ურთიერთობებში განმცხადებელს შეუძლია აირჩიოს დარღვეული უფლების დაცვის ფორმა, კერძოდ, მოითხოვოს უფლების განხორციელება სარჩელის ან განცხადების ფორმით,

⁸² Gordley, Foundations of Private Law: Property, Tort, Contract, Unjust Enrichment, Oxford University Press, New York. 2006. s. 390

⁸³ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი მესამე, თბ.; 2001 წ.; გვ. 45

⁸⁴ შ. ქურდაძე. სამოქალაქო საქმეთა გამარტივებული წესით განხილვის თავისებურებანი. დისერტაცია იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ.; 2003 წ.; გვ. 53.

ე.ი. სახეზეა ორი ალტერნატიული ფორმა. სამართალში ალტერნატივა ჩვეულებრივი საკითხია. იურიდიული წესების, მოდგომების, კონცეფციების ალტერნატიულობა არის სამართლებრივი ცხოვრების თავისუფლად განვითარების ნიშანი. ალტერნატივა ეს არის ორი (რამდენიმე) შესაძლებლობიდან (ვარიანტიდან) ერთ-ერთი, რომელიც ენიჭება (აქვს) პირს მისი არჩევანის მიხედვით.⁸⁵ ამდენად, კანონმდებლობის მიერ კრედიტორს მინიჭებული აქვს უფლებებასილება დარღვეული უფლება აღიდგინოს გამარტივებული ან სასარჩელო წარმოების წესით.

უფლადი დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე, რომლებიც გამარტივებული წარმოებით განიხილება, კრედიტორს წარმოადგენს განმცხადებელი⁸⁶, რომელმაც აღძრა განცხადება თავისი დარღვეული უფლების აღსადგენად. განმცხადებლად არ ჩაითვლება პირი, რომელმაც განცხადება სხვა პირის დასაცავად წარადგინა. რაც შეეხება მოვალეს (მოპასუხეს) წარმოადგენს პირი, რომელმაც განმცხადებლის მტკიცებით დაარღვია მისი უფლებები. სამოქალაქო პროცესში გამარტივებული წარმოების დროს კრედიტორს ეწოდება მოსარჩელე ან განმცხადებელი, ხოლო დებიტორს მოპასუხე ან მოვალე, რადგან კრედიტორი და დებიტორი არ არის საპროცესო სამართლებრივი ტერმინი და იგი მატერიალურ სამართლებრივ ტერმინს წარმოადგენს.

სასარჩელო წარმოების დროს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს არასათანადო მოსარჩელის ან არასათანადო მოპასუხის შეცვლას, კერძოდ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 84-ე მუხლის თანახმად:

- სასამართლო, რომელიც საქმის განხილვის დროს დაადგენს, რომ სარჩელი აღძრულია არა იმ პირის მიერ, რომელსაც მოთხოვნის უფლება აქვს, შეუძლია მოსარჩელის თანხმობით საქმის შეუწყვეტლად შეცვალოს თავდაპირველი მოსარჩელე სათანადო მოსარჩელით.

- თუ ასეთი თანხმობის მიუხედავად, სათანადო მოსარჩელე არ არის თანახმა შეცვალოს არასათანადო მოსარჩელე, სასამართ-

⁸⁵ Мурадян. Э. М. Судебное право. М. 2007. стр. 541

⁸⁶ ა. თაბაგარი. გამარტივებული წარმოება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში. თბ.; 2002 წ.; გვ. 60

ლო საქმის წარმოებას შეწყვეტს იმ მოტივით, რომ არასათანადო მხარემ უარი თქვა მის მიერ აღძრულ სარჩელზე.

• თუ არასათანადო მოსარჩელე არ არის თანახმად შეიცვალოს სათანადო მოსარჩელით, ეს უკანასკნელი შეიძლება ჩაებას საქმეში მესამე პირად, რომელიც განაცხადებს დამოუკიდებელ მოთხოვნას დავის საგანზე, რის შესახებაც, სასამართლო აცნობებს ამ პირს. თუ ეს პირი თანახმაა ჩაებას საქმეში მესამე პირად, სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებით უარს ეტყვის არასათანადო მოსარჩელეს სარჩელზე მისი დაუსაბუთებლობის გამო, ხოლო მესამე პირად საქმეში ჩაბმული სათანადო მოსარჩელის მიმართ სარჩელს დააკმაყოფილებს საერთო საფუძველზე.

• თუ მესამე პირად საქმეში ჩასაბმელად ნავარაუდები სათანადო მოსარჩელე უარს იტყვის ჩაებას ამ საქმეში, სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებით უარს ეტყვის არასათანადო მოსარჩელეს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 85-ე მუხლის თანახმად, თუ საქმის განხილვისას სასამართლო დაადგენს, რომ სარჩელი აღძრულია არა იმ პირის წინააღმდეგ, რომელმაც პასუხი უნდა აგოს სარჩელზე, მას შეუძლია მოსარჩელის თანხმობით შეცვალოს თავდაპირველი მოპასუხე სათანადო მოპასუხით. თუ მოსარჩელე არ არის თანახმა თავდაპირველი მოპასუხის სათანადო მოპასუხით შეცვლაზე, სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებით უარს ეტყვის მოსარჩელეს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე.

ფულადი დავალიანების გადახდევის საქმეებზე, რომლებიც განიხილება გამარტივებული წარმოების წესით, კანონი არ ითვალისწინებს არასათანადო განმცხადებლის ან არასათანადო მოვალის შეცვლას და მასზე ვერ გავავრცელებთ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 84-ე და 85-ე მუხლების მოთხოვნებს, ამდენად არასათანადო მხარის მიერ, ან არასათანადო მხარის მიმართ აღძრული განცხადება არ უნდა იქნეს მიღებული სასამართლოს მიერ წარმოებაში.⁸⁷

⁸⁷ ტერმინი "ფული" მეცნიერებასა და პრაქტიკაში არის სამოქალაქო სამართლის ერთ-ერთი ობიექტი. ფულის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ მას, არის რა საყოველთაო ეკვივალენტი შეუძლია შეცვალოს ქონებრივი ურთიერთობების თითქმის ნებისმიერი ობიექტი, რომელიც ატარებს ანაზღაურებად ხასიათს. ფული, ისევე, როგორც ფასიანი ქაღალდები ბუნებით განეკუთვნება

გამარტივებული წარმოებისას კრედიტორს უფლება აქვს განცხადებით მიმართოს სასამართლოს და დარღვეული უფლებების აღსადგენად მოითხოვოს გადახდის ბრძანების მიღება. აქვე ავლნიშნავ, რომ განცხადების წარდგენა კრედიტორის მიერ, კანონმდებლის მიერ გარანტირებული შესაძლებლობაა და ვალდებულებას არ წარმოადგენს, ამდენად, შ. ქურდაძის მსგავსად სწორად მიუთითებს ა. თაბაგარიც, როცა აღნიშნავს, რომ კრედიტორს შეუძლია განცხადების ნაცვლად სარჩელით მიმართოს სასამართლოს ფულადი დავალიანების მოთხოვნით, მაგრამ ამ შემთხვევაში, საქმე განიხილება საერთო სასარჩელო წესით ჩვეულებრივ იმ დროის გათვალისწინებით, როგორც ეს უფლებათა დაცვის სასარჩელო ფორმისთვისაა დამახასიათებელი.⁸⁸

კრედიტორის მიერ განცხადების შეტანის სამართლებრივ საფუძველს იძლევა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმადაც, გამარტივებული წესით შეიძლება განხილული იქნეს მოთხოვნები გარკვეული ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ.

გვაროვნულ, შეცვლად და დაყოფად ნივთებსსოლომონ თეზელიშვილი. იურიდიული ენციკლოპედია. გამომცემლობა მერიდიანი. თბილისი 2008 წელი. გვ. 630. ფულადი ვალდებულება წარმოადგენს ღირებულების გადაცემის ვალდებულებას. იგი არის ნივთის გადაცემის ვალდებულება, მოვლემ კრედიტორს უნდა გადასცეს ვალის ნომინალური ოდენობით ასახული ღირებულება. ზურაბ ჭეჭელაშვილი. სახელშეკრულებო სამართალი. თბილისი 2008 წელი გვ. 149. ა. კობახიძის განმარტებით ფულის განსაკუთრებულობა იმაში გამოიხატება, რომ ის არის საყოველთაო ექვივალენტი, მისი გაცვლა შეიძლება სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის თითქმის ყველა ობიექტზე, რომელიც სასყიდლიან ხასიათს ატარებს. ფულით შეიძლება განაღდებული იქნეს ყველა ქონებრივი ვალდებულება, თუ კანონით არ არის აკრძალული ან კრედიტორი არ არის ამის წინააღმდეგი. ავთანდილ კობახიძე. სამოქალაქო სამართალი I ზოგადი ნაწილი. თბილისი 2001 წელი. გვ. 251. გამომცემლობა შპს გაზეთ "საქართველოს მაცნე". ზ. ძლიერიშვილის განმარტებით, ფულადია ისეთი ვალდებულება, რომლის ობიექტია განსაზღვრული ოდენობის ფულადი თანხის გადახდა. ჭეჭელი სამოქალაქო ბრუნვაში გაცვლის საყოველთაო საშუალებაა. სამოქალაქო ბრუნვაში მონაწილე თითოეულ სუბიექტს შეუძლია ფულის გადახდის სანაცვლოდ მიიღოს რაიმე ქონებრივი სიკეთე, რომელსაც ურთიერთობის სხვა სუბიექტი გადასცემს მას გადახდელი ფულის სანაცვლოდ. ზ. ძლიერიშვილი. ვალდებულების შესრულება. თბ. 2006 წ. გვ. 83

⁸⁸ ა. თაბაგარი. "გამარტივებული წესით ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეზე წარმოების აღძვრა", ჟურნალი სამართალი, 2001 წ.; №3, გვ. 60

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის პირველი ნაწილის დეფინიციიდან გამომდინარე განცხადების წარდგენისათვის არსებობს ოთხი პირობა;

- უნდა არსებობდეს მოთხოვნა ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ;

- კრედიტორს უნდა ჰქონდეს მოთხოვნის უფლება;

- მოთხოვნა მიმართული უნდა იყოს მოვალის მიმართ;

- მოთხოვნის შესრულება დამოკიდებული არ უნდა იყოს ჯერ კიდევ შეუსრულებელ საპასუხო გადახდაზე. აღნიშნული ნორმით უნდა დავასკვნათ რომ თუ განმცხადებელს და მოპასუხეს ორმხრივი ვალდებულებები გააჩნიათ ერთმანეთის მიმართ, მოპასუხეს ფულადი დავალიანების გადახდის ვალდებულება წარმოეშობა მას შემდეგ, რაც განმცხადებელი შეასრულებს ნაკისრ ვალდებულებას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, დავალიანების გადახდევინების შესახებ მოთხოვნა გამარტივებული წესით არ შეიძლება.⁸⁹

აღნიშნული პირობებიდან ერთ-ერთი პირობის არარსებობის შემთხვევაში, მოთხოვნები გარკვეული ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ გამარტივებული წარმოების წესით არ განიხილება.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 369-ე მუხლის თანახმად პირს, რომელსაც ვალდებულება აკისრია ორმხრივი ხელშეკრულებიდან (charta communis) გამომდინარე, შეუძლია უარი თქვას ვალდებულების შესრულებაზე საპასუხო მოქმედების განხორციელებამდე.⁹⁰

ცალმხრივ ხელშეკრულებებში, რომლებშიც მხარეებს მხოლოდ უფლება და მხოლოდ მოვალეობა გააჩნიათ, არც დგება ზემოაღნიშნული გარემოების გარკვევის საჭიროება, მაგ. სესხის ხელშეკრულებაში, შესაბამისად უნდა დავასკვნათ, რომ ზემოაღნიშნულ ნორმაში საუბარია ორმხრივ ხელშეკრულებაზე, სადაც მხარეებს ერთდროულად უფლებებიც აქვთ და მოვალეობებიც⁹¹.

⁸⁹ Crevecoeur, Das Mahnverfahren nach. der Vereinfachungshovelle, NJW. 1977 s. 1321

⁹⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. წიგნი მესამე. თბ.; 2001 წ.; გვ. 298

⁹¹ ხურცილავა. რ. განცხადების შეტანა გადახდის ბრძანების მიღების მიზნით (წარმოების აღძვრა). ჟურნალი „პროფესია ადვოკატი“ 2008 წ. №2 გვ 42

სესხის ხელშეკრულება (mutuum) ცალმხრივი და რეალური ხასიათისაა. მისი მონაწილეებისგან მხოლოდ ერთი მხარე კისრულობს განსაზღვრული მოქმედების შესრულებას. ესაა სესხად მიღებული ფულის ან გვაროვნული ნივთის უკან დაბრუნება. მეორე მხარეს (mutuari) კი შესაბამისი უფლება გააჩნია — გამსესხებელი (mutuanti) უფლებამოსილია მსხესხებლისაგან მოითხოვოს ნასესხების დაბრუნება. ამიტომ სესხის ხელშეკრულება დადებულიად ითვლება მხოლოდ მაშინ, როცა გამსესხებელი ფულს ან გვაროვნულ ნივთს გადასცემს მსესხებელს. მარტო შეთანხმება სესხის თაობაზე ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ხელშეკრულების დადებას. შეთანხმებასთან ერთად აუცილებელია სესხის საგნის გადაცემა. სესხის ხელშეკრულება მხოლოდ გამსესხებლის ნების გამოვლენის საფუძველზე იდება. მას ამის არავითარი ვალდებულება არ გააჩნია, ამიტომ ითვლება იგი რეალურ და არა კონსენსუალურ ხელშეკრულებად.⁹² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 624-ე მუხლი ითვალისწინებს სესხის ხელშეკრულების დადების შესაძლებლობას ზეპირი ფორმით⁹³, გარდა ამისა მხარეებს შეუძლიათ სესხის ხელშეკრულება დადონ როგორც მარტივი წერილობითი ფორმით⁹⁴, ისე სანოტარო წესით⁹⁵, მაგრამ სასარჩელო

⁹² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. ნიგნი მეოთხე, ტომი პირველი, თბ.; 2001 წ.; გვ. 227.

⁹³ ანალოგიურად არის აღნიშნული საკითხი გადაწყვეტილი გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 488-ე პარაგრაფის პირველი ნაწილით.

⁹⁴ სესხის ხელშეკრულება წარმოადგენს სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულ ხელშეკრულების ერთ-ერთ სახეს, რომელიც განამტკიცებს სახელშეკრულებო ფორმის პრინციპს, იგი სრულად შეესაბამება დასავლეთის ქვეყნების სამოქალაქო სამართალში განმტკიცებულ ანალოგიურ პრინციპებს. იხ. ე. ნინუას სადოქტორო დისერტაცია — ამხანაგობა ვალდებულებით სამართლებრივ ურთიერთობაში. თბილისი. 2010 წელი. ჩვ. 43) კერძოდ, ავსტრიის, შვეიცარიის, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსები განამტკიცებენ გარიგებათა ფორმის თავისუფლების პრინციპს (Klang-G schneider, Kommentar zum Allgemeiner Bürgerlichen Gesetzbuch. & 883 Anm 2, Guhl/Merz/Koller. Das schweizerische Obligationenrecht. 8. Aufl. S. 112, 113, Schwab. Einführung in das Zivilrecht. S. 223. იხ. ლ. ჭანტურიას — შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბ. 2000 წ. გვ. 346-347.

⁹⁵ აღნიშნულთან დაკავშირებით ი. შენგელიას მიაჩნია, რომ სესხის ხელშეკრულების დადება მხოლოდ წერილობითი ფორმით უნდა იყოს შესაძლებელი, (ი. შენგელიას სადოქტორო დისერტაცია — სახელშეკრულებო თავისუფლება. თბილისი. 2010 წელი) რასაც ვერ დავეთანხმებით, ვინაიდან სახელშეკრულებო თავისუფლება, მხარეებს ანიჭებს სრულ უფლებამოსილებას თავად აირჩიონ ხელშეკრულების ის ფორმა, რომლითაც სურთ სახელშეკრულებო ურთიერთობაში იმყოფებოდნენ ერთმანეთთან.

წარმოებისაგან განსხვავებით, გამარტივებული წარმოების დროს მტკიცებულების სახით მხოლოდ სათანადო წესით დამოწმებული სესხის ხელშეკრულება ჩაითვლება.

მაგალითად: 2006 წლის 15 იანვარს ი. ჩომახიძესა და ბ. ჩაკვეტაძეს შორის დაიდო სესხის ხელშეკრულება ერთი წლის ვადით. აღნიშნული ხელშეკრულებით ი. ჩომახიძემ ბ. ჩაკვეტაძისაგან ისესხა 5000 ლარი, რომელიც უნდა დაებრუნებინა 2007 წლის 15 იანვარს, თუმცა ბ. ჩაკვეტაძემ ი. ჩომახიძეს ხელშეკრულებით დადგენილ ვადაში სესხი ვერ დაუბრუნა, რის გამოც ი. ჩომახიძემ განცხადებით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის გამარტივებული წესით განხილვა და მოპასუხე ბ. ჩაკვეტაძისათვის გადახდის ბრძანებით თანხის 5000 ლარის დაკისრება.

აღნიშნული მაგალითიდან ნათლად ჩანს, რომ ბ. ჩაკვეტაძის მიერ სესხის 5000 ლარის ხელშეკრულებით დადგენილ ვადაში გადაუხდელობის გამო წარმოიშობა მოთხოვნა ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ და მოთხოვნის უფლება გააჩნია კრედიტორს ი. ჩომახიძეს, რომელსაც საქართველოს სკის 626-ე მუხლის შესაბამისად შეუძლია ბ. ჩაკვეტაძისაგან მოითხოვოს სესხის დაბრუნება, ამასთან ი. ჩომახიძეს ბ. ჩაკვეტაძის მიმართ რაიმე საპასუხო ვალდებულებები არ გააჩნია.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლის პირველი ნაწილით ნათლად არის აღნიშნული, რომ ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობისას განიხილება ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ მოთხოვნები, ამდენად დავეთანხმებით არგუნოვის მოსაზრებას, რომელიც ფულადი დავალიანების გადახდევინების საქმეების განხილვისას განასხვავებს საქმეებს, რომლებიც ერთმანეთისაგან განხილვის თავისებურებებით ხასიათდებიან. არგუნოვი მართებულად აღნიშნავს, რომ მხარეებს შორის სამართლებრივი ურთიერთობიდან წარმოშობილი მოთხოვნები, კერძოდ მხარეთა შორის არსებული გარიგების ბათილად ცნობა და ა.შ. განიხილება არა როგორც გამარტივებული წარმოების, არამედ სასარჩელო წარმოების წესით.*

* Аргунов. В.Н. “Приказное производство” Гражданский процесс. Учебник. Под. ред. М.К. Треушников. М. 2001 г. с. 337

რამდენად პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ მიუთითებს, თუ რის საფუძველზე (რომელი მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმის საფუძველზე) შეუძლია განმცხადებელს ფულადი დავალიანების გადახდევინების მოთხოვნა, ამასთან არ არის მითითებული სამართალური თიერთობების შინაარსი. ამდენად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ფულადი დავალიანების მოთხოვნა წარმოშობილ ურთიერთობებში შეიძლება იყოს სხვადასხვაგვარი, შეიძლება წარმოშობილი იყოს როგორც სესხის ხელშეკრულებიდან, ისე სახელფასო დავალიანებიდან და ა.შ. საქართველოსაგან განსხვავებით, ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა პირდაპირ ითვალისწინებს სახელფასო დავალიანების ანაზღაურების საქმეების გამარტივებული წარმოების წესით განხილვას, მაგ. ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 140-ე მუხლი⁷⁷, რუსეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 122-ე მუხლი⁷⁸.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 383-ე მუხლის თანახმად, ფულადი ვალდებულება გამოიხატება ეროვნულ ვალუტაში. მხარეებს შეუძლიათ ფულადი ვალდებულება დაადგინონ უცხოურ ვალუტაშიც, თუ კანონით ეს აკრძალული არ არის. ვალის ვალუტაა ის ფულადი ერთეული, რომელშიაც გამოიხატება (გამოითვლება) ფულადი ვალდებულების ის თანხა, ხოლო გადახდის ვალუტაა ის ფულადი ნიშნები, რომელიც ითვლება ფულადი ვალდებულების შესრულების საშუალებად.⁷⁹ თუ გადახდის ვადის დადგომამდე გაიზარდა ან შემცირდა ფულის ერთეული (კურსი) ან შეიცვალა ვალუტა, მოვალე ვალდებულია გადაიხადოს იმ კურსით, რომელიც შეესაბამება ვალდებულების წარმოშობის დროს. ვალუტის შეცვლისას გადაცვლით ურთიერთობებს საფუძვლად უნდა დაედოს ის კურსი, რომელიც ვალუტის შეცვლის დღეს არსებობდა ფულის ამ ერთეულებს შორის (სსკ-ის 389 მუხლი). აღნიშნულ მუხლთან დაკავშირებით საინტერესოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა

⁷⁷ ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი რუსულ ენაზე

⁷⁸ რუსეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

⁷⁹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. ნიკი მესამე. თბ. 2001 წ. გვ. 331

პალატის 2001 წლის 18 ივლისის №3კ/614-01 გადაწყვეტილება, სადაც აღნიშნულია, რომ მითითებული კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე, ფულის ერთეულის გაზრდა ან შემცირება თავისთავად გულისხმობს ფულის რეფორმას, რაც ფულის სისტემის განმტკიცებისათვის გატარებული სახელმწიფო საკანონმდებლო აქტია, რომლის შედეგად ქვეყანაში ფულის მოქმედი სისტემიდან სხვა სისტემაზე გადასვლა ხდება. ამ დროს მიმოქცევიდან ამოიღება გაუფასურებული ფული და მის ადგილს იკავებს ახალი ფული, იცვლება ფულის ერთეული ან მისი ოქროს შემცველობა, რის შემდეგ დგინდება ფულადი ერთეულის, ფულის ნიშნის ფორმა და ეროვნული ვალუტის კურსი. ფულის კურსი კი ნიშნავს ერთი ქვეყნის ფულის ერთეულის ღირებულებას, გამოხატულს სხვა ქვეყნის ფულის ერთეულით. ფულის კურსის დადგენა გაიგივებულია მის კოტირებასთან, რაც უცხოური ვალუტის საბირჟო ფასების დადგენას ნიშნავს. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ ვალუტის შეცვლა გულისხმობს ქვეყანაში არსებული ფულის ნიშნის შეცვლას. საკასაციო პალატის განმარტებით, ფულადი ვალდებულებების შესრულების დროს სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი აქვს დენომინაციას, ანუ ფულის ერთეულის (კურსის) გაზრდას ან შემცირებას, ასევე ვალუტის ჰიპერინფლაციას.

ამდენად, თუ სახეზე არ იქნება ზემოაღნიშნული მოთხოვნები, ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის გამართივებული ნესით განხილვისას საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის გამოყენება დაუშვებელია.

ფულადი დავალიანების მოთხოვნისათვის განმცხადებლის მიერ აუცილებელია საპროცესო მოქმედების განხორციელება - განცხადების შეტანა, რომელსაც უკავშირდება საპროცესო-სამართლებრივი შედეგები, კერძოდ, განცხადების განსახილველად წარმოებაში მიღება, განხილვის შედეგად გადახდის ბრძანების მიღება და ა.შ.

ფულადი დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე განმცხადებელს წარმოადგენს კრედიტორი, რომელიც შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი, თუ ისინი შესაბამისი ვალდებულებითი სამართალურთიერთობების სუბიექტები არი-

ან. საყურადღებოა ის გარემოება, რომ მოთხოვნის საგანი შეიძლება იყოს მხოლოდ გადახდის ბრძანების მიღებით დავალიანების გადახდევინება.

ფულადი დავალიანების შესახებ განცხადებას ხელს აწერს განმცხადებელი. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 93-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მოქალაქეებს შეუძლიათ საქმე აწარმოონ სასამართლოში პირადად, ხოლო იურიდიულ პირებს ან სხვა ორგანიზაციებს - იმ თანამდებობის პირის მეშვეობით, რომელსაც წესდებით ან დებულებით შეუძლია ამ იურიდიული პირისა თუ ორგანიზაციის სახელით იმოქმედოს. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, მხარეებს შეუძლიათ აგრეთვე საქმე აწარმოონ სასამართლოში წარმომადგენლის მეშვეობით.

თ. ლულიაშვილის განმარტებით, სასამართლო წარმომადგენლობა ესაა პირის კანონით გარანტირებული შესაძლებლობა აწარმოოს საქმე სასამართლოში წარმომადგენლის მეშვეობით. სასამართლო წარმომადგენელი არის პირი, რომელიც ასრულებს სასამართლოში მარწმუნებლის სახელით და მისი ინტერესების შესაბამისად ყველა იმ საპროცესო მოქმედებას, რაც გათვალისწინებულია კანონით და მარწმუნებლის მიერ გაცემული მინდობილობით.¹⁰⁰

სასამართლო წარმომადგენლობა საპროცესო ურთიერთობაა, რადგანაც, ჯერ ერთი, იგი მოწესრიგებულია სამოქალაქო საპროცესო ნორმებით, მეორეც, ამ ურთიერთობის შედეგად გარიგების შედეგები, რომელიც განხორციელებულია ერთი პირის მიერ მეორე პირის სახელით, უშუალოდ გადადის ამ უკანასკნელზე. სამოქალაქო პროცესში წარმომადგენელი ის პირია, რომელიც ახორციელებს საპროცესო უფლებებს იმ პირის სახელით, ვისაც ეს უფლება ეკუთვნის (მარწმუნებელი), იმგვარად, რომ მოქმედების შედეგი მიეკუთვნოს მის მიერ წარმოდგენილ პირს. წარმომადგენლის მეშვეობით მარწმუნებელს წარმოემოება გარკვეული უფლებები და მოვალეობები.¹⁰¹

¹⁰⁰ თ. ლულიაშვილი. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. თბ.; 2005 წ.; გვ. 165-166

¹⁰¹ მ. ნიქვაძე. წარმომადგენლობა სამოქალაქო პროცესში. თბ.; 2006 წ.; გვ. 24-25

წარმომადგენელსა და წარმოდგენილს შორის ურთიერთობის დროს ხდება წარმომადგენლის აღჭურვა გარკვეული უფლებებით. წარმომადგენელსა და სასამართლოს შორის განხორციელებული ურთიერთობის დროს ხდება წარმომადგენლისათვის მინიჭებული უფლებამოსილებების განხორციელება, ხოლო წარმომადგენლის და სასამართლოს ურთიერთობა შედეგია როგორც შინაგან, ისე გარეგან სამართალურთიერთობისა.¹⁰²

საქმის წარმოება წარმომადგენლის მეშვეობით არ ართმევს უფლებას მხარეებს თვითონაც პირადად მიიღონ მონაწილეობა საქმეში. ამასთან თუ ვინ შეიძლება იყოს განმცხადებლის წარმომადგენელი სასამართლოში დავალიანების გადახდევინების შესახებ აღძრული განცხადების დროს, ამომწურავ პასუხს იძლევა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 94-ე მუხლი და მისი განვრცობა არ შეიძლება, ესენია:

- ადვოკატები;
- სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან მმართველობის ორგანოს, ორგანიზაციის თანამშრომლები - ამ ორგანოებისა და ორგანიზაციების საქმეებზე;
- ერთ-ერთი თანამონაწილე დანარჩენ თანამონაწილეთა დავალებით;
- სხვა ქმედუნარიანი პირები - მხოლოდ პირველი ინსტანციის სასამართლოში;
- თუ დავის საგნის ღირებულება აღემატება 1 000 000 ლარს ან/და საქმე ფაქტობრივი ან სამართლებრივი თვალსაზრისით განსაკუთრებული სირთულით ხასიათდება და სამოქალაქო პროცესში მონაწილეობს აღმასრულებელი ხელისუფლების დანესებულება, იგი მიმართავს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს, რომელიც უფლებამოსილია მოითხოვოს სამოქალაქო სამართალწარმოებაში ამ დანესებულების წარმომადგენლად საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს თანამდებობის პირის ან სახელმწიფო მოსამსახურის დანიშვნა (გარდა საგადასახადო და საბაჟო კანონმდებლობიდან გამომდინარე დავებისა). ამ შემთხვევაში აღმასრულებელი ხელისუფლების დანესებულება, საქართველოს იუს-

¹⁰² იქვე. გვ. 25. სქოლიო 13

ტიციის სამინისტროს თანხმობით, უფლებამოსილია, იმავე საქმეზე წარმომადგენლობის უფლებამოსილება მიანიჭოს იმ თანამდებობის პირს ან სახელმწიფო მოსამსახურეს, რომელიც ამ დანესებულებაში მსახურობს.

“ადვოკატთა შესახებ” საქართველოს კანონის პირველი მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, საქართველოში საადვოკატო საქმიანობას ახორციელებს ადვოკატი, ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, ადვოკატი არის თავისუფალი პროფესიის პირი, რომელიც ემორჩილება მხოლოდ კანონსა და პროფესიული ეთიკის ნორმებს და განეწიანებულია საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციაში. კანონის მე-10 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ადვოკატი შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც: ა. აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება; ბ. გავლილი აქვს ადვოკატთა ტესტირება ამ კანონით დადგენილი წესით ან ჩაბარებული აქვს მოსამართლეთა (პროკურატურის მუშაკთა) საკვალიფიკაციო გამოცდა; გ. აქვს იურისტად ან ადვოკატის სტაჟიორად მუშაობის არანაკლებ ერთი წლის სტაჟი. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ადვოკატი არ შეიძლება იყოს განზრახ მძიმე დანაშაულისათვის ნასამართლევ პირი, თუ ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული კანონმდებლობით დადგენილი წესით.¹⁰³ ადვოკატი ვალდებულია პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას იხელმძღვანელოს შემდეგი ძირითადი პრინციპებით: დამოუკიდებლობა, ნდობა, კონფიდენციალობა, კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობა, ინტერესთა კონფლიქტის დაუშვებლობა, კოლეგიალობა.¹⁰⁴

ადვოკატი თავის პროფესიულ მოვალეობას ასრულებს მარნმუნებელთან, ანუ მანდატთან დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე. “მანდატის ცნების ლათინური წარმოშობა მიუთითებს, რომ ეს დავალების ურთიერთობაა. ადვოკატს რწმუნებულებას აძლევს მოსარჩელე. დავალების ტიპური სიტუაციაა, როცა მარნმუნებლის ინტერესებიდან გამომდინარე, რწმუნებული მარნმუნებელზე დაკისრებული დამოუკიდებელ სამეურნეო

¹⁰³ ადვოკატთა შესახებ” 2001 წლის 20 ივნისის საქართველოს კანონი.

¹⁰⁴ ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი. დამტკიცებულია საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის საერთო კრების მიერ. 2006 წლის 15 აპრილი.

საქმეს კისრულობს და ეხება ადვოკატის მიერ მარნმუნებლის სამართლებრივი ინტერესების საკუთარ თავზე აღებას. ადვოკატი, როგორც რნმუნებულების შემსრულებელი, მოღვაწეობს სხვის ინტერესებში, ე.ი. მისი საქმიანობა მიმართულია ისეთი გარიგებისაკენ, როცა თავდაპირველ მეპატრონეს თავისივე ქონებრივი ინტერესების დასაცავად უნდა ეზრუნა. ამ შემთხვევებში, მაგალითად, ადვოკატს ავალებენ, აწარმოოს სახელშეკრულებო მოლაპარაკებები მხარესთან ან პროცესი სასამართლოში.¹⁰⁵

წარმომადგენელს წარმოების აღძვრის უფლებამოსილება ეძლევა იმ შემთხვევაში, თუ მისი უფლებამოსილებები ჩამოყალიბებულია კანონის შესაბამისად გაცემულ და გაფორმებულ მინდობილობაში. წარმომადგენლის უფლებამოსილების გაფორმების წესი გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 96-ე მუხლით, მაგრამ მხოლოდ წარმომადგენლისათვის უფლებამოსილების გაფორმება არ არის საკმარისი წარმომადგენელს მიეცეს შესაძლებლობა აღძვრას წარმოება ფულადი დავალიანების მოთხოვნით, აღნიშნულისათვის აუცილებელია მის უფლებამოსილებაში სპეციალურად იყოს მითითებული და მინიჭებული განცხადების აღძვრის უფლება (საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 98-ე მუხლი). ამდენად, თუ განცხადება წარდგენილია წარმომადგენლის მეშვეობით, მას ხელს აწერს წარმომადგენელი.

სასამართლომ უნდა შეამოწმოს რამდენად სწორად არის გაფორმებული მინდობილობა და რა უფლებამოსილებით არის აღჭურვილი მარნმუნებლის მიერ რნმუნებული, რადგან იგი არ გასცდეს მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებს.

წარმომადგენლობის ინსტიტუტს იცნობდა 1931 წელს მიღებული საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსიც (1956 წლის გამოცემა), მე-2 თავის მე-14 მუხლი ფორმულირებული იყო შემდეგნაირად: "მხარეს შეუძლია სასამართლოში საქმე აწარმოოს პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით." მე-15 მუხლის თანამად, "იმ პირის საქმის გამო, რომელიც გამოცხადებულია არაქმედობაუნარიან პირად ან ისეთ პირად, რომელ-

¹⁰⁵ ფ. ბასილაია. წარმომადგენლობა და დაუსწრებელი გადაწყვეტილება. ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი 2009 წ. №1 გვ. 12. სქოლიო 8)

საც ქმედუნარიანობა კანონით შეზღუდული აქვს, სარჩელს აღძრავს მისი კანონიერი წარმომადგენელი. ამავე კანონიერი წარმომადგენლის საშუალებით აღიძვრის სარჩელი აღნიშნული პირის წინააღმდეგ.¹⁰⁶

საქმის წარმოებას წარმომადგენლის მონაწილეობით აღიარებდა ასევე საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის (1964 წლის რედაქცია) 45-ე მუხლი, რომლის თანახმადაც, მოქალაქეებს შეეძლო თავისი საქმე სასამართლოში ეწარმოებინა როგორც პირადად, ისე წარმომადგენლის მეშვეობით. სასამართლო წარმომადგენლობა დაიშვებოდა უკლებლივ ყველა საქმეზე, რომელიც სასამართლოს ექვემდებარებოდა უწყებრივად.¹⁰⁷ საქმეში პირადად მონაწილეობა არ ართმევდა უფლებას ჰყოლოდა საქმეზე წარმომადგენელი. იმავე კოდექსის 46-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოში წარმომადგენლად შეიძლება ყოფილიყვნენ:

- ადვოკატი;

- სახელმწიფო საწარმოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციების, კოლმეურნეობების, სხვა კოოპერაციული ორგანიზაციების, მათი გაერთიანებების, სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მუშაკები — მათი საწარმოების, დაწესებულებების და ორგანიზაციების საქმეებზე;

- პროფესიული კავშირების რწმუნებულები — მუშა — მოსამსახურეთა, კოლმეურნეობების წევრთა, აგრეთვე სხვა პირთა საქმეებზე, რომელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვასაც ახორციელებენ პროფესიული კავშირები;

- იმ ორგანიზაციების რწმუნებულები, რომლებსაც კანონით, წესდებით ან დებულებით მინიჭებული აქვთ უფლება დაიცვან მათი ორგანიზაციების წევრთა უფლებები და ინტერესები;

- იმ ორგანიზაციების რწმუნებულები, რომლებსაც კანონით, წესდებით ან დებულებით მინიჭებული აქვთ უფლება დაიცვან სხვა პირთა უფლებები და ინტერესები;

¹⁰⁶ ნ. ყურუა. მხარე სამოქალაქო პროცესში. თბ.; 2007 წ.; გვ. 148

¹⁰⁷ თ. ლილუაშვილი. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. თბ. 1992 წ.; გვ. 63

- ერთ-ერთი თანამონაწილე დანარჩენ თანამონაწილეთა დავალებით (ამ კოდექსის 35-ე მუხლი);

- საქმის განმხილველი სასამართლოს მიერ ამ საქმეზე წარმომადგენლად დაშვებული პირნი.

როგორც ზემოთაღნიშნა, მოქმედი საპროცესო კოდექსით შესაძლებელია დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეებზე და საერთოდ გამარტივებულ წარმოებაში, მხარემ საქმე აწარმოოს წარმომადგენლის მეშვეობით, მაგრამ სასამართლოს იმავდროულად შეუძლია უარი თქვას იმ პირის პროცესში წარმომადგენლად დაშვებაზე, რომელიც არ არის ადვოკატი, თუ მიიჩნევს, რომ ამ უკანასკნელს არ გააჩნია საკმარისი მონაცემები იმისათვის, რომ წარმოადგინოს მხარე და დაიცვას მისი უფლებები (მუხლი 97).

წარმომადგენლობასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, განჩინება, რომლითაც უარი ეთქმებოდა პირს წარმომადგენლად დაშვებაზე არ გასაჩივრდებოდა, თუმცა, აღნიშნული ნორმა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2004 წლის 16 თებერვლის №1/1/186 გადაწყვეტილებით ძალადაკარგულად იქნა გამოცხადებული. აღნიშნულთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ იმ განჩინების გასაჩივრების აკრძალვა, რომლითაც სასამართლო პროცესში არ დაიშვება წარმომადგენლად დანიშნული ადვოკატის სტატუსის არმქონე პირი, ერთგვარად იზღუდება აგრეთვე შესაბამისი მხარის სამოქალაქო საპროცესო ქმედუნარიანობა. ასეთ ვითარებაში არაა გამორიცხული, რომ მას მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში წაერთვას, უსაფუძვლოდ აღეკვეთოს შესაძლებლობა განახორციელოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 81-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული უფლება — "დაავალოს საქმის წარმოება წარმომადგენელს." შეზღუდული მატერიალურ შესაძლებლობათა გამო მხარე არაიშვიათად უარს ამბობს ადვოკატის აყვანაზე და წარმომადგენლად თავის ახლობელს, ნათესავს ნიშნავს, რაც ურთიერთდახმარებისა და თანადგომის ქართული ისტორიული ტრადიციის თავისებური გამოხატულებაა. ასეთი პირის წარმომადგენლად დაშვებაზე უსაფუძვლოდ

უარის თქმისა და სათანადო განჩინების გასაჩივრების აკრძალვის შედეგად შეიძლება შესაბამისი მხარე აღმოჩნდეს არათანასწორ პირობებში. სადაო ნორმასთან მიმართებით სასამართლო კოლეგია ითვალისწინებს სამოქალაქო მართლმსაჯულების განხორციელების ძირითად დებულებებს, როგორცაა, კერძოდ, დისპოზიციურობა და შეჯიბრებითობა. სამოქალაქო სამართალწარმოების პრინციპების შესაბამისად უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მხარის უფლება, რომ სასამართლოში საქმე აწარმოონ თავისი ნებასურვილით შერჩეული წარმომადგენლის მეშვეობით. ამიტომაც, სასამართლოს განჩინებაზე ადვოკატის სტატუსის არმქონე პირის წარმომადგენლად დაშვებაზე უარის თქმის შესახებ უნდა შეიძლებოდეს კერძო საჩივრის შეტანა. ამით მხარეს ექმნება ასეთი განჩინების გასაჩივრების უფლება შესაბამისი გადანყვეტილებისაგან განცალკავებით და მის გამოტანამდე. ეს იქნება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის იმ პრინციპის შესატყვისი, რომლის თანახმადაც კერძო საჩივრის შეტანა შეიძლება საქმის განხილვის დამაბრკოლებელ განჩინებებზე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს აღნიშნული გადანყვეტილების საფუძველზე, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ჩამოყალიბდა ახალი რედაქციით, სადაც აღნიშნულია, რომ სასამართლოს განჩინებაზე იმ პირის წარმომადგენლად დაშვებაზე უარის თქმის შესახებ, რომელიც არ არის ადვოკატი, შეიძლება კერძო საჩივრის შეტანა.

ამდენად, დავალიანების გადახდეცილების შესახებ საქმის გამართიეებული წესით განხილვის დროს, ასევე მთლიანად გამართიეებული წარმოების დროს, თუ სასამართლო უარს ეტყვის პირს წარმომადგენლად დაშვებაზე, რომელიც არ არის ადვოკატი, მიღებული განჩინება შეიძლება გასაჩივრდეს კერძო საჩივრის მეშვეობით.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით განცხადების შეტანა ასევე შესაძლებელია თანამონაწილეების, ანუ თანაგანმცხადებლების მიერ, ვინაიდან შესაძლებელია რამდენიმე კრედიტორი მოვალესთან დაკავშირებული იყოს ერთიანი მატერიალური სამართალურიერთობით და სახეზე იყოს პირთა სიმრავლე. საპროცესო თანამონაწილეობის სამართლებრივ საფუძ-

ველს იძლევა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 86-ე მუხლი, რომლის თანახმადაც თანამონაწილეობა არსებობს, როცა მოთხოვნის საგანს წარმომადგენს საერთო უფლება, მოთხოვნები გამომდინარეობს ერთი და იგივე საფუძვლებიდან, მოთხოვნები ერთგვაროვანია. თანამონაწილეები სარგებლობენ ყველა იმ საპროცესო უფლებებით, რომლებიც მინიჭებული აქვთ საპროცესო კანონმდებლობით. ამდენად, დასაშვებია ერთი კრედიტორის მოთხოვნა რამდენიმე მოვალის მიმართ, ან რამდენიმე კრედიტორის განცხადება რამდენიმე მოვალის მიმართ. საილუსტრაციოდ შესაძლებელია მოვიყვანოთ მაგალითი.

საქმე № 2/166¹⁰⁸, რაიონულ სასამართლოს განცხადებით მიმართა ფინკა-საქართველოს წარმომადგენელმა ჯგუფ “კომპასის” წევრების: ჩომახიძის, გედენიძის და იობიძის (გვარები პირობითია) მიმართ, სადაც აღნიშნულია, რომ ჯგუფ “კომპასთან” გაფორმდა პროცენტური სესხის ხელშეკრულება და სესხის სახით გადაეცა 3800 ლარი, რომელიც ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვადაში არ იქნა დაფარული. სესხის ხელშეკრულებით ასევე გათვალისწინებული იყო ვადის გადაცილებისათვის ჯარიმის გადახდა. განმცხადებელმა მოითხოვა საქმის გამარტივებული წარმოების წესით განხილვა და გადახდის ბრძანებით ჯგუფი “კომპასის” წევრებზე ძირითადი თანხის, პროცენტის და ჯარიმის დაკისრება.

რაიონული სასამართლოს 2007 წლის 19 სექტემბრის გადახდის ბრძანებით ფინკა-საქართველოს წარმომადგენლის მოთხოვნა დაკმაყოფილდა და ჯგუფ “კომპასის” წევრებს, ჩომახიძეს, გედენიძეს და იობიძეს დაეკისრათ განმცხადებლის სასარგებლოდ ძირითადი თანხის, პროცენტის და ჯარიმის გადახდა სოლიდარულად.

მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული გადახდის ბრძანებით მიღწეულია კანონიერებისა და სამართლიანობის სინთეზი, დაცული იქნა განმცხადებლის უფლება, რომელმაც დარღვეული უფლების აღსადგენად წარმომადგენლის მეშვეობით მიმართა სასამართლოს, რადგან მიიჩნია იგი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი მართლმსაჯულების განხორციელების გზით აღნიშნულის გარანტიად. ამასთან ვინაიდან სახეზე იყო ვალდებულებით ურთიერ-

¹⁰⁸ ხონის რაიონული სასამართლოს არქივი №2/166-07

თოებში პირთა სიმრავლე, რაიონულმა სასამართლომ სრულიად სამართლიანად დააკისრა თანხა ჯგუფ "კომპასის" წევრებს სოლიდარულად.

ზემოაღნიშნულის ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელია კიდევ ერთხელ გავიმეოროთ და გავაკეთოთ დასკვნა, რომ კრედიტორის მიერ განცხადების შეტანის სამართლებრივ საფუძველს იძლევა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმადაც, გამარტივებული წესით შეიძლება განხილული იქნეს მოთხოვნები გარკვეული ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ. სხვა სახის მოთხოვნები, რომლებიც არ უკავშირდება ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინებას, გამარტივებული წარმოებით არ განიხილება.

§ 2. განსჯადობა

განცხადების წარმოებაში მიღების შესახებ განჩინების მიმღებმა სასამართლომ სხვა საკითხებთან ერთად უნდა გადაწყვიტოს განსჯადობის საკითხი, ე.ი. უნდა განსაზღვროს, მოცემული განცხადება არის თუ არა კონკრეტული სასამართლოს განსჯადი, შეუძლია თუ არა მისი წარმოებაში მიღება და განხილვა. ყველა საპროცესო მოქმედება, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს სს კოდექსით და შესრულება აუცილებელია სამოქალაქო საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის, უნდა შეასრულოს იმ სასამართლომ, რომელმაც მიიღო საქმე წარმოებაში¹⁰⁹.

განსჯადობა ეს არის პროცესის უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტი, რომელიც აწესრიგებს სასამართლოსადმი უწყებრივად დაქვემდებარებული საქმეების კონკრეტული სასამართლოს გამგებლობისადმი მიკუთვნების საკითხს. მხარეთა შორის წარმოშობილი სხვადასხვა სამართლებრივი ურთიერთობები განსჯა-

¹⁰⁹ პ. ლილუაშვილის სადოქტორო დისერტაცია — უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა და აღსრულება საქართველოში. თბ. 2009 წ.

დობის თვალსაზრისით გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება, მათ შორის არის დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეებიც.

გერმანიის პროცესუალური ლიტერატურა და კანონმდებლობა ცალ-ცალკე არ გამოყოფს ქვემდებარეობისა და განსჯადობის ცნებებს. როგორც უწყებრივი ქვემდებარეობა, ისე განსჯადობა გაერთიანებულია ერთ ცნებაში “განსჯადობა”, რომელიც ორი გაგებით იხმარება: ობიექტური და სუბიექტური გაგებით. ობიექტური გაგებით განსჯადობის ქვეშ გულისხმობენ იმ საქმეთა წრეს, რომელსაც განიხილავს სასამართლოები, ხოლო სუბიექტური გაგებით კი განსჯადობა განისაზღვრება არა მარტო სასამართლოს, არამედ მხარეთა პოზიციიდან. გერმანულ პროცესუალურ ლიტერატურაში განასხვავებენ ხუთი სახის განსჯადობას: 1) განსჯადობა სამართალწარმოების სახის მიხედვით, რომელიც გულისხმობს განსჯადობის განაწილებას სხვადასხვა იურისდიქციის სასამართლოთა შორის; 2) ადმინისტრაციული განსჯადობა, რომელიც განისაზღვრება სასამართლოს ტერიტორიული კომპეტენციის მიხედვით; 3) საგნობრივი განსჯადობა, რომელიც განისაზღვრება იმის მიხედვით თუ რა სახის, რა კატეგორიის საქმე არის განსახილველი; 4) ფუნქციონალური განსჯადობა, რაც განისაზღვრება იმის მიხედვით, თუ რა საქმეთა განხილვა შედის სასამართლოს კომპეტენციაში; 5) საერთაშორისო განსჯადობა, რომელიც გულისხმობს პროცესში უცხოელთა მონაწილეობას.

იმის გამო, რომ ქართული პროცესუალური კანონმდებლობა ცალკე გამოყოფს უწყებრივ ქვემდებარეობას, განსხვავებულად არის მოწესრიგებული განსჯადობაც.¹¹⁰

კანონიერი სასამართლოს უფლება სახელმწიფოსაგან მოითხოვს სასამართლო განსჯადობის ზუსტ განსაზღვრას.¹¹¹

მაგისტრატი მოსამართლის შემოღებამ სასამართლო სისტემაში მნიშვნელოვნად გამიჯნა საქმეთა კატეგორიები. მაგისტრატი მოსამართლე არის რაიონული სასამართლოს მოსამართლე,

¹¹⁰ ა. კობახიძე. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. თბ. 2003 წ. გვ. 254-255.

¹¹¹ ლ. იზორია. კ. კორკელია. კ. კუბლაშვილი. გ. ხუბუა. საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი. თბ. 2005 წ. გვ 373

რომელიც თავის უფლებამოსილებას ახორციელებს რაიონული სასამართლოს სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებულ ადმინისტრაციულ ტერიტორიულ ერთეულში.

რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების და მაგისტრატი მოსამართლეების კომპეტენციითა გამიჯვნა ხორციელდება გვარეობითი განსჯადობის მეშვეობით, რომლის მიხედვითაც ფულადი დავალიანების გადახდევინების საქმეებს გამარტივებული წარმოების წესით განიხილავენ რაიონული (საქალაქო) სასამართლოები და მაგისტრატი მოსამართლეები. გვარეობითი განსჯადობის ზოგადი წესი მდგომარეობს იმაში, რომ ზოგიერთი საქმის გამოკლებით (რომლებიც განსაზღვრულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-14 მუხლში და რომლებსაც განეკუთვნება მაგისტრატი მოსამართლის გვარეობითი განსჯადობა) სასამართლოსადმი უწყებრივად დაქვემდებარებული ყველა დანარჩენი საქმე განიხილება რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების მიერ. მაგისტრატი მოსამართლის მიერ განსჯადი საქმეები გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-14 მუხლით. აღნიშნული მუხლის "ბ" ქვეპუნქტი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეებს ორ კატეგორიად ყოფს. კერძოდ, თუ მოთხოვნის ღირებულება არ აღემატება 2000 ლარს, განცხადებას განიხილავს მაგისტრატი მოსამართლე, ხოლო 2000 ლარის ზევით თანხის მოთხოვნის არსებობისას საქმე მაგისტრატი მოსამართლის განსჯადი არ არის და განიხილება რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მიერ.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-40 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად დავის საგნის ფასს მიუთითებს მოსარჩელე (განმცხადებელი). თუ მოსარჩელის (განმცხადებლის) მიერ მითითებული ფასი აშკარად არ შეესაბამება სადავო ქონების რეალურ ღირებულებას, დავის საგნის ფასს განსაზღვრავს მოსამართლე სადავო ქონების საბაზრო ღირებულების მიხედვით.

დავის საგნის ფასი განსაზღვრულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 41-ე მუხლით, რომლის პირველი ნაწილის "ა" ქვეპუნქტით დავის საგნის ფასი განისაზღვრება ფულის გადახდევინების შესახებ სარჩელისა - გადასახდელი თანხ-

ით; “დ” ქვეპუნქტით — ვადიანი გასაცემის ან გადასახდელის შესახებ სარჩელისა (მოთხოვნისა) - არა უმეტეს სამი წლის განმავლობაში გასაცემი ან გადასახდელი თანხების ერთობლიობით; “ე” ქვეპუნქტით — უვადო ან სამუდამო (გარდაცვალებამდე) გასაცემის ან გადასახდელის შესახებ სარჩელისა — სამი წლის განმავლობაში გასაცემი ან გადასახდელი თანხების ერთობლიობით.

ამდენად განცხადება, სადაც თანხის მოთხოვნის ოდენობა 2000 ლარს აღემატება, განეკუთვნება რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს განსჯად საქმეს.

განსჯადობასთან დაკავშირებით წარმოიშობა მეორე საკითხი (ტერიტორიული განსჯადობა), თუ სად უნდა იქნეს წარდგენილი განცხადება. ტერიტორიული განსჯადობის წესის შესაბამისად ხდება კონკრეტული სასამართლოს განსაზღვრა, რომელსაც უნდა მიმართოს განცხადებით დაინტერესებულმა პირმა¹².

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 304-ე მუხლის თანახმად, საქმეს გამარტივებული წესით დავალიანების გადახდევინების შესახებ განიხილავს სასამართლო მოპასუხის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-15 მუხლით გათვალისწინებულია საერთო განსჯადობა, ანუ სარჩელის წარდგენის საერთო წესი, რომლის თანახმადაც სასამართლოს სარჩელი წარედგინება მოპასუხის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. სარჩელი იურიდიული პირის მიმართ სასამართლოს წარედგინება იურიდიული პირის ადგილსამყოფელის მიხედვით.

არასასარჩელო წარმოების დროს განსჯადობა განისაზღვრება იმ პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, რომლის წინააღმდეგაც მიმართულია განცხადება (საჩივარი). ფულადი დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე, თუ მოთხოვნის ან ქონების ღირებულება არ აღემატება 2000 ლარს, განცხადება სასამართლოს წარედგინება მაგისტრატი მოსამართლის სამოქმედო ტერიტორიის მიხედვით, ხოლო იმ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულში, სადაც არ მოქმედებს მაგისტრატი მოსამართლე, რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში.

¹² ხურცილავა. რ. დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეების განსჯადობა გამარტივებული წარმოების დროს. ჟურნალი „ცხოვრება და კანონი“ 2008 წ.; №3 გვ 61

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-15 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, თუ მოპასუხეს არა აქვს საცხოვრებელი ადგილი, სარჩელი განიხილება სასამართლოში საქართველოს ტერიტორიაზე მისი ადგილსამყოფელის მიხედვით, ხოლო თუ მოპასუხის ადგილსამყოფელი უცნობია, მაშინ შეიძლება აღიძრას მისი უკანასკნელი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-17 მუხლის თანახმად, სარჩელი იმ მოპასუხის მიმართ, რომელსაც საქართველოში არა აქვს საცხოვრებელი ადგილი, სასამართლოს შეიძლება წარედგინოს მოპასუხის ქონების ადგილსამყოფელის მიხედვით, ხოლო თუ მოთხოვნა უზრუნველყოფილია რაიმე ნივთით, სარჩელი შეიძლება აღიძრას ამ ნივთის ადგილსამყოფლის მიხედვით.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 70-78-ე მუხლები ითვალისწინებს მხარეთათვის როგორც უწყების, ისე სასამართლო გადაწყვეტილების, მათ შორის გადახდის ბრძანების ჩაბარების წესს. აღნიშნული კოდექსის 78-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად თუ მხარის ადგილსამყოფელი უცნობია ან მისთვის სასამართლო უწყების ჩაბარება სხვაგვარად ვერ ხერხდება, სასამართლო უფლებამოსილია გამოიტანოს განჩინება სასამართლო შეტყობინების საჯაროდ გავრცელების შესახებ. სასამართლო შეტყობინება საჯაროდ ვრცელდება შესაბამისი სასამართლოს შენობაში თვალსაჩინო ადგილზე ან ვებგვერდზე განთავსებით ან დაინტერესებული მხარის მოთხოვნის შემთხვევაში - მისივე ხარჯებით იმ გაზეთში, რომელიც მასობრივადაა გავრცელებული მხარის საცხოვრებელი ადგილის შესაბამის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულში, ან ინფორმაციის სხვა საშუალებებში გამოქვეყნებით.

ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში სასამართლო უწყება მხარეთათვის ჩაბარებულად ითვლება სასამართლო შეტყობინების შესაბამისი სასამართლოს შენობაში თვალსაჩინო ადგილზე ან ვებგვერდზე განთავსებიდან ან გაზეთში ან ინფორმაციის სხვა საშუალებებში გამოქვეყნებიდან მე-7 დღეს.

აღნიშნული მუხლების ანალიზიდან გამომდინარე გამართივებული წარმოების დროს არ შეიძლება განცხადების წარდგე-

ნა მოვალის ქონების ადგილსამყოფელის ან უკანასკნელი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. აღნიშნულის საფუძველს იძლევა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლი, რომლის დეფინიციიდან გამომდინარე გამარტივებული წარმოების წესით საქმის განხილვა შეუძლებელია, თუ მოპასუხის საცხოვრებელი ადგილი ან ადგილსამყოფელი უცნობია და ბრძანება დავალიანების გადახდევინების შესახებ მხარეს უნდა ეცნობოს საჯარო (ოფიციალური) გამოცხადების გზით.

აღნიშნულ დასკვნამდე მიხედვარტ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის ანალიზის საფუძველზეც, რომლის თანახმადაც სასამართლო ვალდებულია, მოპასუხეს გადასცეს გადახდის ბრძანება, ხოლო თუ საცხოვრებელი ადგილი ან ადგილსამყოფელი უცნობია, სასამართლოს მიერ ამ აუცილებელი მოქმედების შესრულება შეუძლებელი იქნება.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 78-ე მუხლი, რომელიც სასამართლო გადაწყვეტილების საჯარო გამოცხადებას ითვალისწინებს, დასაშვებია მხოლოდ სასარჩელო წარმოებისას, ხოლო ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის გამარტივებული წესით განხილვისას 78-ე მუხლის გამოყენება დაუშვებელია. ანალოგიურად არის საჯარო გამოცხადების საკითხი გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული, აღნიშნულია, რომ გამარტივებული წესით საქმისწარმოება არ დაიშვება, თუ სასამართლო გადაწყვეტილების ოფიციალური გამოქვეყნება (მხარეებისათვის გადაცემა, ჩაბარება) უნდა მოხდეს საჯაროდ.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების რეკვიზიტები არ შეიცავს მითითებას საცხოვრებელი ადგილის შესახებ, რაც ვფიქრობთ, ხარვეზია და მოწესრიგებას საჭიროებს, ვინაიდან თეორიული და პრაქტიკული ანალიზის საფუძველზე წარმოუდგენელი გახდება განცხადების წარდგენის შემდეგ პროცესუალური სტადიების განხორციელება, თუმცა აღნიშნულს კანონმდებელი განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის საფუძველად არ მიუთითებს.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო

კოდექსი განცხადების შინაარსში სავალდებულო რეკვიზიტად ითვალისწინებს მხარეთა მისამართების მითითებას (მუხლი 124), ხოლო მისამართების მიუთითებლობა წარმოადგენს განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის საფუძველს (მუხლი 125)¹¹³. განცხადების შინაარსში მხარეთა მისამართებს სავალდებულო რეკვიზიტებად ითვალისწინებს ასევე ყაზახეთის (მუხლი 141-ე)¹¹⁴. და ბელორუსიის (მუხლი 395-ე)¹¹⁵ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსებიც, რაც სავსებით სამართლიანია, ვინაიდან სასამართლომ სწორედ განცხადებაში მითითებულ მისამართებზე უნდა უზრუნველყოს საპროცესო დოკუმენტების გადაგზავნა.

ამდენად, მიგვაჩნია, რომ განცხადების რეკვიზიტებს აუცილებლად უნდა დაემატოს მხარეთა მისამართები, ხოლო მიუთითებლობის შემთხვევაში გამოყენებული უნდა იქნეს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 185-ე მუხლის მოთხოვნები, კერძოდ, აღნიშნული მუხლის თანახმად, საცხოვრებელი მისამართის მიუთითებლობის შემთხვევაში გამოტანილი უნდა იქნეს განჩინება ხარვეზის შევსების შესახებ და განმცხადებელს უნდა უნდა მიეცეს ვადა ხარვეზის შესავსებად, ხოლო ხარვეზის შეუვსებლობის შემთხვევაში განმცხადებელს უარი უნდა ეთქვას განცხადების წარმოებაში მიღებაზე.

§ 3. გამარტივებული წარმოებისას ფულადი დავალიანების გადახდევის შინაარსი შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმა

დავალიანების გადახდევის თაობაზე წარმოშობილ ურთიერთობებში კრედიტორს შეუძლია აირჩიოს დარღვეული უფლების დაცვის ფორმა, კერძოდ, მოითხოვოს უფლების განხორციელება სარჩელის, ან განცხადების ფორმით. გამარტივებული წარმოებისას კრედიტორს უფლება აქვს განცხადებით მიმარ-

¹¹³ Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации. М., 2009

¹¹⁴ ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

¹¹⁵ ბელორუსიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

თოს სასამართლოს და დარღვეული უფლებების აღსადგენად მოითხოვოს გადახდის ბრძანების მიღება¹¹⁶.

ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადება არის უმთავრესი დოკუმენტი, რომელზეც დამოკიდებულია შემდგომი საპროცესო მოქმედებების განხორციელება, განცხადების არარსებობის ან არასრულყოფილად შედგენილი განცხადების არსებობისას შეუძლებელია გადახდის ბრძანების მიღება.

სასამართლოს მიერ გადახდის ბრძანების მიღებამდე პირველ რიგში აუცილებელია გაირკვეს, რამდენად აკმაყოფილებს განცხადება შესაბამის რეკვიზიტებს და არის თუ არა იგი დასაშვები, ხომ არ არსებობს განცხადების წარმოებაში მიღების დამაბრკოლებელი გარემოებები. იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს განცხადების წარმოებაში მიღების დამაბრკოლებელი გარემოებები, სასამართლო თავისი განჩინებით უარს ეტყვის განმცხადებელს ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღებაზე.

განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმა წარმოადგენს განცხადებისათვის დადგენილი მოთხოვნების დაუცველობაზე რეაგირების ფორმას, თუმცა უარის თქმა არ ართმევს განმცხადებელს უფლებას განმეორებით მიმართოს სასამართლოს გამარტივებული ან სასარჩელო წარმოების წესით.

გამარტივებული წესით შეტანილი განცხადების წარმოებაში მიღების საკითხის ან მისი წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის საფუძვლებზე ყურადღების გამახვილება მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ვინაიდან ამ საკითხების არასწორად გადაწყვეტა სასამართლოების მიერ არღვევს კონსტიტუციის 42-ე მუხლით გარანტირებულ ფუნდამენტალურ უფლებას სასამართლო დაცვაზე. ხშირია ამ თვალსაზრისით სასამართლო შეცდომებიც. ამიტომ წარმოების აღძვრის საფუძვლების შინაარსის სწორად გარკვევას უაღრესად დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა ენიჭება ერთიანი მიდგომების ჩამოსაყალიბებლად.

¹¹⁶ ხურცილავა, რ. გამარტივებული წარმოების ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმა. ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“. 2008 წ. №3(18) გვ 27

ფულადი დავალიანების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმა გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 305-ე მუხლით, თუმცა აღნიშნული მუხლი არ არის სრულყოფილი და საკანონმდებლო დონეზე დახვეწას და შევსებას საჭიროებს, რათა მოსამართლემ შესძლოს სხვა შემთხვევებშიც თქვას უარი განცხადების წარმოებაში მიღებაზე. ამ საკითხის გადაწყვეტისას უნდა გავითვალისწინოთ ასევე საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 186-ე მუხლის მოთხოვნები, რომელიც სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმას ითვალისწინებს. განჩინება განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის შესახებ უნდა იყოს დასაბუთებული და განჩინებაში უნდა აღინიშნოს ის საფუძველი, თუ რის გამო ეთქვა უარი განმცხადებელს განცხადების წარმოებაში მიღებაზე.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 305-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სასამართლო თავისი განჩინებით უარს ეტყვის განმცხადებელს დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების მიღებაზე, თუ:

- იგი არ უპასუხებს 34-ე თავის 302-303-ე მუხლებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს;

- განცხადებაში ჩამოყალიბებული მოთხოვნის საფუძველი (303-ე მუხლის "დ" ქვეპუნქტი) ვერ დასაბუთებს ამ მოთხოვნას.

ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სასამართლო უფლებამოსილია ამ მუხლის პირველი ნაწილის "ა" ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში განმცხადებელს დაუნიშნოს ვადა განცხადებაში ან თანდართულ მასალებში არსებული ხარვეზების შესავსებად¹¹⁷. ცვლილების განხორციელებამდე, თუ განცხადება არ აკმაყოფილებდა 305-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნებს, მოსამართლე არ უნიშნავდა ვადას განმცხადებელს ხარვეზის შესავსებად და პირდაპირ ეუბნებოდა უარს განცხადების წარმოებაში მიღებაზე. თუმცა, განცხადების მიღებაზე უარის შესახებ განჩინების გამოტანამდე ვალდებული იყო მოესმინა განმცხადებლისათვის.

¹¹⁷ საქართველოს 2005 წლის 20 დეკემბრის კანონი — სსმ I, 2005 წ, №55, მუხ. 376.

როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვანია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “დ” ქვეპუნქტზე მითითება, კერძოდ, როცა განცხადებაში მითითებული მოთხოვნის საფუძველი ვერ ასაბუთებს მოთხოვნას. საუბარია წამოყენებულ პრეტენზიაზე, რომლის დასასაბუთებლად განცხადებაში მითითებული მტკიცებულება (დოკუმენტი) დამონმებული სახით უნდა იქნეს წარმოდგენილი¹¹⁸.

მტკიცებულებათა ინსტიტუტი წარმოადგენს უძველეს სამართლებრივ ინსტიტუტს, რომელსაც ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს. მტკიცებულებათა ინსტიტუტს დიდი მნიშვნელობა აქვს სამართლის ყველა დარგისათვის¹¹⁹ და მათ შორის სამოქალაქო სამართლისათვის.

თანამედროვე სამართალში ერთმანეთისაგან განასხვავებენ სანოტარო დამონმებასა და სანოტარო დადასტურებას. სანოტარო დამონმების დროს ნოტარიუსის მოქმედება ეხება მთელ დოკუმენტს, მის მთელ შინაარსს. ამ დროს ნოტარიუსი ამოწმებს ტექსტის შესაბამისობას მოქმედ სამართალთან და ადასტურებს მას. დოკუმენტის ტექსტი ნოტარიუსმა გარიგების მხარეებს უნდა წაუკითხოს და გააცნოს. ამის შემდეგ გარიგების მხარეები აწერენ ხელს ამ დოკუმენტს, რასაც ნოტარიუსი ადასტურებს. სანოტარო დამონმებისაგან განსხვავდება სანოტარო დადასტურება. ამ დროს ნოტარიუსი პასუხს არ აგებს დოკუმენტის შინაარსზე და არც არის ვალდებული, რომ იგი წაუკითხოს მხარეებს. მისი მოვალეობაა გარიგების მხარეთა ხელმოწერების ნამდვილობის დადასტურება.¹²⁰

როცა დოკუმენტზე ვსაუბრობთ, მეტად მნიშვნელოვანია იმის გარკვევა, თუ რა სახის მტკიცებულება უნდა ჩაითვალოს უტყუარ დოკუმენტად, რომელზე დაყრდნობითაც სასამართლო

¹¹⁸ ფაქტის და მოთხოვნის აღიარება არ წარმოადგენს იდენტურ ცნებებს, ფაქტის აღიარება არის მტკიცებულება, ხოლო მოთხოვნის აღიარება არის დისპოზიციური პრინციპიდან გამომდინარე განკარგვითი აქტი.

¹¹⁹ მ. კოპალეიშვილი, ნ. სხირტლაძე, ე. ქარდავა, პ. ტურავა — ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო. 2008 წ. გვ.; 244

¹²⁰ ლ. ჭანტურია. შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში. თბ.; 1997 წ.; გვ. 352-353.

მიიღებს გადახდის ბრძანებას. ასეთი დოკუმენტი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული. მიგვაჩნია, რომ ასეთ დოკუმენტად უნდა ჩაითვალოს ის ნერილობითი მტკიცებულება, რომლითაც უტყუარად (უდაოდ) დასტურდება მოვალის მიერ კრედიტორის მიმართ ფულადი დავალიანების არსებობა (*probationes debent esse evidentes, id est, perspicuae et faciles intelligi*). მაგ. ნოტარიულად დამოწმებული სესხის ხელშეკრულება, ან/და სხვა დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს მოვალის მხრიდან ფულადი ვალდებულების შეუსრულებლობას ან გარიგების არსებობას, მხარეთა მიერ შედგენილი და სათანადო ნესით დამოწმებული შედარების აქტი და ა.შ. სადავო ფაქტები, რომლებიც თავისთავად ცხადია შედიან მტკიცების საგანში¹²¹, გამარტივებული წარმოების დროს არ გამოიყენება.

ნერილობით მტკიცებულებას ახასიათებს რამდენიმე ნიშანი, ესენია:

- ნერილობითი მტკიცებულება იქმნება ადამიანის მიერ;
- ნერილობით დოკუმენტში (მტკიცებულებაში) ასახული ადამიანის აზრი გადმოცემულია რაიმე ნიშნის გამოყენებით;
- მტკიცებულებაში გადმოცემული ნიშნები გამოხატავენ ადამიანის აზრს.¹²²

სამოქალაქო პროცესში მტკიცებულებათა დასაშვებობის ინსტიტუტი დამოკიდებულია სამოქალაქო (მატერიალური) - სამართლებრივ ნორმაზე და კონკრეტულ მატერიალურ-სამართლებრივ ნორმაზე და კონკრეტული მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმით გათვალისწინებულ ფაქტობრივ გარემოებებზე.¹²³ მტკიცებულებათა დასაშვებობის ნესების გამოყენების დროს, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მტკიცების საგნის დიფერინცირებას. კონკრეტულ შემთხვევაში სამოქალაქო პროცესში მტკიცებულებათა საშუალებების საკითხი უნდა გადაწყდეს იმ ნებართვების თუ აკრძალვების მიხედვით, რაც გათვალისწინებულია

¹²¹ W. Luke. Zivilprozessrecht. Munchen. 1999. s. 209

¹²² Югельсон К. С. Судебные доказательства в гражданском процессе, М., 1956. стр. 191-201

¹²³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო საქმეებზე. 2007 წელი №5 გვ. 67.

მატერიალური ნორმით. წარმოშობილი ურთიერთობების დასა-
დასტურებლად, რაც საბოლოოდ წარმოადგენს სამართლებრივი
ნორმით გათვალისწინებულ მაკვალიფიცირებელ ელემენტებს,
აუცილებელია ისეთი მტკიცებულებების არსებობა, რომლებიც
უტყუარად მიუთითებენ ყველა ზემოაღნიშნულ გარემოებებზე.

მხარეთა მიერ შედგენილი შედარების აქტი, რომელიც დადას-
ტურებულია მათივე ხელმოწერებითა და ბეჭდით, თუ არ არის
დამონმებული სათანადო წესით, გამარტივებული წარმოებისას
უტყუარ მტკიცებულებად ვერ ჩაითვლება, ვინაიდან, შედარების
აქტი არ მიეკუთვნება უდავო ფაქტებს და შედის მტკიცების საგან-
ში.¹²⁴ მართალია, აღნიშნული მტკიცებულებით შესაძლოა დასტურ-
დებოდეს ვალის არსებობა და სასარჩელო წარმოების დროს სხვა
მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში იგი საფუძვლადაც დაედოს
სასამართლოს გადანყვეტილებას, მაგრამ გამარტივებული წარმოე-
ბის არსისა და იურიდიული ბუნებიდან გამომდინარე არ არის საკმა-
რისი და დამატებით საჭიროებს დამონმებას სათანადო წესით. ამ
ნაწილში ხშირია სასამართლო შეცდომებიც, ვინაიდან მხარეთა მიერ
ხელმოწერილ და მათივე ბეჭდით დადასტურებულ შედარების აქტს
გადახდის ბრძანების მიღების დროს უტყუარ მტკიცებულებად მი-
იჩნევენ, რითაც იგნორირებას უკეთებენ გამარტივებული წარმოე-
ბის ფუნდამენტური საკითხის დასაშვებობის განხილვას. საილუს-
ტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ მაგალითი.

საქმე¹²⁵ (casus) № 2/17 განმცხადებელი — ს/ს "საქართვე-
ლოს გაერთიანებული სადისტრიბუციო ენერგოკომპანია", მოვ-
ალე — შპს "მნათობი", მოთხოვნის არსი — დავალიანების გადა-
ხდეინება. როგორც განცხადებით და თანდართული მასალებით
ირკვევა ს/ს "საქართველოს გაერთიანებული სადისტრიბუციო
ენერგოკომპანია", როგორც ენერგომომმარაგებელი ორგანიზა-
ცია, შპს "მნათობს" აწვდის ელ. ენერგიას. მისი ღირებულების
გადაუხდელობის გამო შპს "მნათობს" ს/ს "საქართველოს გაერ-
თიანებული სადისტრიბუციო ენერგოკომპანიის" მიმართ გააჩნია
დავალიანება 1418,18 ლარი. აღნიშნული მოთხოვნის დასასაბუთე-

¹²⁴ X. Шак. Международное гражданское процессуальное право. Перевод с немецкого. М. 2001. стр. 324

¹²⁵ ხონის რაიონული სასამართლოს არქივი №2/17-06

ბლად წარმოდგენილი იქნა შედარების აქტი, რომლითაც მოპასუხეს ხელმოწერილით დადასტურებული აქვს დავალიანების არსებობა. განმცხადებელი განმარტავს რა, რომ აღძრული მოთხოვნა არ არის დამოკიდებული რაიმე საპასუხო (სანაცვლო) ვალდებულების შესრულებაზე, ვინაიდან მათ მიერ ვალდებულების შესრულება უკვე განხორციელდა, მოითხოვს განცხადების გამართივებული წარმოების წესით წარმოებაში მიღებას და გადახდის ბრძანებით მოპასუხეზე 1418,18 ლარის დაკისრებას.

რაიონული სასამართლოს გადახდის ბრძანებით დაკმაყოფილდა ს/ს "საქართველოს გაერთიანებული სადისტრიბუციო ენერგოკომპანიის" განცხადება.

მიგვაჩნია, რომ რაიონულმა სასამართლომ აღნიშნული განცხადების განხილვისას დაარღვია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის მე-2 ნაწილის "დ" ქვეპუნქტის და 305-ე მუხლის მოთხოვნები, კერძოდ, მხარეთა მიერ ხელმოწერილი შედარების აქტი, რომელსაც უმთავრეს მტკიცებულებად მიუთითებდა განმცხადებელი და რომელზე დაყრდნობითაც იქნა რაიონული სასამართლოს მიერ მიღებული გადახდის ბრძანება, არ იყო წარმოდგენილი დამოწმებული სახით. ამდენად, რაიონულ სასამართლოს დასაშვებობის ეტაპზე უნდა ემსჯელა აღნიშნულ საკითხზე და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 305-ე მუხლის თანახმად უნდა მოეთხოვა განმცხადებლისათვის დამოწმებული სახით მტკიცებულების წარმოდგენა და უნდა მიეცა ვადა ხარვეზის შესავსებად, ხოლო ხარვეზის გამოუსწორებლობის შემთხვევაში განცხადება საერთოდ არ უნდა მიეღო წარმოებაში.

ანალოგიური სახის დარღვევა გვხვდება №2/18-06 საქმეშიც¹²⁶, რომელშიც განმცხადებელს კვლავ ს/ს "საქართველოს გაერთიანებული სადისტრიბუციო ენერგოკომპანია" წარმოადგენს, ხოლო შედარების აქტი კვლავ არ არის სათანადო წესით დამოწმებული. თუმცა სასამართლოს მიერ განცხადება გადახდის ბრძანებით დაკმაყოფილდა. ფაქტობრივად სასამართლოს მიერ დაშვებული იქნა არსებითი ხასიათის შეცდომები, კერძოდ, კანო-

¹²⁶ ხონის რაიონული სასამართლოს არქივი №2/18-06

ნის დარღვევით იქნა განცხადება წარმოებაში მიღებული და შემდეგ გადახდის ბრძანებით დაკმაყოფილებული, ე.ი. ერთმა შეცდომამ გამოიწვია მეორე შეცდომა (*abyssus abyssum invocate*).¹²⁷

შედარების აქტთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაეს სასამართლოში 2008 წლის 25 ივლისს მოსამართლეთა შეხვედრების შედეგად შემუშავებული იქნა რეკომენდაცია, რომლის თანახმადაც, “სამოქალაქო კოდექსის 341-ე მუხლის შესაბამისად გათვალისწინებული ვალის აღიარება იმით განსხვავდება ნებისმიერი სხვა ფორმით გათვალისწინებული მოთხოვნის აღიარებისაგან, რომ იგი ახალი ხელშეკრულებაა და არა სხვა სახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში ნების გამოვლენა. ვალის აღიარება ახალი ხელშეკრულებაა, ამდენად ხელშეკრულების ნამდვილობისათვის დადგენილ ყველა პირობას უნდა აკმაყოფილებდეს, მათ შორის მოთხოვნას ფორმის მიმართ, კერძოდ თუ ძირითადი ვალდებულებითი ურთიერთობა ფორმასავალდებულო გარიგებაა, ვალის აღიარებაც შესაბამისი ფორმის დაცვით უნდა განხორციელდეს. ამასთან, ვალის აღიარების ხელშეკრულება უნდა აკმაყოფილებდეს სამოქალაქო კოდექსის 327-ე მუხლის მოთხოვნებს, ანუ მხარეები უნდა შეთანხმდნენ ყველა არსებით პირობაზე. სწორედ აღნიშნული ფაქტორის გათვალისწინებით, საქართველოს უზენაესი სასამართლო ვალის აღიარებად არ მიიჩნევს საწარმოებს შორის შედგენილ ბუღალტრულ ურთიერთშედარების აქტებს. ნებისმიერი დოკუმენტი, რომელიც შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს ბუღალტრული ან სხვა თვალსაზრისით და რომელშიც ვალის არსებობაა დაფიქსირებული, ვერ ჩაითვლება ვალის არსებობის შესახებ ხელშეკრულებად, თუ არ დადგინდება, რომ მხარეები შეთანხმდნენ ხელშეკრულების არსებით პირობებზე.”¹²⁸ ამგვარი აქტი ახალ ხელშეკრულებას არ წარმოადგენს. ამ შემთხვევაში სახეზე ძველი ხელშეკრულების ფარ-

¹²⁷ ერთ შეცდომას მეორე მოსდევს.

¹²⁸ დენისოვი, ხელშეკრულების არსებით პირობებს ობიექტურ და სუბიექტურ არსებით პირობებად ყოფს და აღნიშნავს, რომ ობიექტური არსებითი პირობები მიჩნეულია კანონის მიერ, რომელზეც შეთანხმება სავალდებულოა და უშუალოდ ხელშეკრულების შინაარსიდან გამომდინარეობს, ხოლო სუბიექტური არსებითი პირობების დროს ერთ-ერთ მხარეს შესაძლებელია არ სურდეს ხელშეკრულების დადება. იხ. Десов. С. А. Некоторые общие вопросы о порядке заключения договора. 1998. С. 237-254.

გლებში განხორციელებულ გარკვეულ მოქმედებასთან გვაქვს საქმე და იგი ვერ გამოიწვევს სამოქალაქო კოდექსის 341-ე მუხლით გათვალისწინებულ შედეგებს.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის თანახმად, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს. ამ გარემოებათა დამტკიცება შეიძლება თვით მხარეთა (მესამე პირთა) ახსნა-განმარტებით, მონშეთა ჩვენებით, წერილობითი თუ ნივთიერი მტკიცებულებებითა და ექსპერტთა დასკვნებით. საქმის გარემოებები, რომლებიც კანონის თანახმად უნდა დადასტურდეს გარკვეული მტკიცებულებებით, არ შეიძლება დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით.

ზემოაღნიშნულ მუხლში ჩამოთვლილ მტკიცებულებებიდან ფულადი დავალიანების შესახებ განცხადების განხილვისას მტკიცებულებად გამოიყენება მხოლოდ წერილობითი მტკიცებულება, რომელსაც სასამართლო შეფასების საფუძველზე უტყუარ დოკუმენტად მიიჩნევს.

სესხის ხელშეკრულების¹²⁹ შემთხვევაში, რომლითაც შესაძლებელია ასევე გათვალისწინებული იყოს პროცენტის გადახდევინება, სათანადო დოკუმენტად სწორედ დამონმებული სახით წარმოდგენილი სესხის ხელშეკრულება მიიჩნევა, ამასთან მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ განმცხადებლის მოთხოვნა მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმების გამოყენებით საფუძვლიანად იქნეს ცნობილი სასამართლოს მიერ. სესხის ხელშეკრულების დროს პროცენტის გადახდევინება, გამომდინარეობს მატერიალური კანონმდებლობიდან, კერძოდ, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 625-ე მუხლიდან, რომლის თანახმადაც, "სესხისათვის მხარეთა შეთანხმებით შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს პროცენტი", რომლის ოდენობა მოქმედი სამოქალაქო კოდექსით მთლიანად მხარეთა

¹²⁹ ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპიდან გამომდინარე, მხარეებმა შეიძლება გაითვალისწინონ პროცენტის გადახდევინება, ხელშეკრულების თავისუფლება, მხარეებს აძლევთ შესაძლებლობას თავიანთი ნების შესაბამისად იმოქმედონ, მაგრამ აღნიშნული ნება, აუცილებლად კანონიდან უნდა გამომდინარეობდეს და არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს მას.

შეთანხმებაზეა დამოკიდებული¹³⁰. ამდენად, როგორც უპროცენტო, ისე პროცენტის სესხის ხელშეკრულება, განმცხადებლის მოთხოვნის შემთხვევაში შესაძლებელია განხილული იქნეს გამარტივებული წარმოების წესით და სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მოთხოვნებიდან პროცენტის ანაზღაურებაზე მითითება, არ წარმოადგენს განცხადების წარმოებაში მიღების დამატკბოლებელ გარემოებას.¹³¹

აღნიშნულთან დაკავშირებით პარალელურად თუ გადავხედავთ სასარჩელო წარმოებას, დავინახავთ, რომ მტკიცებულების წარუდგენლობა, თუნდაც იგი სათანადო წესით არ იყოს დამონებული, არ წარმოადგენს სასარჩელის წარმოებაში მიღების დამატკბოლებელ გარემოებას. მტკიცებულებების შეფასება ხდება

¹³⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 625-ე მუხლში 2007 წლის 29 ივნისის ცვლილების განხორციელებამდე, მხარეთა მიერ გათვალისწინებული პროცენტის ოდენობა შესაბამისობაში უნდა ყოფილიყო ეროვნული ბანკის ან ბანკთაშორის საკრედიტო აუქციონის მიერ დადგენილ ზღვრულ ოდენობასთან, წინააღმდეგ შემთხვევაში ამ წესის დარღვევით მხარეთა მიერ პროცენტის შესახებ დადებული შეთანხმება ითვლებოდა ბათილად. აღნიშნული მუხლი პროცენტის ოდენობასთან დაკავშირებით გამოიყენებოდა როგორც სასარჩელო, ისე გამარტივებული წარმოების დროს, თუმცა სასამართლო პრაქტიკა ამ კუთხით თავდაპირველად არაერთგვაროვნად ჩამოყალიბდა და რიგ გადაწყვეტილებებში პროცენტის ოდენობის განსაზღვრისას არ ხდებოდა მისი შესაბამისობაში მოყვანა ეროვნული ბანკის ან ბანკთაშორის საკრედიტო აუქციონის მიერ დადგენილ ზღვრულ ოდენობასთან. შილუსტრაციოდ შეიძლება მივუთითოთ ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2000 წლის 2 თებერვლის (საქმე №2/455), ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2001 წლის 26 თებერვლის (საქმე №2/79), ქ. თბილისის ისან-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2000 წლის 13 ნოემბრის (საქმე №2/1044), ქ. თბილისის ისან-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2000 წლის 28 მარტის (საქმე №2/385) გადაწყვეტილებები. აღნიშნული გადაწყვეტილებებით მოპასუხეებისათვის დაკისრებული იქნა პროცენტის სახით არა 2,8%, როგორც სამოქალაქო კოდექსის 625-ე მუხლით იყო გათვალისწინებული, არამედ 10% და რიგ შემთხვევებში 20%.

¹³¹ საინტერესოა როგორ გადაწყდება პირგასამტეხლოს დაკისრების საკითხი გამარტივებული წარმოების დროს. ჭირგასამტეხლო, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 417-ე მუხლის თანახმად, წარმოადგენს მხარეთა შეთანხმებით განსაზღვრულ ფულად თანხას, რომელიც მოვალემ უნდა გადაიხადოს ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვნად შესრულებისათვის. იმისათვის, რომ პირგასამტეხლოს სახით გამარტივებული წარმოების დროს გარკვეული თანხა იქნას დაკისრებული მოვალისთვის, სავალდებულოა განმცხადებლის მიერ სათანადო წესით დამონებული მტკიცებულების წარდგენა, რომელშიც პირდაპირ იქნება გათვალისწინებული ფულადი ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში პირგასამტეხლოს დარიცხვის თაობაზე.

არა სარჩელის წარმოებაში მიღების დროს, არამედ უშუალოდ გადანყვეტილებაში. თუ ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების გამარტივებული წარმოებით განხილვის დროს დამოწმებული სახით მტკიცებულების წარუდგელობისას განცხადება არ მიიღება წარმოებაში¹³², სასარჩელო წარმოების დროს კი მტკიცებულების წარუდგენლობა იწვევს (თუ მოპასუხემ არ ცნო სარჩელი) გადანყვეტილებით სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმას. რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (მუხლი 122-ე), დასაშვებად მიიჩნევს გამარტივებული წარმოების დროს მტკიცებულებად გამოყენებული იქნეს წერილობითი მტკიცებულება, რომელიც არ არის დამოწმებული¹³³, რაც, ჩვენი აზრით, დაუშვებელია, რადგან მხარეთა ახსნა-განმარტებების მოსმენის, მტკიცებულებათა გამოკვლევის გარეშე, შეუძლებელია დადგინდეს დაუმოწმებელი სახით წარდგენილი წერილობითი დოკუმენტი ნამდვილად მოვალის მიერ არის შედგენილი თუ არა. რუსეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მსგავსად, დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე მტკიცებულების სახით დაუმოწმებელ წერილობით დოკუმენტს, თუ იგი აღიარებულია მოპასუხის მიერ (მუხლი 140-ე) ითვალისწინებს ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსიც.¹³⁴

რუსეთისა და ყაზახეთისაგან განსხვავებით, დამოწმებული სახით მტკიცებულების წარდგენას ითვალისწინებს გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (მუხლი 703ა), რომლის თანახმადც მოთხოვნის გამარტივებული წარმოების წესით განხილვისათვის, აუცილებელია განცხადებას მტკიცებულების სახით ერთვოდეს დამოწმებული მტკიცებულების ასლი. გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი დაუმოწმებელი სახით წარდგენილ

¹³² მიუხედავად იმისა, რომ საპროცესო კოდექსი დავალიანების გადახდევინების საქმეების გამარტივებული წესით განხილვისას ითვალისწინებს სათანადო წესით დამოწმებული მტკიცებულების განხილვას ერთ-ერთი ბანკის განცხადების საფუძველზე, ზონის რაიონულმა სასამართლომ სათანადო წესით დამოწმების გარეშე არსებული ხელშეკრულების საფუძველზე დააკმაყოფილა მოთხოვნა და დააკისრა მოქალაქეებს თანხის გადახდა. იხ. საქმე 2/43-2010, 2/44-2010, 2/46-2010, 2/47-1010, 2/50-2010.

¹³³ რუსეთის სამოქ. საპროცესო კოდექსი, 2009

¹³⁴ ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. 2008

დოკუმენტის მტკიცებულებად იმ შემთხვევაში მიიჩნეეს, თუ წარდგენილია დოკუმენტის ორიგინალი ეგზემპლარი.

ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღების ერთ-ერთ დამაბრკოლებელ გარემოებას წარმოადგენს სახელმწიფო ბაჟის გადაუხდელობა, თუმცა აღნიშნული მოქმედი კანონმდებლობით გამარტივებული წარმოებისას პირდაპირ არ არის მოწესრიგებული და აღნიშნული ხარვეზი ანალოგიის გზით უნდა გადაწყდეს.

სახელმწიფო ბაჟის გადახდის დამადასტურებელი ქვითარი სასამართლოში წარდგენილი უნდა იქნეს განცხადებასთან ერთად. აღნიშნული წესი დამახასიათებელია არა მარტო დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე, არამედ მთლიანად გამარტივებული წარმოების წესით განსახილველ საქმეებზე. განცხადებაზე გამარტივებული წარმოების წესით გადახდის ბრძანების მიღების შესახებ სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა შეადგენს დავის საგნის ღირებულების 3%, მაგრამ არანაკლებ 100 ლარს. მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ მაგისტრატი მოსამართლის განსჯად საქმეზე სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა ყველა ინსტანციის სასამართლოში ნახევრდება.

სასამართლო ხარჯებთან დაკავშირებით, 1981 წლის 14 მაისის მინისტრთა კომიტეტის 68-ე სხდომაზე, წევრი სახელმწიფოების მიმართ მიღებული იქნა მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია ღ (81) 7, მართლმსაჯულებისათვის მიმართვის გამარტივების ღონისძიებათა შესახებ¹³⁵, რომელიც სხვა საკითხებთან ერთად ითვალისწინებს მართლმსაჯულების განხორციელების ხარჯებს. აღნიშნულის თანახმად, დაუშვებელია სამართალწარმოების დაწყებისათვის სახელმწიფომ მხარეს მოსთხოვოს ისეთი თანხის გადახდა, რაც, არსებული გარემოებების გათვალისწინებით, შეუსაბამოა. იმ შემთხვევაში, როდესაც სასამართლო ხარჯები მართლმსაჯულების განხორციელებას აშკარა დაბრკოლებას უქმნის, ისინი თუ შესაძლებელია, უნდა შემცირდეს ან გაუქმდეს. სასამართლო ხარჯების სისტემა უნდა გადაისინჯოს მისი გამარტივე-

¹³⁵ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია ღ (81) 7, მართლმსაჯულებისათვის მიმართვის გამარტივების ღონისძიებათა შესახებ, 1981 წლის 14 მაისი

ბის თვალსაზრისიდან გამომდინარე. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს იურისტებისა და ექსპერტების ხარჯებს, თუ ეს ხარჯები დაბრკოლებას ქმნის მართლმსაჯულებისათვის მიმართვის თვალსაზრისით, უნდა დანესდეს გარკვეული სახის კონტროლი ამ ხარჯების ოდენობისადმი. განსაკუთრებული შემთხვევების გარდა, მოგებულმა მხარემ წაგებული მხარისაგან უნდა მიიღოს ძირითადად, მის მიერ სამართალწარმოების დროს გონივრულად გაწეული ხარჯების ანაზღაურება იურისტის ხარჯების ჩათვლით.

სასარჩელო წარმოების მსგავსად, გამარტივებული წარმოების დროს შესაძლებელია განმცხადებლის გათავისუფლება სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან, რაც წარმოებს "სახელმწიფო ბაჟის შესახებ" საქართველოს კანონით დადგენილი წესით. გამარტივებული წარმოების დროს ასევე შესაძლებელია სასამართლო ხარჯების გადავადება ან მათი ოდენობის შემცირება, რაც წარმოებს მხარეთა ქონებრივი მდგომარეობის გათვალისწინებით. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ კანონი ითვალისწინებს მხოლოდ მოქალაქის გათავისუფლებას სასამართლო ხარჯების გადახდისაგან, ხოლო იურიდიული პირის სასამართლო ხარჯებისაგან გათავისუფლება დაუშვებელია. იურიდიული პირის მიმართ შესაძლებელია განანილვადდეს, გადაიღოს ან შემცირდეს ხარჯების ოდენობა. სასამართლოს ხარჯების გადახდისაგან გათავისუფლებასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია ასევე საქართველოს სსკ-ის 47-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმადაც სასამართლოს, მოქალაქის ქონებრივი მდგომარეობის გათვალისწინებით, თუ მოქალაქე დაასაბუთებს ხარჯების გადახდის შეუძლებლობას და სასამართლოს წარუდგენს უტყუარ მტკიცებულებებს, შეუძლია მთლიანად ან ნაწილობრივ გაათავისუფლოს იგი სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ სასამართლო ხარჯების გადახდისაგან, რის თაობაზეც მოსამართლე გამოაქვს მოტივირებული განჩინება.

ამდენად, სასამართლო ხარჯების საკითხი სასარჩელო წარმოების მსგავსად მნიშვნელოვანია გამარტივებული წარმოების დროს და სახელმწიფო ბაჟის გადაუხდელობა, თუ გათავისუფლებული არ არის განმცხადებელი სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან,

წარმოადგენს განცხადების წარმოებაში მიღების დამაბრკოლებელ გარემოებას.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად გამარტივებული წესით შეიძლება განხილული იქნეს მოთხოვნები გარკვეული ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ.

აღნიშნული მუხლი ყურადღებას ამახვილებს ფულადი დავალიანების მოთხოვნაზე, რამდენად შეესაბამება განმცხადებლის მოთხოვნა აღნიშნულ ნორმას, ვინაიდან სწორედ მოთხოვნა წარმოადგენს დასაშვებობის მთავარ საფუძველს. ყველა სხვა მოთხოვნები, რომლებიც არ ეხება ფულადი დავალიანების მოთხოვნას, გამარტივებულ წარმოებაში დაუშვებელია. ამდენად, სასამართლო უარს ეტყვის განმცხადებელს განცხადების წარმოებაში მიღებაზე, ამასთან განმცხადებელს უნდა განემარტოს უარის თქმის მიზეზები.

დასაშვებობის შემოწმებისას მეტად მნიშვნელოვან როლს ასევე ასრულებს განცხადების რეკვიზიტების სისრულე, ვინაიდან არასრულად შევსებული რეკვიზიტების შემთხვევაში სასამართლო მოკლებულია შესაძლებლობას მსვლელობა მისცეს აღნიშნულ განცხადებას. დავეთანხმებით თ. ლილუაშვილის მოსაზრებას, რომ "დავალიანების ამოღების შესახებ გამარტივებული წარმოების პირველი ეტაპი იწყება სასამართლოს მიერ გამარტივებული წარმოების დასაშვებობის შემოწმებით".¹³⁶

დასაშვებობის საკითხს უმთავრესი ადგილი უკავია გამარტივებული წარმოებაში, სწორედ აღნიშნულს ეხება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომლის თანახმად დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვის გამარტივებული წესი არ დაიშვება თუ:

- მოთხოვნის წამოყენება დამოკიდებულია ჯერ კიდევ შეუსრულებელ საპასუხო გადახდაზე;

- ბრძანება დავალიანების გადახდევინების შესახებ მხარეს უნდა ეცნობოს საჯარო (ოფიციალური) გამოცხადების გზით.

¹³⁶ თ. ლილუაშვილი. სამოქალაქო საქმეთა წარმოება სასამართლოში. 2001 წ. გვ. 243

აღნიშნული ნორმიდან გამომდინარე სასამართლომ უნდა გაარკვიოს ხომ არ არის მოთხოვნის წამოყენება დამოკიდებული ჯერ კიდევ შეუსრულებელ საპასუხო გადახდაზე. მხარეებს შორის დადებული ხელშეკრულების დროს შესაძლებელია ორმხრივი ვალდებულებები არსებობდეს. ამდენად კრედიტორი ვერ მოითხოვს ფულადი დავალიანების შესახებ საქმის გამარტივებული წარმოებით განხილვას, თუ მას მოვალის მიმართ სხვა ვალდებულებები გააჩნია და მისი მხრიდან მოთხოვნის წამოყენება დამოკიდებულია სწორედ ამ ვალდებულების შესრულებაზე.

საილუსტრაციოდ მივუთითებთ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 406-ე მუხლზე, რომლის თანახმად, თუ ორმხრივ ხელშეკრულებაში მოვალეს უფლება აქვს უარი თქვას მისთვის დაკისრებულ ვალდებულებაზე, ხოლო გარემოება, რომელიც მას აძლევს ამის უფლებას, გამონეწულია კრედიტორის ბრალით, მაშინ იგი ინარჩუნებს საპასუხო შესრულების უფლებას.¹³⁷

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლის მე-2 ნაწილი დასაშვებობის მეორე პირობად ითვალისწინებს ბრძანების გამოცხადებას საჯარო გზით. აღნიშნული ნორმა პირდაპირ კავშირშია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-2 ნაწილთან, რომლის თანახმად გადახდის ბრძანება მოპასუხეს გადაეცემა სასამართლოს ინიციატივით. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვის გამარტივებული წესი არ დაიშვება, თუ ბრძანება დავალიანების გადახდევინების შესახებ მხარეს უნდა ეცნობოს საჯარო (ოფიციალური) გამოცხადების გზით. ამდენად, მოპასუხის მისამართის განცხადებაში სწორად მითითებას აქვს არა ფორმალური, არამედ პრაქტიკული მნიშვნელობა, რადგან სასამართლოს ხელი არ შეეშალოს დასაშვებობის საკითხის გადწყვეტის შემდეგ საპროცესო მოქმედებების განხორციელებაში.

ანალოგიურად წყდებოდა საკითხი ჩეხოსლოვაკიის 1963 წლის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით, რომლის თანახმად

¹³⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. წიგნი მესამე. თბ.; 2001 წ.; გვ. 446.

დაუშვებელი იყო გადახდის ბრძანების მიღება, თუ ცნობილი არ იყო მოპასუხის ადგილსამყოფელი.¹³⁸

მოპასუხის ადგილსამყოფელის დაუდგენლობის შემთხვევაში გამარტივებული წარმოებით გადანაცვტილების მიღების დაუშვებლობას ითვალისწინებს ასევე გერმანიის (მუხლი 688-ე)¹³⁹ და ბელორუსიის (მუხლი 396-ე)¹⁴⁰ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსებიც.

დასაშვებობის საკითხის განხილვის დროს მეტად მნიშვნელოვანია რამდენად აკმაყოფილებს წარმოდგენილი განცხადება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის მოთხოვნებს.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად განცხადება დავალიანების გადახდის ვალდებულების შესახებ უნდა შეიცავდეს:

- მხარეებისა და მათი წარმომადგენლების დასახელებას;
- სასამართლოს დასახელებას, რომელშიც შეაქვთ განცხადება;

- მონაცემებს იმის შესახებ, თუ რომელი ძირითადი და დამატებითი ვალდებულებებიდან გამომდინარე მოთხოვნებია წამოყენებული;

- წამოყენებული პრეტენზიის დასაბუთებას. განცხადებაში მითითებული მტკიცებულების შესაბამისი დოკუმენტები დამოწმებული სახით უნდა იქნეს წარმოდგენილი;

- მითითებას იმის შესახებ, რომ აღძრული მოთხოვნა არ არის დამოკიდებული განმცხადებლის მხრივ რაიმე საპასუხო (სანაცვლო) ვალდებულების შესრულებაზე, ან რომ მის მიერ ასეთი ვალდებულების შესრულება უკვე განხორციელდა;

- განმცხადებლის ან წარმომადგენლის ხელმოწერას.

აღნიშნული ნორმის მიხედვით განცხადებაში მოთხოვნის ფაქტობრივ საფუძველზე მითითება საკმარისი არ არის. მოთხოვნა თითოეული პუნქტის დაცვით დასაბუთებული უნდა იყოს რო-

¹³⁸ Гражданский процесс в социалистических странах-членах СЗВ. ЗМ 1978 г. с. 345-346.

¹³⁹ www.juvis.de გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

¹⁴⁰ ბელორუსიის საპროცესო კოდექსი

გორც ფაქტობრივად, ისე იურიდიულად. ფაქტობრივ დასაბუთებ-
ბაში იგულისხმება დოკუმენტის წარმოდგენის აუცილებლობა,
რომელიც დამონმებული უნდა იყოს, ხოლო იურიდიულ ანუ სა-
მართლებრივ დასაბუთებაში იგულისხმება რამდენად ამართლებს
განმცხადებლის მოთხოვნას მატერიალურ-სამართლებრივი
ნორმები.

უაფხუ ფაქტობრივი გარემოებების იურიდიული დასაბუთების
დროს შესაძლებელია წარმოიშვას ერთი პრობლემა, კერძოდ, გან-
მცხადებლის მიერ დამონმებული სახით წარმოდგენილი დოკუ-
მენტი შესაძლებელია ნაწილობრივ ადასტურებდეს მოვალის მიერ
ფულადი ვალდებულების არსებობას. ამდენად ამ შემთხვევაშიც
უარი უნდა ეთქვას განმცხადებელს გამარტივებული წარმოების
ნესით განცხადების წარმოებაში მიღებაზე¹⁴¹.

პროცესაქართველოს მსგავსად გერმანიის სამოქალაქო საპროცე-
სო კოდექსით აუცილებელია განცხადებაში მითითებული იყოს
თუ რომელი ძირითადი და დამატებითი მოთხოვნებიდან გამომ-
დინარეა განცხადება წარდგენილი, ასევე მითითებული უნდა
იყოს, რომ მოთხოვნა დამოკიდებული არ არის ვალდებულებათა
საპასუხო (ორმხრივ) შესრულებაზე ან რომ საპასუხო (ორმხრივი)
ვალდებულება შესრულებულია. თუ აღნიშნული მითითებული არ
არის განცხადებაში, სასამართლო მოკლებულია შესაძლებლობას
წარმოებაში მიიღოს განცხადება. გერმანიის სამოქალაქო საპრო-
ცესო კოდექსით, სასამართლო იმ შემთხვევაშიც არ მიიღებს
განცხადებას წარმოებაში, თუ სასამართლოს ბრძანების გამოტ-
ანა განცხადების რაღაც ნაწილის გამო არ არის შესაძლებელი, ე.ი.
წარმოდგენილი მტკიცებულებით ნაწილობრივ დასტურდება
მოთხოვნის საფუძვლიანობა.

ისაფუ საქმის გამარტივებული წარმოების ნესით განხილვისათვის
ბუცილებელია მოთხოვნის ნამდვილობა მთლიანად დასტურდე-
ბოდეს წარმოდგენილი დოკუმენტებით. სასარჩელო წარმოები-
საგან განსხვავებით ნაწილობრივი დადასტურების შემთხვევაში
მოთხოვნის გამარტივებული წარმოებით განხილვა დაუშვებე-
ლია.

3 სტ.¹⁴¹ А.А. Власов. Гражданское процессуальное право. Учебник. М., 2003 стр. 196

განცხადების წარმოებაში მიღების დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობის შემთხვევაში საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 305-ე მუხლის თანახმად სასამართლო უფლებამოსილია განმცხადებელს დაუნიშნოს ვადა არსებული ხარვეზის აღმოსაფხვრელად. სასამართლოს მიერ დადგენილ ვადაში ხარვეზის შეუვსებლობა გამოიწვევს განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმას.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის განჩინება არ საჩივრდება, თუმცა განმცხადებელს არ ერთმევა უფლება დამაბრკოლებელი გარემოებების აღმოფხვრის შემდეგ კვლავ მიმართოს სასამართლოს განცხადებით ან სასარჩელო წარმოების წესით და მოითხოვოს დარღვეული უფლების აღდგენა.¹⁴²

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღება ასევე შეუძლებელია, თუ არსებობს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 186-ე მუხლის პირველ ნაწილში არსებული გარემოებები. ამდენად მიზანშეწონილია, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლის მე-2 ნაწილს დაემატოს “გ” პუნქტი, სადაც აღინიშნება, “საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 186-ე მუხლის პირველ ნაწილში არსებული გარემოებების შემთხვევაში”.

სასამართლო პრაქტიკაში გვხვდება შემთხვევები, როცა განცხადების წარდგენისას დარღვეულია მთელი რიგი საპროცესო მოთხოვნები; თუმცა სასამართლოს მიერ განცხადება წარმოებაში არის მიღებული. მაგალითად, საქმე № – (საქმის ნომერი არ არის მითითებული)¹⁴², განმცხადებელი — მელაძე, მოვალე — გედენიძე, მოთხოვნის არსი — გამარტივებული წესით საქმის განხილვა და გადახდის ბრძანებით თანხის დაკისრება.

როგორც წარმოდგენილი განცხადებით ირკვევა, მელაძესა და გედენიძეს შორის არსებობდა სესხის ხელშეკრულება, რომლის თანახმად გედენიძეს მელაძისათვის თანხა უნდა გადაეხადა 2006 წლის დასაწყისში. მტკიცებულებად წარმოდგენილია გედენ-

¹⁴² ხონის რაიონული სასამართლოს არქივი. 2008 წლის 11 აპრილი

იძის მიერ შედგენილი ხელწერილი ვალის აღიარების შესახებ, რომელიც არ არის დამოწმებული სახით.

რაიონულმა სასამართლომ 2006 წლის 8 სექტემბრის გადახდის ბრძანებით დააკმაყოფილა მელაძის მოთხოვნა და გედენიძეს დააკისრა მელაძის სასარგებლოდ 5000 (ხუთიათასი) ლარის გადახდა.

აღნიშნულ საქმეში დარღვეულია საქართველოს საპროცესო კოდექსის მთელი რიგი მოთხოვნები, კერძოდ:

- განცხადებაში მითითებული არ არის, რომ აღძრული მოთხოვნა არ არის დამოკიდებული განმცხადებლის მხრივ რაიმე საპასუხო (სანაცვლო) ვალდებულების შესრულებაზე, ან რომ მის მიერ ასეთი ვალდებულების შესრულება უკვე განხორციელდა;

- არ არის დასაბუთებული წამოყენებული პრეტენზია;

- მტკიცებულება (ხელწერილი) წარმოდგენილი არ არის დამოწმებული სახით.

მოცემულიდან სამივე გარემოება წარმოადგენს განცხადების წარმოებაში მიღების დამაბრკოლებელ გარემოებას და რაიონულ სასამართლოს დასაშვებობის საკითხის განხილვისას საერთოდ არ უნდა მიეღო იგი წარმოებაში, თუმცა რაიონულმა სასამართლომ საერთოდ არ შეამოწმა განცხადების დასაშვებობის სამართლებრივი საკითხები, მიიღო წარმოებაში და გამოიტანა გადახდის ბრძანება. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული გადახდის ბრძანება მოკლებულია ყოველგვარ სამართლებრივ საფუძველს, მასზე მოვალის მიერ შესაგებელი არ ყოფილა წარდგენილი და შესულია კანონიერ ძალაში.

სასამართლო პრაქტიკაში არის ასევე შემთხვევები, როდესაც განმცხადებელს მტკიცებულებად წარმოდგენილი აქვს არა მოვალის მიერ დამოწმებული სახით გაცემული დოკუმენტი, არამედ მის მიერ შედგენილი ცნობა დავალიანების არსებობის შესახებ.

საქმე №2/84-01¹⁴³ განმცხადებელმა განცხადებით მიმართა სასამართლოს, სადაც აღნიშნა, რომ მოვალეს (ერთ-ერთი სოფლის საკრებულო) გააჩნია დავალიანება 390 ლარის ოდენობით, რის დასადასტურებლადაც მტკიცებულების სახით წარმოადგინა ცნობა,

¹⁴³ ხონის რაიონული სასამართლოს არქივი საქმე №2/84-01

სადაც განცხადების მსგავსად აღნიშნულია, რომ მოვალეს გააჩნია დავალიანება 390 ლარი. აღნიშნული ცნობა ხელმოწერილი და ბეჭედდასმულია განმცხადებლის მიერ, სხვა რაიმე სახის მტკიცებულება საქმეში წარმოდგენილი არ ყოფილა. სასამართლომ დააკმაყოფილა განცხადება და გადახდის ბრძანებით დააკისრა მოვალეს 390 ლარის გადახდა. აღნიშნული განცხადების განხილვის დროს სასამართლოს მიერ დარღვეული იქნა მთელი რიგი მოთხოვნები. განცხადება, რომლითაც განმცხადებელი ითხოვდა მოვალეზე თანხის დაკისრებას, არ იყო შედგენილი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-303-ე მუხლების მოთხოვნათა დაცვით, კერძოდ, განცხადებაში არ იყო მითითებული:

- მოვალის რეკვიზიტები
- მონაცემები იმის შესახებ, თუ რომელი ძირითადი ვალდებულებიდან გამომდინარეა აღნიშნული მოთხოვნა წამოყენებული
- დასაბუთება წამოყენებული მოთხოვნის შესახებ
- მითითება იმის შესახებ, რომ აღძრული მოთხოვნა არ არის დამოკიდებული განმცხადებლის მხრივ რაიმე საპასუხო (სანაცვლო) ვალდებულების შესრულებაზე, ან რომ მის მიერ ასეთი ვალდებულების შესრულება უკვე განხორციელდა
- წარმოდგენილი არ ყოფილა დამონმებული სახით წერილობითი მტკიცებულება.

მიუხედავად აღნიშნული ხარვეზებისა, რაიონულმა სასამართლომ ისე დააკმაყოფილა განცხადება და გამოიტანა გადახდის ბრძანება, საერთოდ არ უმსჯელია ხომ არ არსებობდა განცხადების წარმოებაში მიღების დამაბრკოლებელი გარემოებები. სამწუხაროდ გადახდის ბრძანება არ გასაჩივრებულა და შესულია კანონიერ ძალაში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ განცხადების წარმოებაში მიღების საკითხის არასწორად განხილვა ეწინააღმდეგება გამარტივებული წარმოების ძირითად პრინციპებს და ხელს უშლის სასამართლო პრაქტიკის სწორად ჩამოყალიბებას.

§ 4. ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღება

ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღებისათვის განცხადება უნდა აკმაყოფილებდეს გარკვეულ პირობებს, რომელთა დაცვის გარეშე უარი უნდა ეთქვას განმცხადებელს განცხადების წარმოებაში მიღებაზე. ამასთან ფულადი დავალიანების გადახდის ვალდებულების შესახებ განცხადება მიზნად უნდა ისახავდეს სასამართლოს მიერ დავალიანების გადახდევინების შესახებ გადახდის ბრძანების მიღებას¹⁴⁴.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, განცხადება დავალიანების გადახდის ვალდებულების შესახებ უნდა შეიცავდეს;

- მხარეებისა და მათი წარმომადგენლების დასახელებას;
- სასამართლოს დასახელებას, რომელშიც შეაქვთ განცხადება;
- მონაცემებს იმის შესახებ, თუ რომელი ძირითადი და დამატებითი ვალდებულებიდან გამომდინარე მოთხოვნებია წამოყენებული;

- წამოყენებული პრეტენზიის დასაბუთებას. განცხადებაში მითითებული მტკიცებულებების შესაბამისი დოკუმენტები დამოწმებული სახით უნდა იქნეს წარმოდგენილი;

- მითითებას იმის შესახებ, რომ აღძრული მოთხოვნა არ არის დამოკიდებული განმცხადებლის მხრივ რაიმე საპასუხო (სანაცვლო) ვალდებულების შესრულებაზე, ან რომ მის მიერ ასეთი ვალდებულების შესრულება უკვე განხორციელდა;

- განმცხადებლის ან მისი წარმომადგენლის ხელმოწერას.

განცხადება სასამართლოს წარედგინება წერილობითი ფორმით, განცხადება შეიძლება წარდგენილი იქნეს როგორც პირადად, ისე წარმომადგენლის მეშვეობით, ამასთან განცხადებას თან უნდა ახლდეს სახელმწიფო ბაჟის გადახდის დამადასტურებელი ქვითარი.

¹⁴⁴ ხურცილავა. რ. დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღება გამარტივებული წარმოების დროს. ჟურნალი „ცხოვრება და კანონი“. 2008 წ.; №4 გვ 82-83

განცხადების რეკვიზიტები რამდენადმე განსხვავდებიან სარჩელის რეკვიზიტებისაგან, თუმცა ზოგიერთი რეკვიზიტი საერთოა როგორც სარჩელის, ისე განცხადებისათვის.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს რა ფორმით უნდა მოხდეს განცხადების მიღება წარმოებაში, განჩინებით თუ რეზოლუციით. აღნიშნულზე დავეთანხმებით ნ.ა. გრომოშინას¹⁴⁵ მოსაზრებას და აღვნიშნავთ, რომ განცხადება წარმოებაში მიიღება სპეციალური განჩინებით "დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღების შესახებ".

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით არ არის გათვალისწინებული თანხის ზღვრული ოდენობა და განმცხადებელს შეუძლია გამარტივებული წარმოების წესით მოითხოვოს ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების განხილვა და მოპასუხე მხარეზე გადახდის ბრძანებით თანხის დაკისრება მიუხედავად თანხის ოდენობისა, ე.ი. გადახდის ბრძანებით შესაძლებელია მოპასუხეს დაეკისროს როგორც 100, ისე 100 000 ლარის გადახდა და ა.შ.

გადახდის ბრძანების გამოცემის შესახებ განცხადების მიღებისას სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს წარმოების აღძვრის საკითხის კანონიერება. თუ განმცხადებლის მიერ განცხადება სასამართლოში წარდგენილია ყველა მოთხოვნის დაცვით, იგი მიღებული უნდა იქნეს წარმოებაში, მაგრამ აქ წარმოიშვება კითხვა, რა ვადაში უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღების საკითხი.

განცხადების წარმოებაში მიღების ვადა კანონმდებლის მიერ არ არის განსაზღვრული, ამდენად სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით აღნიშნული ვადა შეადგენს 5 დღეს, რაც მიგვაჩნია, რომ არასწორია. გამარტივებული წარმოების ძირითადი არსი, მისი იურიდიული ბუნებიდან გამომდინარე არის ის, რომ სწრაფად და ეფექტურად მოხდეს აღნიშნული კატეგორიის საქმეების განხილვა, მით უფრო, რომ საჩივრის შემთხვევაში გამარტივებული წარმოება გადაიზრდება სასარჩელო წარმოებაში და ეკონომიის პრინ-

¹⁴⁵ Гражданское процессуальное право. России. под. ред. м. с. Шакарян. м. 1996 г. с. 179

ციპიდან გამომდინარე საფრთხე ექმნება მართლმსაჯულების სწრაფად და ეფექტურად განხორციელებას, ძირითადად კი გამარტივებული წარმოების არსს. ამდენად ა. თაბაგარის¹⁴⁶ მსგავსად მიგვაჩნია, რომ ფულადი დავალიანების გადახდევენების შესახებ საქმეებზე განცხადების წარმოებაში მიღების საკითხი უნდა გადაწყდეს 3 დღის ვადაში, ხოლო განცხადების განხილვა 7 დღის ვადაში. საბოლოოდ განცხადების წარდგენიდან გადახდის ბრძანების მიღებამდე ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 10 დღეს. ჩვენის აზრით, თუ გამარტივებულ წარმოებაში, კერძოდ დავალიანების გადახდევენების შესახებ საქმის განხილვის დროს გამოვიყენებთ სასარჩელო წარმოებისათვის დადგენილ სარჩელის წარმოებაში მიღების და სარჩელის განხილვის ვადებს, საბოლოოდ აღმოჩნდება ისე, რომ გამარტივებული წარმოების სასარჩელო წარმოების გადაზრდის შემდეგ, საქმის განხილვის ვადა გადააჭარბებს 5 თვეს (5 დღე განცხადების წარმოებაში მიღება, 2 თვე განხილვის ვადა, სასარჩელო წარმოებაში გადაზრდის შემდეგ შეიძლება სარჩელის განხილვის 2 თვიანი ვადის 5 თვემდე გაგრძელება, აღმოჩნდება ისე, რომ გამარტივებული წარმოების 2 თვეს დაემატება სასარჩელო წარმოების 5 თვე (ვადის გაგრძელების შემთხვევაში) და მივიღებთ 7 თვეს), რაც საბოლოო ჯამში სწრაფი მართლმსაჯულების განხორციელების წინააღმდეგ იქნება მიმართული. მიგვაჩნია, რომ გამარტივებული წარმოების დროს საქმეთა განხილვის ვადები მაქსიმალურად შემჭიდროვებულ ვადებში უნდა იქნეს მოქცეული, ვინაიდან განმცხადებელს შესაძლებლობა მიეცეს დროულად აღიდგინოს დარღვეული უფლებები, წინააღმდეგ შემთხვევაში გამარტივებული წარმოების ინსტიტუტის არსებობას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში აზრი ეკარგება.

აღნიშნული საკითხი ვადებთან დაკავშირებით უფრო სრულყოფილად არის მოწესრიგებული რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით, კერძოდ, განცხადების წარმოებაში მიღების საკითხი იხილება 3 დღეში, ხოლო მისი წარმოებაში მიღების შემდეგ ბრძანების გამოცემა ხდება 5 დღის ვადაში.¹⁴⁷

¹⁴⁶ ა. თაბაგარი. გამარტივებული წარმოება საქართველოს სამოქალაქო პროცესში. თბ. 2002 წ. გვ. 7.

¹⁴⁷ Гражданское процессуальное право. Учебник. М., 2003. стр. 194

გერმანიაში განცხადების განხილვისათვის უფრო შემჭიდროვებული ვადა არის დანესებული, კერძოდ, გერმანიის სამოქალაქო საპროესო კოდექსის 689-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, საქმის მასალების განხილვა უნდა მოხდეს დოკუმენტაციის წარდგენიდან არა უგვიანეს მეორე სამუშაო დღეს. რაც შეეხება ბელორუსიას, განცხადების წარმოებაში მიღების და განხილვის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 3 დღეს.

დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღების შესახებ განჩინებაში უნდა აღინიშნოს შემდეგი:

- განჩინების მიღების დრო და ადგილი;
- განჩინების მიმღები სასამართლოს დასახელება;
- მხარეები და მოთხოვნის არსი;
- საკითხი, რომელზედაც მიღებული უნდა იქნეს განჩინება;
- მოტივები, რომლებითაც სასამართლო მივიდა თავის

დასკვნამდე;

- სასამართლოს დადგენილება.

რამდენადაც პარადოქსული არ უნდა იყოს, სასამართლო პრაქტიკაში გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როცა დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადების წარმოებაში მიღების განჩინებაში აღნიშნულია, რომ "დაინყოს მოცემული საქმის მომზადება სასამართლოს მთავარ სხდომაზე განსახილველად, მოპასუხეს გადაეგზავნოს სარჩელისა და თანდართული დოკუმენტების (საბუთების) ასლები".

საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ მაგალითი: საქმე № - 2/144-08¹⁴⁸ განმცხადებელი — ჯანელიძე, მოვალე — ზერაგია, მოთხოვნის არსი — გამარტივებული წესით განცხადების განხილვა და გადახდის ბრძანებით თანხის დაკისრება. რაიონულმა სასამართლომ წარმოებაში მიიღო დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადება და განჩინების სარეზოლუციო ნაწილში მიუთითა "დაინყოს მოცემული საქმის მომზადება სასამართლოს მთავარ სხდომაზე განსახილველად, მოპასუხეს გადაეგზავნოს სარჩელისა და თანდართული დოკუმენტების (საბუთების) ასლები".

¹⁴⁸ ხონის რაიონული სასამართლოს არქივი საქმე № - 2/144-08

განჩინებაში ამგვარი მითითება ეწინააღმდეგება გამარტივებული წარმოების არსს, მიზნებსა და ამოცანებს იმდენად, რამდენადაც, ფულადი დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე გამარტივებული წარმოებისას არ ხდება საქმის მომზადება მთავარ სხდომაზე განსახილველად. ამ მიზნით მოპასუხეზე სარჩელისა და თანდართული დოკუმენტების (საბუთები) გადაგზავნა, სასამართლო არ იბარებს მხარეებს და არ ხდება მათგან ახსნა-განმარტებების მოსმენა. ამდენად, გამარტივებული წარმოებისას განცხადების წარმოებაში მიღების განჩინებაში საქმის მთავარ სხდომაზე განსახილველად მომზადების დაწყებაზე მითითება ეწინააღმდეგება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს.

სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, რომ მეტად მნიშვნელოვანია იმ ნორმათა დაცვა, რომლებიც განცხადების შეტანის, მისი ფორმის, განცხადების წარმოებაში მიღების, წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის, განხილვის და ა.შ საფუძვლებს ითვალისწინებს, ვინაიდან სასამართლო პრაქტიკაში არ მოხდეს მათი არასწორი გამოყენება და არაერთგვაროვანი, ერთმანეთისაგან არსებითად განსხვავებული, ურთიერთსაწინააღმდეგო პრაქტიკის ჩამოყალიბება, რაც სავსებით არ არის გამორიცხული.

როცა ფულადი დავალიანების შესახებ გადახდის ბრძანების მიღების მოთხოვნით განცხადების წარმოებაში მიღების საკითხს ვიხილავთ, მეტად მნიშვნელოვანია ყურადღება გამახვილდეს იმ პრობლემებზე, რომლებიც ხელს უშლიან განცხადების წარმოებაში მიღებას.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სასამართლოს არ შეუძლია საერთო სასარჩელო წესით აღძრული მოთხოვნა მოპასუხეზე ფულადი თანხის გადახდის ვალდებულების დაკისრების შესახებ განიხილოს გამარტივებულ წარმოების წესით და გადანაცვლებების ნაცვლად გამოიტანოს გადახდის ბრძანება. მიუხედავად ამისა, სასამართლო პრაქტიკაში ვხვდებით ამგვარ დარღვევებსაც. საილუსტრაციოთ შესაძლებელია მოვიყვანოთ მაგალითი. საქმე № 2/36-01¹⁴⁹, მოსარჩელე — ჩოგოვაძე, მოპასუხე —

¹⁴⁹ ხონის რაიონული სასამართლოს არქივი № 2/36-01

ერთ-ერთი რაიონის პურკომბინატის დირექცია, დავის საგანი — მიუღებელი ხელფასის ანაზღაურება. აღნიშნული სარჩელით მოსარჩელე მხარე ითხოვდა საქმის განხილვას საერთო სასარჩელო წესების დაცვით და მოპასუხე მხარისაგან მიუღებელი ხელფასის ანაზღაურებას. ნაცვლად იმისა, რომ სასამართლოს დაენყო საქმის მომზადება მთავარ სხდომაზე განსახილველად, გადაეგზავნა მოპასუხე მხარისათვის სარჩელისა და თანდართული მასალების ასლები, აირჩია საქმის განხილვის მარტივი გზა, სასარჩელო წესით აღძრული მოთხოვნა განიხილა გამარტივებულ წარმოების წესით და გადახდის ბრძანებით დააკმაყოფილა მოსარჩელე მხარის მოთხოვნა.

მოქმედი საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს თუ რა საპროცესო ვადების დაცვით უნდა განიხილოს სასამართლომ ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ განცხადება. საპროცესო მოქმედება სრულდება კანონით დადგენილ ვადაში. თუ საპროცესო ვადა კანონით არ არის დადგენილი, მას განსაზღვრავს სასამართლო. საპროცესო ვადის ხანგრძლივობის განსაზღვრისას სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს იმ საპროცესო მოქმედების შესრულების შესაძლებლობა, რისთვისაც ეს ვადა დაინიშნა (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილები). საპროცესო ვადების არსებობა ხელს უწყობს მხარეთა შორის მდგრადი, გარკვეული სამართლებრივი ურთიერთობის დამყარებას.¹⁵⁰ საქმის განხილვის საპროცესო ვადებს ითვალისწინებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, რომლის თანახმადაც სამოქალაქო საქმეებს სასამართლოები განიხილავენ განცხადების მიღების დღიდან არა უგვიანეს 2 თვისა, ხოლო განსაკუთრებით რთული კატეგორიის საქმეებზე განმხილველი სასამართლოს გადაწყვეტილებით ეს ვადა შეიძლება გაგრძელდეს არა უმეტეს 5 თვისა, გარდა ალიმენტის გადახდევინების, დასახიჩრებით ან ჯანმრთელობის სხვა დაზიანებით, აგრეთვე მარჩენალის სიკვდილით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების, შრომითი ურთიერთობებიდან და "საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობების შესახებ" საქართველოს კანონმდე-

¹⁵⁰ Гражданский процесс, учебник, Д. М. Чечота – М., Проспект, 1998. стр. 147

ბლობიდან გამომდინარე მოთხოვნის შესახებ საქმეებისა, რომლებიც განხილულ უნდა იქნეს არა უგვიანეს 1 თვისა.

აღნიშნულ ნორმაში საუბარი არ არის ფულადი დავალიანების გადახდევის შესახებ განცხადების გამარტივებული წესით განხილვის ვადაზე, ამდენად მიგვაჩნია, რომ გამარტივებული წესით ფულადი დავალიანების შესახებ განცხადების განხილვის დროს არ უნდა იქნეს გამოყენებული საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი ვადები. გადახდის ბრძანების იურიდიული ბუნებიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია განცხადების განხილვა ერთი კვირის ვადაში მოხდეს, რაც ხელს შეუწყობს გამარტივებული წარმოების არსის მნიშვნელობის გაზრდას.

§ 5. სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება

გამარტივებულ წარმოებაში, სასარჩელო წარმოების მსგავსად შეიძლება გამოყენებული იქნეს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები. მართალია უზრუნველყოფის ღონისძიება ითვალისწინებს სარჩელის უზრუნველყოფას¹⁵¹, მაგრამ განცხადებაც სარჩელის მსგავსად დარღვეული უფლების აღდგენას ემსახურება. სხვა შემთხვევაში გამარტივებული წარმოების ინსტიტუტი დაკარგავს ეფექტიანობას და არ იქნება მისაღები კრედიტორთათვის როგორც უფლების დაცვის საშუალება.

სარჩელის უზრუნველყოფა — ესაა გადანყევტილების რეალურად აღსრულებისათვის მოსალოდნელი დაბრკოლების თავიდან აცილება, მოპასუხისათვის თავისი ქონების ან ფულადი სახსრების განკარგვის უფლების შეზღუდვის გზით.¹⁵² სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადებით სასამართლოს შეიძლება მიმართოს განმცხადებელმა¹⁵³ როგორც დავალიანების გადა-

¹⁵¹ Тимошенко. А. В. Теоретические и практические вопросы гражданского иска в предварительном расследовании. Автореф. дисс. к.ю.н. Челябинск. 2002 г. стр. 18

¹⁵² თ. ლილუაშვილი. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. თბ.; 2005 წ.; გვ. 299.

¹⁵³ Прасковьян. Д. А. Обеспечение гражданского иска: Правовая природа и система средств. М. 2006. стр. 22

ხდევინების შესახებ განცხადების აღძვრამდე, ისე განცხადების აღძვრის შემდეგ. განცხადება უზრუნველყოფის შესახებ უნდა შეიცავდეს მითითებას იმ გარემოებებზე, რომელთა გამოც უზრუნველყოფის ღონისძიებათა მიუღებლობა გააძნელებს ან შეუძლებელს გახდის გადახდის ბრძანების აღსრულებას და შესაბამის დასაბუთებას, თუ უზრუნველყოფის რომელი ღონისძიების გატარება მიაჩნია განმცხადებელს აუცილებლად.

სარჩელის უზრუნველყოფის მოთხოვნისას განცხადებას, მნიშვნელობა არა აქვს დავალიანების გადახდევინების მოთხოვნით განცხადების წარდგენამდეა შეტანილი თუ განცხადების წარდგენის შემდეგ, თან უნდა ახლდეს სახელმწიფო ბაჟის გადახდის დამადასტურებელი ქვითარი, რომლის ოდენობა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 39-ე მუხლის პირველი ნაწილის "ე" პუნქტის თანახმად ფიზიკურ პირებზე შეადგენს 50 ლარს, ხოლო იურიდიულ პირებზე 150 ლარს. იმ შემთხვევაში, თუკი განცხადება არ აკმაყოფილებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლის მოთხოვნებს ან მხარის მიერ ასეთი განცხადების წარდგენის მომენტისათვის არ იქნება გადახდილი სახელმწიფო ბაჟი, მაშინ სასამართლო უფლებამოსილია, მიუთითოს მხარეს ხარვეზის შესახებ, გამოიტანოს შესაბამისი განჩინება და მოსთხოვოს მას ამ ხარვეზის გამოსწორება. ხარვეზის გამოუსწორებლობის შემთხვევაში კი განცხადება განუხილველად იქნება დატოვებული. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 39-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, მაგისტრალი მოსამართლის განსჯად საქმეზე სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა ყველა ინსტანციის სასამართლოში შეადგენს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 39-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი ოდენობის ნახევარს, ამდენად, თუ საქმე მაგისტრალი მოსამართლის განსჯადია, სარჩელის უზრუნველყოფის დროს პირველი ინსტანციის სასამართლოში ფიზიკურ პირებზე სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა შეადგენს 25 ლარს, ხოლო იურიდიულ პირებზე 75 ლარს. თუ სასამართლოს მიერ დაკმაყოფილდება განცხადება სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ, განმცხადებლის მიერ გადახდილი სახელმწიფო ბაჟი მოწინააღმდეგე მხარეს უნდა დაეკისროს.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 194-ე მუხლის მეხუთე ნაწილის შესაბამისად სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში სასამართლოს გამოაქვს განჩინება სარჩელის უზრუნველყოფაზე უარის თქმის შესახებ. ასეთ შემთხვევაში სასამართლოსათვის ხელმეორედ მიმართვა იმავე საგანზე იმავე საფუძვლით დაუშვებელია. ამ ნორმის თანახმად, თუ სასამართლომ უკვე იმსჯელა უზრუნველყოფის განცხადებაზე, არ დააკმაყოფილა იგი და მხარე ხელახლა შემოიტანს სასამართლოში იდენტური სახის განცხადებას, სასამართლო განცხადებას განუხილველად დატოვებს დაუშვებლობის მოტივით.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 198-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, საკითხს იმის შესახებ, თუ სარჩელის უზრუნველყოფის რომელი ღონისძიება უნდა იქნეს გამოყენებული, წყვეტს სასამართლო მოსარჩელის განცხადების შესაბამისად. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები შეიძლება იყოს:

- ყადაღის დადება ქონებაზე, ფასიან ქალაქდებასა თუ სახსრებზე, რომლებიც მოპასუხეს ეკუთვნის და არის მასთან ან სხვა პირთან;

- მოპასუხისათვის გარკვეული მოქმედების შესრულების აკრძალვა;

- მოპასუხის დავალდებულება, გადასცეს მის მფლობელობაში არსებული ნივთი აღმასრულებელს სეკვესტრის (ქონების იძულებითი მართვა) სახით;

- სხვა პირებისათვის აკრძალვა იმისა, რომ მოპასუხეს გადასცენ ქონება ან შეასრულონ მის მიმართ რაიმე ვალდებულება;

- ყადაღისაგან ქონების გათავისუფლების შესახებ სარჩელის აღძვრის შემთხვევაში ქონების რეალიზაციის შეჩერება;

- სააღსრულებო საბუთის აღსრულების შეჩერება ისეთ საქმეებზე, რომლებიც აღძრულია "საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობების შესახებ" საქართველოს კანონის საფუძველზე ან რომლებზედაც შეტანილია განცხადება საქმის წარმოების განახლების შესახებ.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 198-ე მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, სასამართლოს შეუძლია გამოიყენოს სხვა ღონისძიებებიც, თუ ეს აუცილებელია სარჩელის უზრუნველყოფისათვის. აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება დაშვებულ იქნეს სარჩელის უზრუნველყოფის რამდენიმე სახე.

მიგვაჩნია, რომ დავალიანების გადახდევინების საქმეებში, რომლებიც გამარტივებული წარმოებით განიხილება, მთლიანად არ უნდა იქნეს გამოყენებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები და შესაძლებელია რამდენიმე ღონისძიების გამოყენება, ესენია:

- ყადაღის დადება ქონებაზე, ფასიან ქალაქებსა თუ ფულად სახსრებზე, რომლებიც მოპასუხეს ეკუთვნის და არის მასთან ან სხვა პირთან;

- სხვა პირისათვის აკრძალვა იმისა, რომ მოპასუხეს გადასცეს ქონება ან შეასრულოს მის მიმართ რაიმე ვალდებულება.

ე.ი. დავალიანების გადახდევინების საქმეებზე შეიძლება სარჩელის უზრუნველყოფის ისეთი სახის გამოყენება, რომელიც ხელს შეუწყობს კანონიერ ძალაში შესული გადახდის ბრძანების აღსრულებას. ამასთან, შეიძლება ითქვას, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება შეიძლება როგორც დავალიანების გადახდევინების შესახებ აღძრული მოთხოვნების, ისე მთლიანად გამარტივებული წარმოების დროს, რა დროსაც გამოყენებული უნდა იქნეს სარჩელის უზრუნველყოფის ის ღონისძიება, რომელიც ხელს შეუწყობს სასამართლოს მიერ მიღებული საპროცესო აქტის აღსრულებას.

ჩვენ არ შევიჩერდებით სარჩელის უზრუნველყოფისათვის დამახასიათებელ ნიშნებზე და პრობლემებზე, ყურადღებას ვამახვილებთ მხოლოდ იმ გარემოებებს, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება უშუალოდ მატერიალურსამართლებრივი უფლების დაცვისაკენ არის მიმართული, ამიტომ სასამართლო

პირველ რიგში მატერიალურსამართლებრივ სივრცეში ამონმებს უფლების უზრუნველყოფის საკითხს. სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება მატერიალურსამართლებრივი უფლების მაქსიმალურად სწრაფად და ეფექტურად დაცვის უზრუნველყოფას ემსახურება. ამდენად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენება გამარტივებული წარმოებისას ხელს შეუწყობს გადაწყვეტილების სწრაფად და ეფექტურად აღსრულებას.

§ 6. გადახდის ბრძანება

გადახდის ბრძანება წარმოადგენს¹⁵⁴ მატერიალური და საპროცესო სამართლის ნორმათა რეალიზაციის შედეგად მიღებულ აქტს¹⁵⁵ და მიზნად ისახავს დარღვეული უფლებების სასამართლო წესით დაცვას და სამართლიანობის აღდგენას. გადახდის ბრძანებას სასამართლო იღებს ზეპირი მოსმენის გარეშე, რაც იმას ნიშნავს, რომ არ იბარებს მხარეებს და არ ხდება მათთვის ახსნა-განმარტებების ჩამორთმევა და არ დგება სასამართლოს სხდომის ოქმი. სასამართლო არ ამონმებს, აქვს თუ არა განმცხადებელს აღძრული მოთხოვნის უფლება, იგულისხმება მოთხოვნის უფლება მატერიალურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით. აღნიშნული თავისებურება გამარტივებულ წარმოებას მნიშვნელოვნად განასხვავებს სასარჩელო და უდავო წარმოებისაგან.

სასარჩელო წარმოების დროს სასამართლო შევჩიბრებითობის პრინციპის დაცვით აქტიურად ისმენს მხარეთა ახსნა-განმარტებებს¹⁵⁶, მათ მიერ მიცემული ახსნა-განმარტებებისა და საქმეში არსებული მტკიცებულებათა ერთობლიობით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების საფუძველზე, ხოლო უდავო წარმოებისას კი განმცხადებლის, დაინტერესებული პირებისა და საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე იღებს

¹⁵⁴ Жилин Г.А. Суд первой инстанции в гражданском процессе М. 2001. гв. 136

¹⁵⁵ Громошина Н. А. Научно-практические комментарии к гражданскому процессуальному кодексу РСФСР. под. ред. Шакарян М.С.М. 2001 г. с. 311-327

¹⁵⁶ Бернам. У. Правовая система соседних штатов Америки. М. 2007. стр. 405

გადაწყვეტილებას. გამარტივებული წარმოებისას სასამართლო გათავისუფლებულია ახსნა-განმარტებების მოსმენისაგან. შეჯიბრებითობის პრინციპი, რომელსაც დომინირებული ადგილი უკავია სასარჩელო წარმოების დროს, უცხო არც გამარტივებული წარმოებისათვის არის და მისი როლი გვხვდება მოპასუხის მიერ შესაგებლის წარდგენის დროს.

გადახდის ბრძანება წარმოადგენს ისეთივე სასამართლო აქტს¹⁵⁷, როგორსაც სასამართლო გადაწყვეტილება, კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ ორივე აქტს თანაბარი იურიდიული ძალა გააჩნია და სავალდებულოა შესასრულებლად მხარეებისათვის. გადახდის ბრძანება წარმოადგენს გამარტივებული წარმოების დროს მიღებული გადაწყვეტილების ერთ-ერთ სახეს, რომლითაც არსებითად ხდება მხარეებს შორის არსებული მატერიალურ სამართლებრივი ურთიერთობის გადაწყვეტა.

საქართველოს მსგავსად, დავალიანების გადახდეინების საქმეებზე სასამართლოს ბრძანების მიღებას ახსნა-განმარტებების მოსმენის გარეშე, ითვალისწინებს ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსიც (მუხლი 139),¹⁵⁸ სადაც მოსამართლე განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი წერილობითი მტკიცებულების საფუძველზე იღებს გადაწყვეტილებას, მაგრამ საქართველოსა-

¹⁵⁷ სასამართლო დადგენილებები ტერმინოლოგიურად იმიჯნება მათი შინაარსისა და ხასიათის მიხედვით. პროცესულურ ლიტერატურასა და კანონმდებლობაში სასამართლო გადაწყვეტილება ორგვარი მნიშვნელობით გამოიყენება. ძოგადი, ფართო გაგებით, სასამართლო გადაწყვეტილება მოიცავს სასამართლო ორგანოთა მიერ მიღებულ ყველა აქტს, სასამართლოს მიერ აღძრულ მოთხოვნებსა და განკარგულებებს, ასევე გადაწყვეტილებებში მოიაზრება როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებები, განჩინებები, განაჩენები და ბრძანებები, ისე სასამართლოს სხვადასხვა დავალებები, მოთხოვნები და განკარგულებები. სამოქალაქო საპროცესო სამართალში გადაწყვეტილება იხმარება სპეციალური ვინრო გაგებით. ასეთი გაგებით სასამართლო გადაწყვეტილება არის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ სამოქალაქო საქმის განხილვის კანონის შესაბამისად მიღებული დადგენილება, რომლითაც არსებითად წყდება საქმე. აქვლა სხვა შემთხვევაში საქმის წარმოების შეწყვეტის, განუხილველად დატოვების, საქმის წარმოების შეჩერებისას სასამართლოს დადგენილება გამოდის განჩინების ფორმით. იხ. ა. კობახიძის — სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. თბილისი 2003 წელი. ჩვ. 325-326.

¹⁵⁸ ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

გან განსხვავებით, სასამართლოს მიერ მიღებულ საპროცესო დოკუმენტს ეწოდება არა გადახდის ბრძანება, არამედ სასამართლო ბრძანება.

გადახდის ბრძანების გამოტანისას, დაუსრულებელი გადანყვეტილების მსგავსად სასამართლო არ ამოწმებს, აქვს თუ არა განმცხადებელს აღძრული მოთხოვნის უფლება. ამ დროს არ ხდება საქმის ფაქტობრივი გარემოებების გამოკვლევა, ასევე, სასარჩელო წარმოების დროს, თუ სასამართლოს მთავარ სხდომაზე არ გამოცხადდება მოპასუხე, რომელსაც გაეგზავნა შეტყობინება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით და მოსარჩელე შუამდგომლობს დაუსრულებელი გადანყვეტილების გამოტანაზე, მაშინ სარჩელში მითითებული ფაქტობრივი გარემოებები დამტკიცებულად ითვლება. მოპასუხის გამოუცხადებლობისას, სასამართლო დაუსრულებელ გადანყვეტილებას იმ შემთხვევაში გამოიტანს, თუ სარჩელში მითითებული გარემოებები იურიდიულად ამართლებს სასარჩელო მოთხოვნას¹⁵⁹, ხოლო გადახდის ბრძანება მიიღება სათანადო წესით დამოწმებული მტკიცებულებების საფუძველზე.

მოქმედი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულია გადახდის ბრძანების შინაარსი, რაც არსებითად განსხვავდება გადანყვეტილების შინაარსისაგან. გადახდის ბრძანების შინაარსი მაქსიმალურად არის გამარტივებული, იგი შედგება შესავალი და სარეზოლუციო ნაწილებისაგან¹⁶⁰. საქმის გარემოებების ანალიზი გადახდის ბრძანებაში არ აისახება. გადახდის ბრძანების შინაარსი არ ითვალისწინებს აღწერილობით და სამოტივაციო ნაწილებს. გადახდის ბრძანების მიღებისას მოსამართლე არ არის ვალდებული მოტივებით და მატერიალური ნორმებით დაასაბუთოს იგი, სარეზოლუციო ნაწილში მიეთითება შემდეგი:

• სასამართლოს არ შეუმონმებია, აქვს თუ არა განმცხადებელს აღძრული მოთხოვნის უფლება;

¹⁵⁹ ფ. ბასილაია. ჩგამარტივებული წარმოება და დაუსრულებელი გადანყვეტილება. ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი №2 (09) გვ. 17

¹⁶⁰ Лебедєв. М. Ю. Гражданский процесс. М. 2009 г. 220

• სასამართლოს მიერ გადახდის ბრძანების მიღებიდან 10 დღის განმავლობაში გადაიხადოს (დაფაროს) ვალი პროცენტებიანად და ხარჯებიანად, თუკი მოპასუხე აღძრულ პრეტენზიას მართებულად (დასაბუთებულად) მიიჩნევს, ანდა შემოიტანოს სასამართლოში წერილობითი შესაგებელი, თუ მოპასუხე მის მიმართ აღძრულ მოთხოვნას უმართებულოდ (დაუსაბუთებლად) მიიჩნევს;

• მითითებას იმის შესახებ, რომ გადახდის ბრძანების იძულებითი აღსრულებისათვის გაიცემა სააღსრულებო ფურცელი, თუ მოპასუხე ვადის გასვლამდე არ წარმოადგენს თავის შესაგებელს.

მიგვაჩნია, რომ გადახდის ბრძანების ასეთი გამარტივება დაუშვებელია, ვინაიდან გადახდის ბრძანება როგორც სასამართლოს მიერ გამოტანილი მნიშვნელოვანი საპროცესო დოკუმენტი, სრულყოფილად, თანმიმდევრულად და პასუხისმგებლობით უნდა იქნეს შედგენილი. დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოტანის ვალდებულება სასამართლოს მიერ, აღიარებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით — სამართლიანი სასამართლოს განხილვის უფლება, რომელიც მხარეებს იცავს თვითნებური გადაწყვეტილებისაგან.

გ. ავდიუკოვის განმარტებით, გადაწყვეტილების დასაბუთებულობა არის სასამართლოს დასკვნების შესაბამისობა საქმის გარემოებებთან¹⁶¹, რაც, ჩვენი აზრით, გამორიცხულია მათი ნაწილებისაგან გამოყოფის გარეშე. ამდენად, გადახდის ბრძანება უნდა შედგებოდეს შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებისაგან.

გადახდის ბრძანების შესავალ ნაწილში უნდა აღინიშნოს მისი გამოტანის დრო და ადგილი, გადახდის ბრძანების გამომტანი სასამართლოს დასახელება, მოსამართლე, მხარეები და მოთხოვნის არსი.

გადახდის ბრძანების აღწერილობით ნაწილში უნდა აღინიშნოს განმცხადებლის მიერ წამოყენებული მოთხოვნის არსი, პრეტენზიის დასაბუთება, მითითებული უნდა იყოს, რომელი ძირითა-

¹⁶¹ М. Г. Авдокув, Судевное решение, М., 1959, С. 131

დი და დამატებითი ვალდებულებებიდან გამომდინარეობს განმცხადებლის მიერ წამოყენებული მოთხოვნები. მითითებული უნდა იყოს წერილობითი მტკიცებულება, რომელზე დაყრდნობითაც ითხოვს განმცხადებელი გადახდის ბრძანების მიღებას.

გადახდის ბრძანების სამოტივაციო ნაწილში უნდა აღინიშნოს მატერიალური სამართლის ნორმები, რომელზე დაყრდნობითაც სასამართლო იღებს შესაბამის გადაწყვეტილებას. გადახდის ბრძანების სამოტივაციო ნაწილი ასევე უნდა შეიცავდეს მითითებას იმის შესახებ, რომ

- სასამართლოს არ შეუმონმებია, აქვს თუ არა განმცხადებელს აღძრული მოთხოვნის უფლება;

- სასამართლოს მიერ გადახდის ბრძანების მიღებიდან 10 დღის განმავლობაში გადაიხადოს (დაფაროს) ვალი პროცენტებიანად და ხარჯებიანად, თუკი მოპასუხე აღძრულ პრეტენზიას მართებულად (დასაბუთებულად) მიიჩნევს, ანდა შემოიტანოს სასამართლოში წერილობითი შესაგებელი, თუ მოპასუხე მის მიმართ აღძრულ მოთხოვნას უმართებულოდ (დაუსაბუთებლად) მიიჩნევს;

- მითითებას იმის შესახებ, რომ გადახდის ბრძანების იძულებითი აღსრულებისათვის გაიცემა სააღსრულებო ფურცელი, თუ მოპასუხე ვადის გასვლამდე არ წარმოადგენს თავის შესაგებელს.

გადახდის ბრძანების სარეზოლუციო ნაწილი უნდა გამომდინარეობდეს აღწერილობითი და სამოტივაციო ნაწილებისაგან და უნდა შეიცავდეს დასკვნას, თუ რა ოდენობის თანხა იქნა დაკისრებული მოპასუხეზე.

გადახდის ბრძანება მოპასუხეს გადაეცემა სასამართლოს ინიციატივით, ვინაიდან მოპასუხეს ჰქონდეს შესაძლებლობა გაეცნოს მის წინააღმდეგ გამოტანილ გადახდის ბრძანებას და მტკიცებულებებს, რომელზე დაყრდნობითაც მიღებული იქნა გადახდის ბრძანება.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის ანალიზიდან გამომდინარე, რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მსგავსად¹⁶² გადახდის ბრძანება

¹⁶² А.А. Власов – Гражданское процессуальное право. Учебник. М., 2003. стр. 194

დგება ორ ეგზემპლარად, აქედან ერთი რჩება სასამართლოში, ხოლო მეორე გადაეცემა მოპასუხეს. რაც შეეხება განმცხადებელს, გადახდის ბრძანება მოქმედი საპროცესო კოდექსით არ გადაეცემა. ანალოგიურად წყდება აღნიშნული საკითხი გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით (მუხლი 693)¹⁶³. გერმანიაში სასამართლოს ბრძანების მოპასუხისათვის გადაცემის შესახებ ეცნობება განმცხადებელს და არ არის სავალდებულო შეტყობინებასთან ერთად სასამართლო ბრძანების გადაცემა.

რუსეთის ფედერაციისა და გერმანიის სამოქალაქო კოდექსების მსგავსად, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად სასამართლო ატყობინებს განმცხადებელს აგრეთვე გადახდის ბრძანების მოპასუხისათვის გადაცემის შესახებ. აღნიშნულ მუხლში საუბარია განმცხადებლისათვის შეტყობინების და არა გადახდის ბრძანების გადაცემის შესახებ, თუმცა სასამართლო პრაქტიკა ამ კუთხით არაერთგვაროვანია და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-3 ნაწილის გამოყენება სხვადასხვაგვარად წყდება.

რიგი სასამართლოებისა, გადახდის ბრძანების ასლს უგზავნის როგორც მოპასუხეს, ისე განმცხადებელს. ა. თაბაგარის აზრით, განმცხადებლისათვის გადახდის ბრძანების გადაცემა¹⁶⁴ სამოქალაქო წარმოების აღნიშნული სახის დატვირთვაა ზედმეტი პროცესუალური მოქმედებით, რასაც ვერ დავეთანხმებით. მართალია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის არცერთი ნორმა არ ავალდებულებს სასამართლოს განმცხადებელს გადასცეს გადახდის ბრძანების ასლი, მაგრამ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-3 ნაწილით სასამართლომ უნდა შეატყობინოს განმცხადებელს მოპასუხისათვის გადახდის ბრძანების გადაცემის შესახებ. ამდენად შეტყობინებასთან ერთად განმცხადებლისათვის გადახდის ბრძანების გადაცემით არ გადაიტვირთება სასამართლოს საქმიანობა აღნიშნული კატე-

¹⁶³ გერმანიის საპროცესო კოდექსი

¹⁶⁴ ა. თაბაგარი. გამარტივებული წესით ფულადი დავალიანების გადახდეინების შესახებ საქმეებზე სასამართლო გადახდის ბრძანების მიღება და მისი უარყოფა. ყურნალი სამართალი. 2001 წ.; №5. გვ.34

გორიის საქმეების განხილვის დროს. გარდა ამისა, თუ შესაგებელი ანუ პროტესტი არ იქნება შეტანილი გადახდის ბრძანების წინააღმდეგ, გადახდის ბრძანება შევა ძალაში, განმცხადებელი აღსრულების სტადიაზე მოგვევლინება კრედიტორად და მას როგორც წესი, სააღსრულებო ორგანო აღსრულების დაწყების მიზნით მოსთხოვს როგორც სააღსრულებო ფურცელს, ისე ამ ფურცლის გაცემის საფუძველს, ანუ თავად გადახდის ბრძანებას. ამასთან, გადახდის ბრძანების კანონიერ ძალაში შესვლას შესაძლოა მოჰყვეს ასევე სხვადასხვა სამართლებრივი შედეგი, რაც საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ განმცხადებლისათვის გადახდის ბრძანების ჩაბარება სავალდებულოა, მითუმეტეს, სწორედ ამ აქტის საფუძველზე აღიჭურვება შესაბამისი უფლებემოსილებით განმცხადებელი (კრედიტორი).

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-309-ე მუხლების თანახმად გადახდის ბრძანება კანონიერ ძალაში შედის მისი გადაცემიდან 10 დღის ვადაში.

მოპასუხეზე გადახდის ბრძანების გადაცემის მიზანი არის ის, რომ გადახდის ბრძანება მიიღება მოპასუხისაგან ახსნა-განმარტების მიღების გარეშე და არ არის გამორიცხული, რომ მოპასუხეს ჰქონდეს დასაბუთებული პრეტენზია, კერძოდ, შესაძლებელია სასამართლოს მიერ განმეორებით ან არასწორად იყოს დაკისრებული ფულადი თანხა.

საქმე¹⁶⁵ № 2/159, რაიონული სასამართლოს 2007 წლის 12 ივნისის გადახდის ბრძანებით დაკმაყოფილდა ბანკ "ფინკა-საქართველოს" მოთხოვნა, უგულავას და გრიგოლიას დაეკისრათ განმცხადებლის სასარგებლოდ 196860 ლარის გადახდა. აღნიშნული გადახდის ბრძანების სარეზოლუციო ნაწილში აღნიშნულია "გადახდის ბრძანება გაეგზავნოთ მხარეებს".

მიგვაჩნია, რომ რაიონული სასამართლოს აღნიშნული გადახდის ბრძანება არ გამომდინარებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნებიდან. თავად ის გარემოება, რომ მოპასუხეს უნდა გადაეცეს მის წინააღმდეგ გამოტანილი გადახდის ბრძანება, სასამართ-

¹⁶⁵ ზესტაფონის რაიონული სასამართლოს არქივი №2/159-07

ლოს ვალდებულებაა და მისი გადახდის ბრძანებაში მითითება ტვირთავს საპროცესო დოკუმენტს.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-2 ნაწილში აღნიშნულია “გადახდის ბრძანება მოპასუხეს გადაეცემა სასამართლოს ინიციატივით”.

აღნიშნული მუხლით ერთმნიშვნელოვნად არის მითითებული, რომ მოპასუხეს გადაეცემა მხოლოდ გადახდის ბრძანება, რაც არასრულყოფილად უნდა ჩაითვალოს, ვინაიდან მოპასუხეს განმცხადებელთან შედარებით აყენებს არათანაბარ მდგომარეობაში. ეს განპირობებულია იმით, რომ მოპასუხეს, რომელსაც ხელთ აქვს განცხადება თანდართული საბუთებით, რომლის საფუძველზეც მოსამართლემ მიიღო გადახდის შესახებ ბრძანება, რა თქმა უნდა მეტი შესაძლებლობა აქვს სრულყოფილად მოახდინოს თავისი საპროცესო უფლებების რეალიზაცია და დაიცვას თავი უსაფუძვლო ბრალდებისაგან.¹⁶⁶ აქვე აღსანიშნავია, რომ მხარეებს ნებისმიერ დროს შეუძლიათ მოითხოვონ საქმის მასალების გაცნობა უშუალოდ სასამართლოში. ამდენად მიგვაჩნია, რომ მოპასუხეს გადახდის ბრძანება უნდა გადაეცეს განცხადებასთან და თანდართული დოკუმენტების ასლებთან ერთად, ვინაიდან მოპასუხისათვის თავიდანვე ცნობილი იქნეს ყველა ის დოკუმენტი, რომელზე დაყრდნობითაც იქნა მიღებული გადახდის ბრძანება.

საქართველოსაგან განსხვავებით, უკრაინის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (მუხლი 104-ე)¹⁶⁷ ითვალისწინებს მოვალისათვის ბრძანებასთან ერთად თანდართული მტკიცებულებების გადაგზავნის ვალდებულებას, რაც შეჯიბრებითობის პრინციპიდან გამომდინარე უზრუნველყოფს მხარეთა თანაბარ მდგომარეობაში ჩაყენებას.

გადახდის ბრძანების ჩაბარება სავალდებულოა მოპასუხისათვის. თუ მოპასუხეს რაიმე მიზეზით ვერ ჩაბარდა გადახდის ბრძანება, იგულისხმება, რომ არ შედის კანონიერ ძალაში და არ შეიძლება მისი აღსასრულებლად მიქცევა.¹⁶⁸ შესაძლებელია აღ-

¹⁶⁶ ა. თაბაგარი. ჩგამარტივებული წესით ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეებზე სასამართლო გადახდის ბრძანების მიღება და მისი უარყოფა. ჟურნალი სამართალი. 2001 წ.; №5. გვ. 34.

¹⁶⁷ უკრაინის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი 2008

¹⁶⁸ Thomas-Putzo. ZPO Munchen 1995 s. 1033-1066

ნიშნული გარკვეული პერიოდის განმავლობაში გაგრძელდეს.¹⁶⁹ ამ შემთხვევაში მიზანშეწონილია საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელების გზით, თავად გადახდის ბრძანების მიმღებმა სასამართლომ გააუქმოს მის მიერ მიღებული გადახდის ბრძანება და შესთავაზოს განმცხადებელს საქმის საერთო საარჩევლო წესით განხილვის შესახებ.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს თუ რა ვადაში უნდა მოხდეს მოპასუხისათვის გადახდის ბრძანების ჩაბარება. მიგვაჩნია, რომ გადახდის ბრძანების იურიდიული ბუნებიდან გამომდინარე აღნიშნული ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 3 დღეს.

ამდენად, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-2 ნაწილში უნდა განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები და უნდა აღინიშნოს შემდეგი: “გადახდის ბრძანება, განცხადების და თანდართული მასალების ასლებთან ერთად 3 დღის ვადაში გადაეცემა მოპასუხეს სასამართლოს ინიციატივით”.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 309-ე მუხლი 2006 წლის 13 ივლისის კანონით ცვლილების განხორციელებამდე ითვალისწინებდა სასამართლოს მიერ სააღსრულებო გადანაცვლების მიღებას, აღნიშნული მუხლის პირველ ნაწილში მითითებული იყო შემდეგი: “თუ განმცხადებელი სასამართლოში დროულად არ შეიტანს შესაგებელს გადახდის შესახებ მიღებული ბრძანების წინააღმდეგ, სასამართლო მიიღებს სააღსრულებო განკარგულებას, რომელშიც შეიტანება მის მიღებამდე განეული ხარჯები”.

სააღსრულებო განკარგულების მიღებას ითვალისწინებს გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი¹⁷⁰. გერმანიაში დავალიანების გადახდევინების შესახებ სასამართლოს ბრძანება გადაეცემა მოპასუხე მხარეს, რომელსაც იმავდროულად განემარტება მის წინააღმდეგ გამოტანილი სასამართლო ბრძანების გაპროტესტების სამართლებრივი საფუძვლები. თუ სასამართლოს ბრ-

¹⁶⁹ შესაძლებელია ვერ მოხდეს ადრესატის მოძებნა და მისთვის საპროცესო აქტის ჩაბარება, იმ მიზეზით, რომ არ ცხოვრობდეს აღნიშნულ მისამართზე.

¹⁷⁰ გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

ძანება მოპასუხე მხარის მიერ არ ყოფილა გაპროტესტებული, ეს არ ნიშნავს მიღებული ბრძანების კანონიერ ძალაში შესვლას და აუცილებელია სააღსრულებო განკარგულების (სააღსრულებო გადაწყვეტილების) მიღება. სასამართლოს მიერ სააღსრულებო განკარგულების (გადაწყვეტილების) მიღება ხდება იმ შემთხვევაში, თუ მოპასუხის მიერ შესაგებელი დროულად არ იქნება წარდგენილი. სააღსრულებო განკარგულებაში უნდა აღინიშნოს რა ოდენობის თანხის გადახდა ეკისრება სასამართლოს განკარგულებით მოპასუხეს. სააღსრულებო განკარგულება წარმოადგენს სასამართლოს მიერ მიღებულ საპროცესო აქტს და გააჩნია სავალდებულო ძალა, რომლის მიმართაც მხარეს იურიდიული ინტერესი გააჩნია. მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ სასამართლო ბრძანებაზე პრეტენზიის წარმოუდგენლობის შემთხვევაში, 6 თვის ვადაში სააღსრულებო გადაწყვეტილების მიღების თაობაზე მოთხოვნა განმცხადებლის მიერ უნდა იყოს დაყენებული, წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლოს ბრძანება კანონიერ ძალას კარგავს (მუხლი 699, 701). აქ იგულისხმება, რომ მხარემ დაკარგა იურიდიული ინტერესი კონკრეტული დავის მიმართ და არ სურს მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულება. სასამართლო ბრძანება ასევე კარგავს კანონიერ ძალას და არ შეიძლება აღსრულდეს იმ შემთხვევაშიც, თუ განაცხადი სააღსრულებო განკარგულების (გადაწყვეტილების) მიღებაზე დროულადაა გაკეთებული, მაგრამ შემდგომ უარი ითქვა მასზე. სააღსრულებო განკარგულების (გადაწყვეტილების) მიღება არ შეიძლება თუ არ არის გასული ვადა, რომლის განმავლობაშიც მოპასუხეს უფლება აქვს გააპროტესტოს მის წინააღმდეგ მიღებული ბრძანება, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მოპასუხე ეთანხმება მიღებულ ბრძანებას და უარს აცხადებს მის გაპროტესტებაზე.

გერმანიისაგან განსხვავებით ბელორუსიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს დამატებითი საპროცესო აქტის, კერძოდ სააღსრულებო განკარგულების გამოცემას სასამართლოს ბრძანების ძალაში შესვლის მიზნით და საკმარისია ბეჭედადამუშავებული სასამართლო ბრძანების გადაცემა განმცხადებლისთვის.. ბელორუსიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 398-ე მუხლის თანახმად, თუ მოპასუხის მიერ მის წინააღმდეგ გამოტანილ სასამართლოს ბრძანებაზე, ბრძანების ასლის ჩაბარებიდან 10 დღის ვა-

დამი არ იქნება წარდგენილი პროტესტი, სასამართლო გასცემს ბეჭედდასმულ ბრძანების ასლს მისი აღსრულებისათვის.

საქართველოს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით უფრო მოქნილია, არ ითვალისწინებს სააღსრულებო გადაწყვეტილების (განკარგულების) მიღებას და გადახდის ბრძანების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ განმცხადებლის მოთხოვნის საფუძველზე გაიცემა სააღსრულებო ფურცელი. (არ არის საჭირო სასამართლოს მიერ სხვა საპროცესო მოქმედების განხორციელება).

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 309-ე მუხლი პირდაპირ არ ითვალისწინებდა სააღსრულებო გადაწყვეტილების (სააღსრულებო განკარგულების) გასაჩივრებას, მაგრამ თუ საპატიო მიზეზის არსებობის შემთხვევაში სასამართლოს მიერ აღდგებოდა შესაგებლის წარდგენისათვის კანონით დადგენილი 10 დღიანი გაშვებული ვადა, სასამართლო აუქმებდა მიღებულ გადახდის ბრძანებას, ბუნებრივია, მეორე საპროცესო დოკუმენტი (სააღსრულებო განკარგულება) რომელიც გადახდის ბრძანების კანონიერ ძალაში შესვლას ადასტურებდა, ვერ დარჩებოდა ცვლელად, ამდენად შესაძლებელი იყო სააღსრულებო განკარგულების გაუქმება ბრძანებასთან ერთად.

აღნიშნულ მუხლში ცვლილებების განხორციელების შემდეგ (სააღსრულებო განკარგულების გაუქმების შემდეგ) წარმოიშვა მეტად მნიშვნელოვანი პრობლემა, რაც საკანონმდებლო დონეზე პირდაპირ არ არის მოწესრიგებული და ამ ხარვეზის გამოსწორება სასამართლო პრაქტიკაში ხორციელდება ანალოგიის გამოყენებით. აღნიშნულ პრობლემას წარმოადგენს ბაჟის საკითხი, კერძოდ, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 309-ე მუხლში განხორციელებული ცვლილების შედეგად (სააღსრულებო განკარგულების ინსტიტუტის გაუქმება) აუცილებელი იყო შესაბამისი ცვლილება განხორციელებულიყო 306-ე მუხლშიც, მაგალითად, გადახდის ბრძანებაში აუცილებელია მითითებული იყოს სასამართლო ხარჯების საკითხი, ამდენად, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის პირველ ნაწილს უნდა დამატოს “დ” პუნქტი, სადაც აღინიშნება “სასამართლო ხარჯების საკითხს”.

**§ 7. გადახდის ბრძანებაზე უსწორობის, აშკარა
არითმეტიკული შეცდომების გასწორება და გადახდის
ბრძანების განმარტება**

გადახდის ბრძანების უსწორობის და აშკარა არითმეტიკული შეცდომების გასწორება პირდაპირ არ არის მითითებული საპროცესო კანონმდებლობაში, კერძოდ "გამარტივებული წარმოების" კარში, მაგრამ გამარტივებული წარმოების დროს მიღებული გადანყვეტილებისას სასამართლოს მიერ დაშვებული უსწორობა და აშკარა არითმეტიკული შეცდომები აუცილებლად უნდა გასწორდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში არსებითად ირღვევა კონსტიტუციით და საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული მხარეთა უფლებები. გადახდის ბრძანება კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ იძენს სავალდებულოს, შეუცვლელობის თვისებას და სასამართლოს არა აქვს მისი შეცვლის ან გაუქმების უფლება თუ არ არსებობს ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა ან ბათილად ცნობის გამო საქმის წარმოების განახლების სამართლებრივი საფუძვლები. ამდენად, გადახდის ბრძანებაში დაშვებული უსწორობა და აშკარა არითმეტიკული შეცდომები თავად გადახდის ბრძანების მიმღები სასამართლოს მიერ უნდა იქნეს განჩინებით გასწორებული.

გადანყვეტილებაში უსწორობის და აშკარა არითმეტიკული შეცდომების გასწორება გათვალისწინებულია სასარჩელო წარმოების კარით, კერძოდ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილით. აღნიშნული მუხლით სასამართლო უსწორობის და აშკარა არითმეტიკული შეცდომების საკითხს განიხილავს მხარეთა მონაწილეობით ან ზეპირი მოსმენის გარეშე.

მიგვაჩნია, რომ სასარჩელო წარმოებისაგან განსხვავებით გადახდის ბრძანებაში უსწორობის და აშკარა არითმეტიკული შეცდომების გასწორება უნდა მოხდეს ზეპირი მოსმენის გარეშე, ვინაიდან სასამართლოს მიერ დასაშვებობის საკითხის გადანყვეტის დროს, გამოკვლეულია ყველა ის საკითხი, რომელიც არსებითად ეხება საქმის გარემოებებს და დამატებით გამოკვლევას არ საჭიროებს, ამასთან უმჯობესია საქართველოს სამო-

ქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-ე მუხლის პირველი ნაწილი ჩამოყალიბდეს ახალი რედაქციით, სადაც აღინიშნება: "ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევის შესახებ მოთხოვნები შეიძლება განხილული იქნეს ამ კოდექსით დადგენილი წესებით იმ ცვლილებებისა და დამატებების გათვალისწინებით, რომლებიც გათვალისწინებულია ამ თავით". აღნიშნული ცვლილებით, გამარტივებულ წარმოებაში შესაძლებელი გახდება საპროცესო კოდექსის იმ ნორმების გამოყენება, რომლებიც ხელს შეუწყობს გამარტივებული წარმოების მიზნებისა და ამოცანების სწორად განხორციელებას.

გადაწყვეტილების განმარტება გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 262-ე მუხლით, რომელიც მიზნად ისახავს გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის პირობების შექმნას. გადაწყვეტილების განმარტება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ სარეზოლუციო ნაწილის შინაარსი ბუნდოვანია, რის გამოც ხელი ეშლება მის აღსრულებას. სასამართლოს არა აქვს უფლება გადაწყვეტილების განმარტების დროს მთლიანად ან ნაწილობრივ შეცვალოს გადაწყვეტილების არსი. მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გადაწყვეტილების განმარტება შეიძლება, თუ ჯერ არ არის აღსრულებული და არ გასულა ვადა, რომლის განმავლობაშიც შეიძლება აღსრულდეს. მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ გადაწყვეტილების ნაწილობრივ აღსრულება არ ზღუდავს სასამართლოს განმარტოს გადაწყვეტილება იმ ნაწილში, რომელში არ არის აღსრულებული და ბუნდოვანების გამო შეუძლებელი ხდება მისი აღსრულება. რაც შეეხება ვადას, თუ რა ვადაში უნდა მოხდეს გადაწყვეტილების განმარტება, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი აღნიშნულთან დაკავშირებით სპეციალურ ვადას არ ითვალისწინებს, თუმცა, ვინაიდან გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის არსებობს ხანდაზმულობის ვადები (სამოქალაქო კოდექსის 142-ე მუხლი), გადაწყვეტილებაც სწორედ ამ ვადებში უნდა განიმარტოს.

გადაწყვეტილების მსგავსად შესაძლებელი უნდა იყოს გადახდის ბრძანების განმარტებაც, ვინაიდან კანონიერ ძალაში შესული გადახდის ბრძანებაში არსებული ბუნდოვანება ხელს

უშლის მის აღსრულებას. მისასაღმებელია, რომ სასამართლო პრაქტიკაც ამ კუთხით ვითარდება.¹⁷¹

დასკვნის სახით შეიძლება ავლნიშნოთ, რომ გადახდის ბრძანების განმარტებასთან დაკავშირებით გამოყენებული უნდა იქნეს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 262-ე მუხლის მოთხოვნები და გადახდის ბრძანება მისი აღსრულების ხელშეწყობის მიზნით უნდა განიმარტოს მხარეთა ან აღმასრულებლის განცხადების საფუძველზე სარეზოლუციო ნაწილის შეუცვლელად მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გადახდის ბრძანების სარეზოლუციო ნაწილის შინაარსი ბუნდოვანია. განცხადების შეტანა გადახდის ბრძანების განმარტების შესახებ დასაშვებია, თუ გადახდის ბრძანება ჯერ არ არის აღსრულებული და არ გასულა ვადა, რომლის განმავლობაშიც შეიძლება აღსრულდეს.

§ 8. მოპასუხის შესაგებელი /პროტესტი/

გამარტივებული წარმოებისას ფულადი დავალიანების გადახდევენების შესახებ განცხადების განხილვა მიმდინარეობს მოპასუხის გარეშე, თუმცა საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს მოპასუხის ინტერესების დაცვის სრულ შესაძლებლობას. კერძოდ, სასამართლო ვალდებულია თავისი ინიციატივით ჩააბაროს მოვალეს (მოპასუხეს) გადახდის ბრძანება (სსკ-ის 306 მუხლის მე-2 ნაწილი). ჩაბარების გარეშე გადახდის ბრძანებას იურიდიული ძალა არა აქვს და ასეთ შემთხვევაში არ შეიძლება მისი აღსასრულებლად მიქცევა.

¹⁷¹ საქმე № – /საქმის ნომერი არ არის მითითებული/ რაიონული სასამართლოს 2007 წლის 9 თებერვლის გადახდის ბრძანებით დაკმაყოფილდა "ფინკა-საქართველოს" ქუთაისის ფილიალის წარმომადგენლის განცხადება და ჯგუფ "ზეგნის" წევრებს გურგენიძეს, ფარცვანიას და ჩომახიძეს დაეკისრათ განმცხადებლის სასარგებლოდ 1951,90 ლარის გადახდა. აღნიშნულ გადახდის ბრძანებაზე 2008 წლის 11 აპრილს "ფინკა-საქართველოს" ქუთაისის ფილიალის წარმომადგენლის განცხადების საფუძველზე გამოტანილი იქნა განჩინება "გადახდის ბრძანების სარეზოლუციო ნაწილის განმარტების თაობაზე". იხ. ბაღდათის სასამართლოს არქივი, 2008 წლის 11 აპრილის განჩინება, საქმის ნომერი არ არის მითითებული

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 307-ე მუხლის პირველი წინადადების თანახმად, მოპასუხეს შეუძლია არ ცნოს გადახდის შესახებ ბრძანება მთლიანად ან ნაწილობრივ და შეიტანოს მის წინააღმდეგ მოტივირებული შესაგებელი (პროტესტი) სასამართლოში, რომელმაც მიიღო ეს ბრძანება გადახდის ბრძანების მიღებიდან 10 დღის ვადაში. აღნიშნული ვადა უნდა აითვალოს არა გადახდის ბრძანების მიღებიდან, არამედ მოპასუხისათვის მისი ჩაბარების მომენტიდან. მოცემული ნორმის სხვაგვარი განმარტება შეუძლებელია და შეაფერხებს გამარტივებული წარმოების ძირითადი პრინციპების გამოყენებას სამოქალაქო პროცესში.

შესაგებლის (exception) ინსტიტუტის არსებობა მნიშვნელოვანი მონაპოვარია საპროცესო კანონმდებლობაში და გამარტივებული წარმოების დროს იცავს მოპასუხეს სასამართლოს მიერ დაშვებული შესაძლო შეცდომებისაგან. პროტესტი არის ერთადერთი თავდაცვის საშუალება გადახდის ბრძანებისაგან.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 307-ე მუხლის დეფინიციიდან გამომდინარე აღნიშნული მუხლი შედგება 5 პირობისაგან, ესენია;

- მხოლოდ მოპასუხეს შეუძლია არ ცნოს გადახდის ბრძანება;

- მხოლოდ მოპასუხეს აქვს უფლება მოტივირებული პროტესტით მიმართოს გადახდის ბრძანების გაუქმების შესახებ ბრძანების მიმღებ სასამართლოს;

- ბრძანების გაუქმების შესახებ მოთხოვნა წარდგენილი უნდა იყოს გადახდის ბრძანების გადაცემიდან 10 დღის ვადაში;

- თუ პროტესტი დაგვიანებითაა შეტანილი, მოპასუხემ უნდა დაასაბუთოს საპატიო მიზეზის არსებობა;

- საპატიო მიზეზის არსებობისას მოპასუხემ უნდა მოითხოვოს გაშვებული ვადის აღდგენა და გადახდის ბრძანების გაუქმება:

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლში 1999 წლის 13 მაისს ცვლილების განხორციელებამდე მითითებული იყო, რომ მოპასუხეს ორი კვირის მანძილზე უნდა გადაეხადა ვალი პროცენტებიანად და ხარჯებიანად, თუკი მოპასუხე აღძრულ პრეტენზიას მართებულად (დასაბუთებულად) მიიჩნევ-

და, ანდა უნდა წარედგინა სასამართლოში წერილობითი შესაგებელი გადახდის ბრძანების წინააღმდეგ.

მოცემული ნორმა ცვლილების განხორციელებამდე წინააღმდეგობაში მოდიოდა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 307-ე მუხლთან, ვინაიდან შესაგებლის წარდგენის განსხვავებულ ვადას 10 დღეს ითვალისწინებდა. პრაქტიკულად სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 306-307-ე მუხლებში არსებობდა ორი განსხვავებული ვადა შესაგებლის წარდგენასთან დაკავშირებით, კერძოდ, 2 კვირა და 10 დღე, რაც საბოლოო ჯამში აზრთა სხვადასხვაობას გამოიწვევდა. ამდენად ცვლილების შედეგად სწორად მოხდა აღნიშნულ მუხლში არსებული ხარვეზის აღმოფხვრა.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 307-ე მუხლის მე-2 წინადადების თანახმად მოპასუხეს შეუძლია გააპროტესტოს გადახდის შესახებ ბრძანება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც გაპროტესტების ვადის გაშვება საპატიო მიზეზით მოხდა. მტკიცების ტვირთი, თუ რამდენად არსებობს საპატიო მიზეზი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის თანახმად ეკისრება მოპასუხეს. ვადის გაშვება საპატიოდ მიიჩნევა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 215-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული პირობების არსებობისას.

საპატიო მიზეზად საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 215-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად მიიჩნევა მხარის მიერ შუამდგომლობისა და განცხადების წარდგენის შეუძლებლობა, რაც გამოწვეულია ავადმყოფობით, ახლო ნათესავის გარდაცვალებით ან სხვა განსაკუთრებული ობიექტური გარემოებებით, რომელიც მისგან დამოუკიდებელი მიზეზებით შეუძლებელს ხდის შუამდგომლობის ან განცხადების წარდგენას. ავადმყოფობა დადასტურებული უნდა იქნეს სამედიცინო დანესებულების ხელმძღვანელის მიერ ხელმოწერილი დოკუმენტით, რომელიც პირდაპირ მიუთითებს შუამდგომლობის ან განცხადების წარუდგენლობაზე.

საპატიო საფუძვლის არსებობის განხილვისას მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ყურადღება მივაქციოთ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის მეოთხე ნაწილში 2007

ნლის 18 დეკემბრის კანონით განხორციელებულ ცვლილებას, რომლის თანახმადაც, სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების გასაჩივრების კანონით განსაზღვრული ვადების გაგრძელება ან აღდგენა დაუშვებელია.

გადახდის ბრძანება, როგორც სასამართლოს მიერ სავალდებულო შესასრულებლად მიღებული აქტი, მიეკუთვნება სასამართლოს გადაწყვეტილებათა კატეგორიას და შესაბამისად საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის მეოთხე ნაწილის მოქმედება ვრცელდება გადახდის ბრძანებაზეც. პრაქტიკულად სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ვადის დარღვევით წარდგენილი შესაგებლის შემთხვევაში ითვალისწინებს ორ ნორმას, პირველი, ესაა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის მესამე ნაწილი, რომლის თანახმად სასამართლოს გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების გასაჩივრების კანონით განსაზღვრული ვადების გაგრძელება ან აღდგენა დაუშვებელია და მეორე, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 307-ე მუხლის, რომელიც გადახდის ბრძანების გასაჩივრების შესაძლებლობას ითვალისწინებს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც გაპროტესტების ვადის გაშვება საპატიო მიზეზით მოხდა. როგორ უნდა მოიქცეს სასამართლო ასეთ დროს, რომელი ნორმა უნდა იქნეს გამოყენებული, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 59-ე მუხლის მესამე ნაწილი თუ 307-ე მუხლი? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად უნდა მოვიხმოთ 2009 წლის 22 ოქტომბრის საქართველოს კანონი "ნორმატიული აქტების შესახებ"¹⁷². აღნიშნული კანონის მე-7 მუხლის თანახმად, ნორმატიულ აქტებს შორის წინააღმდეგობის წარმოქმნისას უპირატესობა ეძლევა იერარქიის უფრო მაღალ საფეხურზე მდგომ ნორმატიულ აქტს, ხოლო ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, იერარქიის ერთი და იგივე საფეხურის ნორმატიულ აქტებს შორის წინააღმდეგობის წარმოქმნისას მოქმედებს უფრო გვიან მიღებული (გამოცემული) აქტით დადგენილი ნორმა.

კონკრეტულ შემთხვევაში, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 59-ე მუხლის მესამე ნაწილი, 307-ე მუხლთან შედარებით უფრო გვიან არის მიღებული და პრაქტიკულად ვადის

¹⁷² საქართველოს კანონი "ნორმატიული აქტების შესახებ

აღდგენასთან დაკავშირებით აღნიშნული მუხლით გაუქმებულია 307-ე მუხლის მოქმედება, რაც ვფიქრობთ არასწორია, ვინაიდან გადახდის ბრძანება მიიღება მოპასუხისათვის შეუტყობინებლად და მისი გასაჩივრებისათვის კანონმდებლის მიერ დადგენილია მჭიდრო ვადები, ამდენად მოპასუხეს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა გაასაჩივროს გადახდის ბრძანება საპატიო მიზეზით ვადის დარღვევის შემთხვევაშიც, რა დროსაც სასამართლომ პირველ რიგში უნდა განიხილოს საკითხი, რამდენად საპატიო მიზეზით ვერ მოხდა მოპასუხის მიერ პროტესტის შეტანა. ამდენად სასურველია 59-ე მუხლის მე-4 ნაწილში განხორციელდეს ცვლილება და აღინიშნოს, "სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების გასაჩივრების კანონით განსაზღვრული ვადების გაგრძელება ან აღდგენა დაუშვებელია", გარდა ამ კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა". აღნიშნული ცვლილებით, გასაჩივრების ვადის გასვლის შემდეგ პირს იმ შემთხვევაში შეეძლება გადაწყვეტილების გასაჩივრება საპატიო მიზეზის არსებობისას, თუ ამის შესახებ პირდაპირ მითითებული იქნება კანონში, როგორც ეს გადახდის ბრძანებაზე შესაგებლის წარდგენის დროს არის გათვალისწინებული. თუ სასამართლო გაშვებულ ვადას, რომლის აღდგენის შესაძლებლობა საპროცესო კოდექსით იქნება შესაძლებელი, საპატიოდ მიიჩნევს, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 65-ე მუხლის საფუძველით აღადგინს გაშვებული ვადას, წინააღმდეგ შემთხვევაში მოპასუხეს უარი უნდა ეთქვას დასაბუთებული განჩინებით გაშვებული ვადის აღდგენაზე, რაც შეიძლება გასაჩივრდეს კერძო საჩივრით.

ლოგიკური თვალსაზრისით დასაბუთება არის მსჯელობის ჭეშმარიტების გამართლება. გარკვეული დებულება დასაბუთებულია, თუ ის გამომდინარეობს ისეთი მსჯელობიდან, რომლის ჭეშმარიტება დადგენილია. მსჯელობის ჭეშმარიტება შეიძლება უშუალო იყოს, ე.ი. აღქმებს, ცოცხალ განჭვრეტას ეყრდნობოდეს და შეიძლება თვითონ დასაბუთების შედეგს წარმოადგენდეს.¹⁷³ აქვე აღსანიშნავია, ის გარემოება, რომ საქართველოს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ტერმინს "გადახდის ბრძანების გაუქმება" არ ითვალისწინებს, მაგრამ კანონიდან ლოგიკურად

¹⁷³ კ. ბაქრაძე. ლოგიკა. თბ.; 1955 წ.; გვ. 447. ს. ნერეთელი. დიალექტიკური ლოგიკა. თბ.; 1965 წ.; ჩვ. 298.

გამომდინარეობს, რომ თუ მოვალე შეიტანს დასაბუთებულ შესაგებელს გადახდის ბრძანების წინააღმდეგ, მაშინ სასამართლომ უნდა გააუქმოს გადახდის ბრძანება და გამოიტანოს განჩინება მოთხოვნის საერთო წესით განხილვის თაობაზე. ანალოგიურად წყდებოდა საკითხი ჩეხოსლოვაკიის 1963 წლის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით, რომლის თანახმად მოპასუხეს, რომლის წინააღმდეგაც იყო გამოტანილი ბრძანება დავალიანების გადახდევინების შესახებ, შეუძლო გამოეყენებინა კანონმდებლობით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილებანი, ეცნო სასამართლოს ბრძანება ან ბრძანების მიღებიდან 15 დღის ვადაში წარედგინა პროტესტი მიღებული ბრძანების გაუქმების და საქმის საერთო წესით განხილვის თაობაზე.

გერმანული საპროცესო სამართლის მსგავსად¹⁷⁴, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 307-ე მუხლის თანახმად, მოპასუხეს შეუძლია არ ცნოს გადახდის შესახებ ბრძანება მთლიანად ან ნაწილობრივ და შეიტანოს მის წინააღმდეგ მოტივირებული შესაგებელი (პროტესტი) სასამართლოში, რომელმაც მიიღო ეს ბრძანება, გადახდის ბრძანების მიღებიდან 10 დღის ვადაში. როგორც ზემოთ აღინიშნა, მოპასუხეს შეუძლია გააპროტესტოს გადახდის შესახებ ბრძანება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც გაპროტესტების ვადის გაშვება საპატიო მიზეზით მოხდა.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 307-ე მუხლი მიუთითებს მოტივირებულ შესაგებელზე. მოცემულ ნორმაში საუბარი არ არის არამოტივირებული და დაუსაბუთებელი პროტესტის შეტანის შემთხვევაში სასამართლოს მიერ შესასრულებელი საპროცესო მოქმედების შესახებ. მოცემული ნორმა არის დასახვეწი და ხშირად მოპასუხე მხარე აღნიშნული ხარვეზის გამოყენებით თავის სასარგებლოდ ცდილობს საქმის გაჭიანურებას და დაუსაბუთებელი პროტესტის წარდგენით ხელს უშლის გადახდის ბრძანების კანონიერ ძალაში შესვლას, რაც საბოლოოდ საქმეთა განხილვის "ეკონომიის პრინციპს" ეწინააღმდეგება. დასაბუთება იმას მართებს, ვინც ამტკიცებს და არა იმას, ვინც უარყოფს (*ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat*).

¹⁷⁴ Жалинский. А. Рерихт. А. Введение в немское право. М. 2001 стр. 527-528

მოქმედი კანონმდებლობით დაუსაბუთებელი პროტესტის შეტანის შემთხვევაში სასამართლო მოკლებულია შესაძლებლობას უარი უთხრას მოპასუხეს პროტესტის დაკმაყოფილებაზე, უფრო მეტიც, დაუსაბუთებელი პროტესტის წარდგენისას სასამართლო ვალდებულია დააკმაყოფილოს მოპასუხის მოთხოვნა გადახდის ბრძანების გაუქმების შესახებ, რაც გამარტივებული წარმოების სასარჩელო წარმოებაში გადაზრდას იწვევს.

მიგვაჩნია, რომ კანონმდებლობის საფუძველზე სასამართლო პრაქტიკაში არსებული მანკიერი მიდგომა პროტესტის წარდგენასთან დაკავშირებით უნდა აღმოიფხვრას და მოპასუხეს უნდა გააჩნდეს ვალდებულება გადახდის ბრძანების წინააღმდეგ წარადგინოს მოტივირებული და დასაბუთებული პროტესტი, წინააღმდეგ შემთხვევაში უარი უნდა ეთქვას მოპასუხეს პროტესტის დაკმაყოფილებაზე და გადახდის ბრძანება უნდა დარჩეს უცვლელად. აღნიშნული მოსაზრების გასამყარებლად აუცილებელია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 308-ე მუხლის პირველ ნაწილში განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილება და აღინიშნოს შემდეგი:

“თუ მოპასუხე დროულად შეიტანს მოტივირებულ და დასაბუთებულ შესაგებელს სასამართლოში, დავალიანების გადახდევინების შესახებ აღძრული მოთხოვნა განხილულ და გადანყვებილ უნდა იქნეს სასარჩელო წარმოების საერთო წესით. საქმე სასამართლო განხილვის საგნად ითვლება გადახდის ბრძანების გადაცემის მომენტიდან. არამოტივირებული და დაუსაბუთებელი პროტესტის წარდგენის შემთხვევაში სასამართლო გამოიტანს განჩინებას პროტესტის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის და გადახდის ბრძანების ძალაში დატოვების შესახებ, რაზეც შეიძლება კერძო საჩივრის შეტანა”.

აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ შესაგებელი თავისი იურიდიული ბუნებიდან გამომდინარე მოწინააღმდეგე მხარისაგან თავდაცვის საშუალების სახეს წარმოადგენს. მოპასუხეს, რომლის მიმართაც იქნა გამოტანილი გადახდის ბრძანება, თავად აქვს უფლება აირჩიოს თავდაცვის საშუალების სახე და წარადგინოს პროცესუალური ან მატერიალურ-სამართლებრივი შესაგებელი ან ორივე ერთად. პროცესუალური შესაგებელი შესაძლოა

ეფუძნებოდეს იმ გარემოებას, რომ განმცხადებლის მოთხოვნა ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ უკვე განხილულია და არსებობს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილება და ა.შ. პროცესუალური შესაგებელი ეფუძნება საპროცესო კოდექსის მოთხოვნებს და მიზნად ისახავს საქმის წარმოების შეწყვეტას, განუხილველად დატოვებას ან საქმის წარმოების დროებით შეჩერებას. რაც შეეხება შესაგებელს მატერიალური-სამართლებრივი თვალსაზრისით, ესაა გადახდის ბრძანებისაგან თავდაცვის საშუალება ისეთ ფაქტებზე მითითებით, რომელიც მატერიალური ნორმების გამოყენებით არსებითად მიმართულია განცხადების წინააღმდეგ¹⁷⁵, მაგალითად ხანდაზმულობა (exception longi temporis).

ხანდაზმულობის ცნება განუყოფლადაა დაკავშირებული პროცესთან. იმის გამო, რომ სარჩელის ცნება და სარჩელზე უფლების ცნება განუყოფლადაა დაკავშირებული პროცესთან, ამიტომაც ხანდაზმულობასაც უნდა ჰქონდეს პირდაპირი კავშირი პროცესთან და ეს სრულებითაც არ არის მხოლოდ ლოგიკური დასკვნა. რეალურადაც ასეა საქმე. ეს კავშირი განპირობებულია იმ მატერიალურ-სამართლებრივი მოთხოვნის ხასიათით, რომელიც ექვემდებარება იძულებით განხორციელებას¹⁷⁶.

ხანდაზმულობა გულისხმობს დროს, რომლის განმავლობაში პირს შეუძლია მოითხოვოს თავისი დარღვეული უფლების აღდგენა. ხანდაზმულობის ვადა სასამართლოს უმსუბუქებს ფაქტების დადგენისა და შესწავლის პროცესს და ამ გზით ხელს უწყობს დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოტანას, სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილიზაციას, აძლიერებს სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტების ურთიერთკონტროლსა და იძლევა დარღვეული უფლების დაუყოვნებლივ აღდგენის სტიმულიზაციას. ხანდაზმულობის ვადის წარმოშობის საფუძველია უფლების დარღვევა, თუმცა ვადის ათვლა არ ხდება უფლების

¹⁷⁵ მატერიალურ-სამართლებრივი შესაგებელი შეიძლება იყოს უფლებადამაბრკოლებელი, უფლებაგამაქარწყლებელი ან უფლებაშემწყვეტი.

¹⁷⁶ ძლიერიშვილი. ზ. უფლების დაცვის სასარჩელო ფორმის ძირითადი პრობლემები, დისერტაცია იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ.; 1999 წ., გვ. 95

დარღვევის მომენტიდან. მისი ათვლა იწყება იმ მომენტიდან, როცა პირმა შეიტყო ან უნდა შეეტყო უფლების დარღვევის შესახებ.¹⁷⁷ შესაგებლის წარდგენისას ხანდაზმულობის ვადაზე უნდა მიუთითოს მოპასუხე მხარემ, რის შემდეგაც სასამართლოს კომპეტენციას წარმოადგენს ხანდაზმულობის ვადის გამოთვლა, აგრეთვე იმის დადგენა, ხომ არ იყო ამ პერიოდში ხანდაზმულობის ვადა შეწყვეტილი და ა. შ.¹⁷⁸ შესაგებლის წარდგენის შემდეგ მოთხოვნის სასარჩელო წარმოების დროს განხილვისას სასამართლოს მიერ თავისი ინიციატივით ხანდაზმულობის ვადაზე მითითებით ილახება მხარის უფლება, ვინაიდან აღნიშნული ეწინააღმდეგება მხარის როგორც უფლების სასამართლო წესით დაცვის შესაძლებლობას, ასევე შეჯიბრებითობის პრინციპს. საქმეში “რუიზ ტორისა ესპანეთის წინააღმდეგ (1994), რომელიც ეხებოდა იჯარის ხელშეკრულების შეწყვეტას, პირველი ინსტანციის სასამართლომ განაჩენი განმცხადებლის სასარგებლოდ გამოიტანა, მოიჯარემ კი გაასაჩივრა. სააპელაციო სასამართლომ ყურადღება არ მიაქცია განმცხადებლის იმ არგუმენტს, რომ სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადა უკვე გასული იყო და საქმე მოიჯარის სასარგებლოდ გადაწყდა. სასამართლომ დასძინა, რომ ხანდაზმულობის საკითხი სრულიად სხვა სამართლებრივი კატეგორიის საკითხი იყო, ვიდრე იჯარის ხელშეკრულების შეწყვეტის საფუძვლები. შესაბამისად, იგი სპეციფიკურ და გადაუდებელ პა-

¹⁷⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით. [www. Supremecourt.ge](http://www.supremecourt.ge).

¹⁷⁸ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სხვა პირისაგან რაიმე მოქმედების შესრულების ან ამ მოქმედებისაგან თავის შეკავების მოთხოვნის უფლებაზე ვრცელდება ხანდაზმულობა. ამავე კოდექსის 129-ე მუხლით დადგენილია სახელშეკრულებო მოთხოვნათა ხანდაზმულობის ვადები და იგი შეადგენს 3 წელს, ხოლო უძრავ ნივთებთან დაკავშირებით სახელშეკრულებო მოთხოვნებისა 6 წელს. ჩალკეულ შემთხვევებში კანონით შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს ხანდაზმულობის სხვა ვადებიც. საქართველოს მსგავსად ხანდაზმულობის ვადები გათვალისწინებულია გერმანიის სამოქალაქო კოდექსითაც, მაგრამ გერმანიაში ძირითადად ყურადღება გამახვილებულია სტანდარტულ და მაქსიმალურ ვადებზე. ჩგერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 195-ე პარაგრაფის მიხედვით ხელშეკრულების სტანდარტული ვადა შეადგენს 3 წელს, 196-ე პარაგრაფის თანახმად მინის ნაკვეთებზე უფლებების ხანდაზმულობის ვადა შეადგენს 10 წელს, თუმცა 197-ე პარაგრაფი რიც შემთხვევებში ითვალისწინებს 30 წლიანი ხანდაზმულობის ვადის გამოყენებას.

სუხს მოითხოვდა. აქედან გამომდინარე, ადგილი ჰქონდა მე-6(1) მუხლის დარღვევას¹⁷⁹, ამდენად, შესაგებლის წარდგენისას ხანდაზმულობაზე მითითების შემთხვევაში, სასამართლო ვალდებულია განიხილოს ხანდაზმულობის საკითხი.

სასამართლო პრაქტიკაში (*usus fori*) შესაძლებელია იყოს შემთხვევები, როცა მოტივირებული პროტესტი გადახდის ბრძანებაზე ნაწილობრივ არის შეტანილი, ესე იგი გადახდის ბრძანება ნაწილობრივ არის გასაჩივრებული. ამ შემთხვევაში მართებულად შეიძლება დაისვას კითხვა, რა ნაწილში უნდა გაუქმდეს გადახდის ბრძანება, მთლიანად თუ გასაჩივრებულ ნაწილში? აღნიშნულ კითხვაზე პასუხს გამარტივებული წარმოების დროს ფულადი დავალიანების გადახდევინების თავი პირდაპირ არ ითვალისწინებს, თუმცა, მიგვაჩნია, რომ სასამართლომ გადახდის ბრძანება უნდა გააუქმოს იმ ნაწილში, რომელშიც გასაჩივრებულია, ხოლო დანარჩენ ნაწილში გადახდის ბრძანება უნდა დარჩეს უცვლელად.

მეტად მნიშვნელოვანია გადახდის ბრძანების გასაჩივრება სოლიდარული მოვალეების მიერ. შესაძლებელია ფაქულტატური თანამონაწილეობისას გადახდის ბრძანება მოტივირებული პროტესტის საფუძველზე გასაჩივრდეს ერთი სოლიდარული მოვალის მიერ, ამ შემთხვევაში გადახდის ბრძანება უნდა გაუქმდეს არა მთლიანად, არამედ მხოლოდ პროტესტის შემტანი სოლიდარული მოვალის ნაწილში, ხოლო დანარჩენი მოვალის მიმართ უნდა დარჩეს უცვლელად.

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, მოპასუხის მიერ გადახდის ბრძანების წინააღმდეგ წარდგენილი შესაგებელი უნდა იყოს დასაბუთებული, თუმცა საპროცესო კოდექსი არ მიუთითებს თუ რა რეკვიზიტებს უნდა აკმაყოფილებდეს იგი. მიგვაჩნია, რომ გადახდის ბრძანების წინააღმდეგ წარდგენილი შესაგებელი უნდა შეიცავდეს:

- იმ სასამართლოს დასახელებას, რომელმაც გამოიტანა გადახდის ბრძანება;
- შესაგებლის შემტანი პირის ან კანონიერი წარმომადგენლის დასახელებას;

¹⁷⁹ იხ. სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად (მე-6 მუხლი). სახელმძღვანელო იურისტებისათვის. თბ.; 2008 წ.

- მითითებას გაპროტესტებულ გადახდის ბრძანებაზე;
- მატერიალურ-სამართლებრივი შესაგებლის წარდგენისას მითითებას იმ გარემოებებზე, რომ მის მიერ ვალდებულება შესრულებულია და ა.შ.;

- პროცესუალური შესაგებლის წარდგენისას მითითებას გარემოებებზე, რომ არსებობს განცხადებაზე საქმის წარმოების შეწყვეტის, განუხილველად დატოვების და ა.შ. საფუძვლები;

- შესაგებელს ხელს აწერს მოპასუხე ან მისი წარმომადგენელი.

შესაგებელს უნდა ერთვოდეს მასში აღნიშნული გარემოებების დამადასტურებელი მტკიცებულებები. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით მიგვაჩნია, რომ გადახდის ბრძანების გაუქმების საფუძველი უნდა იყოს მოვალის მიერ ისეთი მტკიცებულებების წარმოდგენა, რომლებიც მოწმობენ უფლებაზე დავის არსებობას.

გამოვთქვამთ მოსაზრებას, რომ გადახდის ბრძანებაზე მოპასუხის მიერ წარდგენილ პრეტენზიას უნდა ეწოდოს არა შესაგებელი, როგორც ეს მოქმედი საპროცესო კოდექსით არის გათვალისწინებული, არამედ საჩივარი, რომლის მიზანი სწორედ გადახდის ბრძანების გაუქმებაა. შესაგებელი ზოგადად აღებული წარმომადგენს მოპასუხის უფლებების შერბილებულ დაცვას, რა დროსაც მოპასუხე არ ეთანხმება მოწინააღმდეგე მხარის მოთხოვნებს. გადახდის ბრძანების დროს შესაგებლის წარდგენით მოპასუხე არა მარტო არ ეთანხმება მოსარჩელე მხარის მოსაზრებას, არამედ იმავდროულად ასაჩივრებს კიდევ მის წინააღმდეგ გამოტანილ გადახდის ბრძანებას, ითხოვს მის გაუქმებას და საქმის საერთო სასარჩელო წესების დაცვით განხილვას, ამდენად დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მსგავსად გადახდის ბრძანებაზე წარდგენილ შესაგებელს უნდა ეწოდოს საჩივარი.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით პროტესტის წარდგენის შემთხვევაში სასამართლო აუქმებს გადახდის ბრძანებას. აქვე აღსანიშნავია, რომ დაუსაბუთებელი პროტესტის წარდგენის შემთხვევაში სასამართლოს უნდა მიეცეს უფლება უარი უთხრას მოპასუხეს ბრძანების გაუქმებაზე, რის შესახებაც

უნდა გამოიტანოს განჩინება, ხოლო ასეთ განჩინებაზე მოპასუხეს უნდა შეეძლოს კერძო საჩივრის შეტანა.

რამდენადაც პარადოქსული არ უნდა იყოს მოქმედი კანონმდებლობით გათვალისწინებული არ არის, თუ რა ვადაში უნდა იქნეს განხილული მოპასუხის მიერ წარდგენილი პროტესტი, რაც უარყოფითად მოქმედებს როგორც კრედიტორის, ისე განმცხადებლის ინტერესებზე. მიგვაჩნია, რომ შესაგებელი მაქსიმალურად შემცირებულ ვადაში, კერძოდ, 5 დღის ვადაში უნდა იქნეს განხილული, რაზეც შესაბამისი ცვლილება უნდა განხორციელდეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში.

გადახდის ბრძანების მსგავსად 10 დღის ვადაში შეიძლება დაუსწრებელ გადაწყვეტილებაზე პრეტენზიის გამოხატვა, საჩივრის წარდგენა, თუმცა გადახდის ბრძანებისაგან განსხვავებით დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრებისათვის დადგენილი 10 დღიანი ვადის გაგრძელება ან საპატიო მიზეზის საფუძველზე აღდგენა დაუშვებელია. ეს განსხვავება ბუნებრივიცაა. გადახდის ბრძანება საქმის მთავარ სხდომაზე მომზადების, მხარეთა ახსნა-განმარტებების მოსმენის გარეშე მიიღება, მოვალისათვის სწორედ გადახდის ბრძანების მიღებით ხდება ცნობილი მის წინააღმდეგ არსებული პრეტენზიის (სასამართლოში წარდგენილი) შესახებ, ხოლო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიღების დროს, მოპასუხისათვის თავიდანვე არის ცნობილი საქმის ვითარება, ამდენად კანონმდებლის მიერ დადგენილი დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრების 10 დღიანი ვადის გაგრძელება ან აღდგენა უსაფუძვლო იქნებოდა.

გადახდის ბრძანების მიღების დროს, სასამართლო ეყრდნობა განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ უტყუარ მტკიცებულებებს, რომლის საეჭვოობის საკითხი მინიმუმამდე არის კანონმდებლობის მიერ დაყვანილი. ამის ნათელი დადასტურება გახლავთ საერთო სასამართლოებში ფულადი დავალიანების გადახდევის საქმეების მოძრაობის ერთიანი დინამიკა. სასამართლო პრაქტიკაში იშვიათად ხდება გადახდის ბრძანების გაპროტესტება მოპასუხის მიერ და გამარტივებული წარმოების სასარჩელო წარმოებაში გადაზრდა. სტატისტიკის მიხედვით, 2004 წელს

1573 საქმიდან შესაგებელი წარდგენილი იქნა 13 საქმეზე¹⁸⁰, 2005 წელს 1505 საქმიდან შესაგებელი წარდგენილი იქნა 27 საქმეზე¹⁸¹, 2006 წელს 1398 საქმიდან შესაგებელი წარდგენილი იქნა 4 საქმეზე¹⁸², 2007 წელს 1427 საქმიდან შესაგებელი წარდგენილია 13 საქმეზე¹⁸³, 2008 წელს 1294 საქმიდან შესაგებელი წარდგენილია 16 საქმეზე¹⁸⁴.

სასამართლოს ბრძანების გაუქმების საკითხი ანალოგიურად წყდება რუსეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით¹⁸⁵, კერძოდ, 128-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო უგზავნის სასამართლოს ბრძანებას მოვალეს, რომელსაც უფლება აქვს ბრძანების მიღებიდან 10 დღის ვადაში წარადგინოს მოსაზრებები ბრძანების შესრულებასთან დაკავშირებით. მოვალეს შეუძლია არ დაეთანხმოს სასამართლოს ბრძანებას, რომელიც მხარეთა მოსმენის გარეშე არის მიღებული და წარადგინოს მოსაზრებები ბრძანების სანინაალმდეგოდ¹⁸⁶. ამ შემთხვევაში სასამართლო აუქმებს სასამართლო ბრძანებას და განუმარტავს განმცხადებელს უფლებას საქმის სასარჩელო წარმოების მოთხოვნის თაობაზე (მუხლი 129). იმ შემთხვევაში, თუ კი დათქმულ ვადაში მოვალისაგან სასამართლოში ბრძანების სანინაალმდეგო მოსაზრებები არ იქნება წარმოდგენილი, განმცხადებელს გადაეცემა სასამართლოს ბეჭდით დამოწმებული სასამართლო ბრძანების ასლი.

სასამართლოს ბრძანების გასაჩივრება მოპასუხის მიერ პროტესტის წარდგენის გზით, გათვალისწინებულია ასევე ბელორუსიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით, კერძოდ, 389-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოს ბრძანება დაუყოვნებლივ ეგზავნება მოპასუხეს, რომელსაც უფლება აქვს 10 დღის ვადაში

¹⁸⁰ მართლმსაჯულება საქართველოში. 2004 წლის სტატისტიკა. თბ. 2005 წ. გვ. 13

¹⁸¹ მართლმსაჯულება საქართველოში. 2005 წლის სტატისტიკა. თბ. 2005 წ. გვ. 10

¹⁸² მართლმსაჯულება საქართველოში. 2006 წლის სტატისტიკა. თბ. 2006 წ. გვ. 10

¹⁸³ მართლმსაჯულება საქართველოში. 2007 წლის სტატისტიკა. თბ. 2007 წ. გვ. 10

¹⁸⁴ მართლმსაჯულება საქართველოში. 2008 წლის სტატისტიკა. თბ. 2008 წ. გვ. 12

¹⁸⁵ Гражданский процессуальный кодекс. Комментарий. Под. ред. Крашенинникова.

М., 2006. стр. 312-313

¹⁸⁶ Жилин, Г.А. Бриков, В.В. Ганичева Е. С. и др. Комментарий к Гражданскому Процессуальному Кодексу Российской Федерации. Издание Четвертое, переработанное и дополнительное. Издательство "Проспект", 2008. гл. 275

წარადგინოს შესაგებელი მის წინააღმდეგ გამოტანილ სასამართლოს ბრძანებაზე.

გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი¹⁸⁷ საქართველოს, ბელორუსიის და რუსეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსების მსგავსად ითვალისწინებს გამარტივებული წარმოებით მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრების შესაძლებლობას. სასამართლოს ბრძანების მოვალისათვის გადაცემის დროს, ამ უკანასკნელს განემარტება, რომ ორი კვირის განმავლობაში დაფაროს დავალიანება პროცენტებითა და სხვა ხარჯებით ან აცნობოს სასამართლოს ეწინააღმდეგება თუ არა და რამდენად ეწინააღმდეგება მის მიმართ წაყენებულ მოთხოვნას (მუხლი 692). მოვალეს შეუძლია წერილობითი სახით გაასაჩივროს (გაპროტესტოს) სასამართლოს ბრძანება ან რაღაც ნაწილი იმ სასამართლოში, რომელმაც გამოიტანა სასამართლოს ბრძანება.

§ 9. საქმის განხილვა დავის სასარჩელო წარმოების წესით

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 308-ე მუხლის პირველი ნაწილის პირველი წინადადების თანახმად, თუ მოპასუხე დროულად შეიტანს თავის შესაგებელს სასამართლოში, დავალიანების გადახდევინების შესახებ აღძრული მოთხოვნა განხილულ და გადაწყვეტილ უნდა იქნეს სასარჩელო წარმოების წესით. საყურადღებოა ის გარემოება, რომ მოპასუხის მიერ გადახდის ბრძანების წინააღმდეგ მოტივირებული პროტესტის შეტანა წარმოადგენს გადახდის ბრძანების გაუქმების და საქმის სასარჩელო წარმოების წესით განხილვის საფუძველს, რის თაობაზეც სასამართლოს გამოაქვს შესაბამისი განჩინება.

თ. ლილუაშვილის განმარტებით გადახდის ბრძანების გაუქმების შემდეგ გამარტივებული წარმოება გადაიზრდება სასარჩელო წარმოებაში და ამისათვის ცალკე სარჩელის შეტანა

¹⁸⁷ Гражданское процессуальное уложение Германии. Вводный закон к Гражданскому процессуальному уложению. М., 2006

საჭირო არ არის¹⁸⁸. ანალოგიური მოსაზრება გააჩნია აღნიშნულ-თან დაკავშირებით ა. კობახიძეს, რომელიც განმარტავს, რომ მოპასუხის მიერ დადგენილ ვადაში შესაგებლის შეტანის შემდეგ გადახდის ბრძანება ფაქტიურად კარგავს ძალას და სასამართლო აღძრულ მოთხოვნას განიხილავს ჩვეულებრივი სასარჩელო წარმოების წესით¹⁸⁹. აღნიშნული მოსაზრების სამართლებრივ საფუძველს ითვალისწინებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 308-ე მუხლის პირველი ნაწილი. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სასამართლოს შეუძლია საქმის ზეპირი განხილვის დანიშვნამდე ამ საქმის მომზადების მიზნით მიიღოს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული ღონისძიებები, მათ შორის დაავალოს მხარეებს წარმოადგინონ წერილობითი დოკუმენტები და განმარტებები, ამასთან სასარჩელო წარმოებისას მოპასუხე მხარეს შეუძლია წარადგინოს შეგებებული სარჩელი და ა.შ.

მოვალის მიერ გადახდის ბრძანება შესაძლოა ნაწილობრივ იქნეს გასაჩივრებული. ამდენად, გადახდის ბრძანების იმ ნაწილზე, რომელიც არ ყოფილა გაპროტესტებული, გაიცემა სააღსრულებო ფურცელი, ხოლო დანარჩენ ნაწილში საქმის წარმოება უნდა გაგრძელდეს. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ გადახდის ბრძანებაზე დასაბუთებული პროტესტის წარდგენის შემთხვევაში უქმდება გადახდის ბრძანება, მაგრამ შ. ქურდაძის¹⁹⁰ და ა. თაბაგარის¹⁹¹ მსგავსად მიგვაჩნია, რომ სასამართლომ ამის შემდეგ პირდაპირ არ უნდა გამოიტანოს განჩინება და დაიწყოს საქმის მომზადება მთავარ სხდომაზე განსახილველად.

მიგვაჩნია, რომ დისპოზიციურობის პრინციპიდან გამომდინარე სასამართლომ უნდა განუმარტოს განმცხადებელს, რომ უფლება აქვს მიმართოს საერთო წესის დაცვით სასამართ-

¹⁸⁸ თ. ლილუაშვილი.. სამოქალაქო საქმეთა წარმოება სასამართლოში. 2001 წ.; გვ. 247

¹⁸⁹ ა. კობახიძე. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. თბ. 2003 წ. გვ. 350

¹⁹⁰ ქურდაძე. სამოქ. საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში. 2006 წ.; გვ. 791

¹⁹¹ ა. თაბაგარი. გამარტივებული წარმოება საქ. სამოქალაქო პროცესში. 2002 წ.; გვ. 80

ლოს. ვფიქრობთ, აღნიშნული მოსაზრება საფუძვლიანია, ვინაიდან მხოლოდ მხარეს აქვს უფლება განცხადებით ან სარჩელთ მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ან არ მოითხოვოს თავისი დარღვეული უფლების აღდგენა.

იმ შემთხვევაში თუ გამარტივებული წარმოება გადაიზრდება სასარჩელო წარმოებაში, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 308-ე მუხლის პირველი ნაწილის მეორე წინადადების თანახმად, საქმე სასამართლო განხილვის საგნად ითვლება გადახდის ბრძანების გადაცემის მომენტიდან. აღსანიშნავია, რომ საქმის საერთო სასარჩელო წარმოებით განხილვის დროს მხარეები არ არიან შეზღუდული თავიანთი უფლებამოვალეობებით, შეუძლიათ საქმის წარმოება მორიგებით დაამთავროს, მოსარჩელეს შეუძლია უარი თქვას სარჩელზე, ხოლო მოპასუხეს ცნოს სარჩელი. საყურადღებოა ის გარემოება, რომ სასარჩელო წარმოების დროს, თუ დავის საგნის ღირებულება არ აღემატება 1000 ლარს, პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადანყვეტილება საბოლოოა და სააპელაციო წესით არ საჩივრდება¹⁹². ამდენად, თუ გადახდის ბრძანებით დაკისრებული თანხა არ აღემატება 1000 ლარს, შესაგებლის წარდგენის შემთხვევაში სასარჩელო წარმოების წესით მიღებული გადანყვეტილება არის საბოლოო.

§ 10. საქმის წარმოების განახლება

ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ მიღებული გადახდის ბრძანება წარმოადგენს სასამართლოს გადანყვეტილების ერთ-ერთ სახეს, რომელიც გასაჩივრების ვადის გასვლის შემდეგ შედის კანონიერ ძალაში, ხდება საბოლოო და

¹⁹² საქართველოს სსკ-ის 365-ე მუხლის თანახმად, სააპელაციო საჩივარი ქონებრივ-სამართლებრივ დავაში დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ დავის საგნის ღირებულება აღემატება 1000 ლარს. ეს ღირებულება განისაზღვრება იმის მიხედვით, თუ გასაჩივრებული გადანყვეტილების რა ზომით შეცვლაზე შეაქვს საჩივარი მხარეს.

სავალდებულოა შესასრულებლად მხარეებისათვის. მიუხედავად ამისა, კანონიერ ძალაში შესული გადახდის ბრძანება შესაძლებელია გასაჩივრდეს მხოლოდ ორი საფუძველით, კერძოდ, ბათილად ცნობის ან ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების მოტივით, თუ არსებობს განცხადების წანამძღვრები.

ახლადაღმოჩენილი გარემოების გამო, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება, რომელიც შეესაბამება საქმის იმ გარემოებებს, რომლებიც ცნობილი და დადგენილი იყო სასამართლოს მიერ ამ გადაწყვეტილების მიღების მომენტში, ხდება უკანონო, დაუსაბუთებელი, არასწორი, საქმის გარემოებებისადმი შეუსაბამო. ამიტომ, მსგავსი სასამართლო გადაწყვეტილებები არ შეიძლება დატოვებული იქნეს კანონიერ ძალაში. არ შეიძლება დატოვებულ იქნეს კანონიერ ძალაში აგრეთვე გადაწყვეტილებები, რომელთა ბათილობის საფუძველიც არსებობს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე მუხლის შესაბამისად.¹⁹³

თუ სასამართლოში შემოსულია განცხადებები როგორც ერთი და იმავე, ასევე ორივე მხარის მიერ ერთდროულად გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების შესახებ, სასამართლომ უნდა შეაჩეროს ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების შესახებ განცხადების განხილვა, ვიდრე არ იქნება განხილული განცხადება გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის შესახებ (საქართველოს სსკ-ის 421. მუხლის მე-2 ნაწილი) კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების განახლებასთან დაკავშირებით საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მიდგომა. აღნიშნული მუხლის ანალიზიდან გამომდინარე, გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ არ უნდა იყოს მისი გაუქმების რისკი. საქმეში "რიაბიჩი რუსეთის წინააღმდეგ" 2003 წ. სასამართლომ მსგავსი სიტუაციაში დაადგინა მე-6(1) მუხლის დარღვევა, განმარტა რა რომ: "კანონის უზენაესობის პრინციპის ერთ-ერთ ფუნდამენტალურ ასპექტს წარ-

¹⁹³ შ. ქურდაძე. სამოქალაქო საქმეთა განხილვა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებში. თბ. 2006 წ.; გვ. 181

მოადგენს სამართლებრივი განსაზღვრულობის პრინციპი, რაც სხვა კომპონენტებთან ერთად, გულისხმობს იმას, რომ როდესაც სასამართლო საბოლოოდ იმსჯელებს რაიმე საკითხზე, მისი გადაწყვეტილება აღარ უნდა დადგეს კითხვის ნიშნის ქვეშ... სამართლებრივი განსაზღვრულობის პრინციპი ნიშნავს პატივისცემას *res judicata*-ს პრინციპისადმი... ანუ გადაწყვეტილების საბოლოობას (*right to finality of the court decisions*) პრინციპისადმი. ამ პრინციპის თანახმად, არც ერთ მხარეს არა აქვს უფლება მოითხოვოს საბოლოო და კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გადასინჯვა მხოლოდ იმ მიზნით, რომ მოხდეს საქმის ხელახალი განხილვა და გადაწყვეტა. გადაწყვეტილებების გადასინჯვაზე ზემდგომი სასამართლოების უფლებამოსილება გამოყენებული უნდა იქნეს იმისათვის, რომ გასწორდეს მართლმსაჯულების შეცდომები და ნაკლოვანებები, მაგრამ არა იმისათვის, რომ მოხდეს საქმის ახალი განხილვა. გადასინჯვა არ უნდა იქნეს განხილული როგორც გასაჩივრება და საკითხზე უბრალოდ ორი განსხვავებული აზრის არსებობა არ წარმოადგენს ხელახალი განხილვის საფუძველს. ამ პრინციპისაგან გადახვევა გამართლებულია მხოლოდ მნივნილოვანი და აუცილებელი გარემოებების არსებობისას".¹⁹⁴ მიგვაჩნია, რომ საქმის წარმოების განახლება დასაშვებია მხოლოდ მნივნილოვანი და აუცილებელი გარემოებების არსებობისას, ამდენად, საქართველოს სსკ-ის 422-423-ე მუხლები სრულ შესაბამისობაშია მოყვანილი ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან

ზოგადი წესის მიხედვით, საქმისწარმოების განახლება შესაძლებელია სასამართლოს ისეთ გადაწყვეტილებებზე, რომლითაც არსებითად იქნა საქმე გადაწყვეტილი¹⁹⁵ ასეთს შეიძლება მივაკუთვნოთ გადახდის ბრძანებაც, რომლითაც არსებითად იქნა გადაწყვეტილი მხარეთა შორის არსებული მატერიალურ-სამართლებრივი ურთიერთობა. სხვა სახის გადაწყვეტილება (განჩინე-

¹⁹⁴ სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად (მე-6 მუხლი), სახელმძღვანელო იურისტებისათვის. თბ.; 2008 წ.; გვ. 60-61

¹⁹⁵ თ. ლილუაშვილი. ვ. ხრუსტალი. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი. თბ.; 2004 წ.; გვ. 695.

ბა), რომლითაც საქმე არსებითად არ იქნა გადაწყვეტილი და მხოლოდ ცალკეულ საპროცესო მოქმედებებს ეხება, არ შეიძლება დაექვემდებაროს განახლებას. ჩ გადახდის ბრძანება, რომელიც ჯერ არ არის შესული კანონიერ ძალაში, შესაძლებელია გადახდის ბრძანების გამოცემის სასამართლოში გასაჩივრდეს შესაგებლის (პროტესტი) შეტანის გზით და მასზე განცხადების წარდგენა საქმისწარმოების განახლების შესახებ დაუშვებელია. საქმისწარმოების განახლების ობიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება (გადახდის ბრძანება), სხვა შემთხვევაში, თუ გადაწყვეტილება ჯერ კიდევ არ არის შესული კანონიერ ძალაში, საქმის წარმოების განახლებაზე საუბარი ზედმეტია. აღნიშნული პრაქტიკა დადგენილია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ, არა ერთ განჩინებაში აღნიშნული იქნა, რომ საქმისწარმოების განახლების მოთხოვნით განცხადების განხილვისათვის აუცილებელია გასაჩივრებული გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში იყოს შესული.¹⁹⁶

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება დაინტერესებული პირის განცხადებით შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი, თუ:

- გადაწყვეტილების მიღებაში მონაწილეობდა მოსამართლე, რომელსაც კანონის თანახმად უფლება არ ჰქონდა, მონაწილეობა მიეღო ამ გადაწყვეტილების მიღებაში;

- ერთ-ერთი მხარე ან მისი კანონიერი წარმომადგენელი (თუ მას ასეთი წარმომადგენელი სჭირდება) არ იყო მონაწილე საქმის განხილვაზე;

- პირი, რომლის უფლებებსა და კანონით გათვალისწინებულ ინტერესებს უშუალოდ ეხება მიღებული გადაწყვეტილება, არ იყო მონაწილე საქმის განხილვაზე.

მეორე და მესამე ნორმები ეხება ისეთ გადაწყვეტილებას, რომელიც მიღებული იქნა ისეთ საქმეზე, რომელშიც მხარეთა მონაწილეობა არის საქმის განხილვის დროს სავალდებულო. დავალ-

¹⁹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გარემოსდაცვითი საქმეთა პალატის 2007 წლის 29 მარტის №ას-124-467-07, 2007 წლის 19 აპრილის №ას-552-935-06, 2007 წლის 8 მაისის №ას-5-360-07 განჩინებები

იანების გადახდევინების შესახებ განცხადების გამარტივებული წესით განხილვის დროს არ ხდება მხარეებისაგან ახსნა-განმარტების მოსმენა. ამდენად, გადახდის ბრძანების ბათილად ცნობის საფუძველი არ შეიძლება იყოს საქართველოს სსკ-ის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის "ბ" "გ" ქვეპუნქტები. კანონიერ ძალაში შესული გადახდის ბრძანება სასამართლოს მიერ ბათილად შესაძლებელია იქნეს ცნობილი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გადახდის ბრძანების მიღებაში მონაწილეობდა მოსამართლე, რომელსაც კანონის თანახმად უფლება არ ჰქონდა მონაწილეობა მიეღო ამ გადაწყვეტილების მიღებაში (საქართველოს სსკ-ის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის "ა" ქვეპუნქტი). აღნიშნული საფუძველით გადახდის ბრძანების ბათილად ცნობა არ შეიძლება თუ მხარეს შეეძლო ამ საფუძვლის ნამოყენება შესაგებლის წარდგენის გზით.

რაც შეეხება კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებაზე საქმის წარმოების განახლებას, აღნიშნული ამომწურავად არის ჩამოთვლილი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

გადახდის ბრძანების ბათილად ცნობის ან ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების შესახებ განცხადება შეტანილი უნდა იქნეს გადახდის ბრძანების გამომცემ სასამართლოში ერთი თვის ვადაში, ამ ვადის გაგრძელება არ დაიშვება. ვადის დინება იწყება იმ დღიდან, როდესაც მხარისათვის ცნობილი გახდა გადახდის ბრძანების ბათილად ცნობის ან ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების საფუძვლების არსებობა. განმცხადებელმა უნდა დაასაბუთოს, რომ განცხადება ნამდვილად ერთი თვის ვადაში იქნა შეტანილი. ერთ-ერთ საქმეზე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატამ განმარტა, რომ განცხადება საქმის წარმოების განახლების შესახებ წარდგენილი უნდა იქნეს სასამართლოში ერთი თვის ვადაში, სასამართლო ვალდებულია გამოარკვიოს თუ როდის დაიწყო კანონით დადგენილი ერთ თვიანი ვადის ათვლა, ე.ი. როდის გახდა მხარისათვის ცნობილი განცხადებაში მითითებული გარემოებანი, თუ განცხადება დასაშვებად იქნება მიჩნეული სასამართლოს მიერ, სწორედ ამის შემდეგ უნდა გამოარკვიოს განცხადებაში მითითე-

ბული საქმის წარმოების განახლების საფუძველები აკმაყოფილებს თუ არა სსკ-ის 423-ე მუხლში მითითებულ მოთხოვნებს.¹⁹⁷

გადახდის ბრძანების ბათილად ცნობისა და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების შესახებ განცხადების შეტანა დაუშვებელია გადახდის ბრძანების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 5 წლის გასვლის შემდეგ. აღნიშნული 5 წლიან ვადასთან დაკავშირებით საინტერესოა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2003 წლის 30 აპრილის პირველი კოლეგიის გადაწყვეტილება, სადაც აღნიშნულია, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი 5 წლიანი ვადა წარმოადგენს აღმკვეთ ვადას, რომელიც გვხვდება არა მხოლოდ ქართული ნაციონალური კანონმდებლობის შიგნით, არამედ როგორც კონტინენტური ევროპის, ისე ზოგიერთი პოსტსაბჭოური ქვეყნის სამართლებრივ სივრცეში. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებული ნორმა გამართლებულია სამართალში არსებული უფლებრივი წესრიგით. უფლება, როგორც ფასეულობა, არ შეიძლება მუდმივად, განუსაზღვრელად, საეჭვოობის (საცილობის) ხასიათს ატარებდეს. თუკი კანონმდებლობა ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო უსასრულოდ დაუშვებდა უფლების საეჭვოობის შესაძლებლობას, ეს წინააღმდეგობაში მოვიდოდა თვით უფლების იდეასთან და საფუძველს გამოაცლიდა სამართლებრივ წესრიგს. უფლების დაუსრულებლად (მუდმივად), მხოლოდ ეპიზოდურად, გარკვეული დროის მონაკვეთებში ნამდვილობა, არ შეესაბამება უფლების არსებას, ამიტომაცაა, რომ სადავო ნორმამ მხოლოდ გარკვეული დროით, 5 წლიანი აღმკვეთი ვადით შემოსაზღვრა სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვის შესაძლებლობა. ამდენად, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ იგი სრულ შესაბამისობაშია საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლთან. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, აუცილებელია იმ ვადის დანესება, რომლის შემდეგაც მხარეებს არ ექ-

¹⁹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 11 სექტემბრის №3კ-561-02 განჩინება — საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. 2002 წ.; №11. გვ. 2204-2210.

ნებათ შესაძლებლობა მოითხოვონ საქმის წარმოების განახლება, წინააღმდეგ შემთხვევაში აღნიშნული გამოიწვევდა კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გასაჩივრებას უვადოდ.¹⁹⁸ დაუშვებელია კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილების მუდმივად ეჭვქვეშ დაყენება, წინააღმდეგ შემთხვევაში საფუძველი გამოეცლებოდა სასამართლოსადმი სანდოობის ვარაუდს.¹⁹⁹ ერთ-ერთ საქმეზე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატამ განმარტა, რომ საქმის წარმოების განახლების შესახებ განცხადების წარდგენის დროს, სასამართლო ვალდებულია შეამოწმოს რამდენად დასაშვებია იგი და ხომ არ არსებობს დასაშვებობის დამაბრკოლებელი გარემოებები. თუ დასაშვები არაა განცხადება, იგი დარჩება განუხილველად, რაზეც შეიძლება კერძო საჩივრის შეტანა. საქმის წარმოების განახლების ერთ-ერთ დამაბრკოლებელ გარემოებას წარმოადგენს განცხადების წარდგენა გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 5 წლის შემდეგ²⁰⁰

გადახდის ბრძანების ბათილად ცნობის და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის განახლების შესახებ განცხადება უნდა შეიცავდეს შემდეგ რეკვიზიტებს:

- გასაჩივრებული გადახდის ბრძანების ზუსტ დასახელებას;
- მითითებას იმ საფუძველებზე, რომელთა გამოც უნდა მოხდეს გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა ან საქმის განახლება;
- მითითებას იმ გარემოებებზე, რომლებიც მოწმობენ, რომ დაცულია განცხადების შეტანის ვადა, და ამ გარემოებათა დამადასტურებელ მტკიცებულებებზე;
- მითითებას განსჯადობის წესების დაცვის თაობაზე;
- მითითებას იმის შესახებ, თუ რა ზომით და რა ფარგლებში მოითხოვს განმცხადებელი გასაჩივრებული გადახდის ბრძანების გაუქმებასა და სხვა გადაწყვეტილებით მის შეცვლას.

¹⁹⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2003 წლის 30 აპრილის გადაწყვეტილება №1/3/161)

¹⁹⁹ თ. ლილუაშვილი. ვალერი ხრუსტალი. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი. თბ.; 2004 წ.; გვ. 708.

²⁰⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეებზე. 2002 წ., №2. გვ. 190)

განცხადების წარდგენის დროს აღნიშნული რეკვიზიტების დაცვა სავალდებულოა, წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლო გამოიტანს განჩინებას და მისცემს ვადას განმცხადებელს ხარვეზის შესავსებად. თუ სასამართლოს მიერ დადგენილ ვადაში განმცხადებლის მიერ ხარვეზი არ იქნება შევსებული, განცხადება აღარ დაიშვება. იმ შემთხვევაში როცა განცხადების დასაშვებობის შემოწმებისას არ არსებობს მისი დასაშვებობის პირობები, განცხადება განუხილველად დარჩება, რაზეც შეძლება კერძო საჩივრის შეტანა. თუ განცხადება სასამართლოს მიერ ცნობილი იქნა დასაშვებად, განისაზღვრება დრო საქმის ზეპირი განხილვისათვის.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 430-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, თუ ზეპირი განხილვის დროს აღმოჩნდება, რომ განცხადება უსაფუძვლოა, განცხადება საქმის წარმოების განახლების შესახებ არ დაკმაყოფილდება, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ განცხადება საფუძვლიანია, მაშინ გასაჩივრებულ გადახდის ბრძანებას სასამართლო აუქმებს თავისი განჩინებით (430-ე მუხლის მე-3 ნაწილი), რის შემდეგაც თავიდან უნდა იქნეს განხილული აღნიშნული საქმე. საქმის წარმოების განახლების, ან განახლებაზე უარის თქმის შესახებ მიღებულ განჩინებაზე შეიძლება კერძო საჩივრის შეტანა.

გადახდის ბრძანება ადმინისტრაციულ პროცესში

ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მიღება დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენა იყო, საფუძველი ჩაეყარა ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებას და შესაბამისად, მისი მეშვეობით მოქალაქეთა ადმინისტრაციული უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას, დარღვეული უფლებების აღდგენას სასამართლოს მიერ.

საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობა და მისი სრულყოფა მიმდინარე სასამართლო რეფორმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. ბუნებრივია, ეს მეტად მნიშვნელოვანია, როგორც ადამიანის უფლებების დაცვისა და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების ნორმალური მუშაობისათვის, ასევე კანონმდებლობითი საქმიანობის ავტორიტეტის ასამაღლებლად²⁰¹.

ადმინისტრაციული პროცესი, ისევე როგორც სხვა იურიდიული პროცესუალური ფორმები (სამოქალაქო პროცესი, სისხლის სამართლის პროცესი), წარმოადგენს ინდივიდუალური საქმის გამოკვლევის, განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესს. ადმინისტრაციული პროცესის მეშვეობით წესრიგდება მატერიალური სამართლის დარღვების (პირველ რიგში, მატერიალური ადმინისტრაციული სამართლის) ისეთი ნორმები, რომლებიც გამოხატულებას ჰპოვებენ ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ საქმეებში.²⁰²

“ნებისმიერი ადმინისტრაციული საქმიანობა, მიუხედავად მათი ფორმისა და გამოვლენისა, ექვემდებარება სასამართლო კონტროლს, ადმინისტრაციულმა საპროცესო კოდექსმა შესა-

²⁰¹ ლ. კოკია, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის სრულყოფისათვის, ჟურნალი “მართლმსაჯულება და კანონი”, 2006 წ. №3 /10/ გვ. 69

²⁰² ვ. ლორია. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო სამართალი. თბ.; 2002 წ.; გვ. 7

ძლებლობა მისცა თითოეულ მოქალაქეს ადმინისტრაციულ ორგანოთა მიერ მათი უფლებების დარღვევისას სარჩელით მიმართოს ადმინისტრაციულ საქმეთა განმხილველ სასამართლოს".²⁰³

ადმინისტრაციული სამართალწარმოება ემყარება რა სამოქალაქო საპროცესო ნორმებს, ადმინისტრაციული დავების სპეციფიკიდან გამომდინარე ადგენს მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელ საქმის განხილვის გამარტივებულ და დაჩქარებულ საპროცესო ფორმებს.²⁰⁴

ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი განსაზღვრავს²⁰⁵ საერთო სასამართლოების მიერ ადმინისტრაციული საქმეების განხილვისა და გადაწყვეტის საპროცესო წესებს, მაგრამ აღნიშნული არ არის ამომწურავი და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში გამოიყენება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დებულებანი, იმ შემთხვევაში, თუ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით სხვა რამ არ არის დადგენილი. მაგალითად, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე⁷⁴ თავით დადგენილია ადმინისტრაციული სამართალწარმოება არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების მიზნით პირის სტაციონარში მოთავსებასთან დაკავშირებით. აღნიშნული კატეგორიის საქმეებზე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ გამოიყენება ან პირიქით, რიგ შემთხვევებში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი გამოიყენება ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის შევსების მიზნით, მაგალითად, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მსგავსად იცნობს მესამე პირების ინსტიტუტს, მაგრამ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით არ წესრიგდება დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის მქონე მესამე პირთა პროცესუალური უფლებები, რის გამოც გამოიყენება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი.

²⁰³ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის კომენტარი, მ. ვაჩაძე, ი. თოდრია, პ. ტურავა, ნ. ნეპელაძე, თბ.; 2005 წ.; გვ. 13

²⁰⁴ ჯ. რუსიაშვილი, იური ტაბუცაძე. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის კომენტარი. თბ.; 2002 წ.; გვ. 79

²⁰⁵ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი

გადახდის ბრძანება წარმოადგენს დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვის გამარტივებული წესით მიღებულ საპროცესო დოკუმენტს, რომელიც გასაჩივრების 10 დღიანი ვადის გასვლის შემდეგ შედის კანონიერ ძალაში, ხდება საბოლოო და ექვემდებარება აღსრულებას.

გამარტივებული წარმოება ცნობილია როგორც სამოქალაქო, ისე ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსისათვის, მაგრამ მათ შორის არსებობს არსებითი, მნიშვნელოვანი და ფუნდამენტური განსხვავებები. მართებულად მიუთითებს ვ. ლორია, რომ ადმინისტრაციული სარჩელი დავალიანების გადახდის შესახებ არ იწერება, არამედ იგი გამოხატავს დავას ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერებასთან დაკავშირებით, ხოლო დავალიანების გადაუხდელობის გამო სარჩელი ყოველთვის სამოქალაქო პროცესუალური ხასიათისაა და მისი განხილვა მარტივი წესით ხდება. თუ მოპასუხე დროულად შეიტანს თავის შესაგებელს სასამართლოში, დავალიანების გადახდის შესახებ აღძრული მოთხოვნა განხილულ და გადაწყვეტილ უნდა იქნეს სასარჩელო წარმოების საერთო წესით.²⁰⁶

ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული გამარტივებული სამართალწარმოების საფუძველი არის სასარჩელო განცხადება. მხარეთა მოთხოვნის მიუხედავად გამარტივებული სამართალწარმოების წესით საქმის განხილვა სასამართლოს უფლებაა და არა ვალდებულება. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 27-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო უფლებამოსილია მხარეთა წერილობითი მოთხოვნის საფუძველზე ადმინისტრაციული საქმე განიხილოს და გადაწყვიტოს მხარეთა დაუსწრებლად.

აღნიშნული ნორმის შესაბამისად გამარტივებული სამართალწარმოება დასაშვებია მხოლოდ მხარეთა წერილობითი მოთხოვნის საფუძველზე. მხარეთა წერილობით მოთხოვნაში იგულისხმება როგორც მოსარჩელის, ისე მოპასუხის წერილობითი მოთხოვნა, აგრეთვე ერთ-ერთი მხარის მოთხოვნა და მეორე მხა-

²⁰⁶ ვ. ლორია. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო სამართალი. თბ.; 2002 წ.; გვ. 180

რის თანხმობა საქმის გამარტივებული წესით განხილვაზე. მხოლოდ ერთი მხარის შუამდგომლობა მის დაუსწრებლად საქმის განხილვის თაობაზე სასამართლოს არ აძლევს უფლებას განიხილოს არსებული საქმე ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 27-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.²⁰⁷ აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ მიუხედავად მხარეთა მოთხოვნისა, სასამართლოს შეუძლია არ გაიზიაროს მოთხოვნა საქმის გამარტივებული წესით განხილვაზე და დაადგინოს საქმის არსებითი განხილვა მხარეთა მონაწილეობით.²⁰⁸

ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოებისას არ გამოიყენება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული დაუსწრებელი გადაწყვეტილების თავი და მხარის არასაპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობისას სასამართლო უფლებამოსილია მის დაუსწრებლად გამოიტანოს გადაწყვეტილება საქმეში არსებული მასალების საფუძველზე და ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-4 და მე-18 მუხლების დებულებათა გათვალისწინებით.

ადმინისტრაციული და სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოება ერთმანეთისაგან არსებითად განსხვავებული საპროცესო ინსტიტუტებია, რაც ასევე საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე ან ზეპირი მოსმენით განხილვაშიც გამოიხატება. აღნიშნული საპროცესო ინსტიტუტებს შორის მსგავსება ის არის, რომ საქმის განხილვას მხარეები არ ესწრებიან. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოებისას მიიღება გადაწყვეტილება, ხოლო სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოებისას გადახდის ბრძანება. აღნიშნული ინსტიტუტები ერთმანეთისაგან განსხვავდება გასაჩივრების თვალ-

²⁰⁷ ი. თოდრია. ადმინისტრაციული საქმის გამარტივებული სამართალწარმოების წესით განხილვა. ჟურნალი აღმანახი. 2001 წ. გვ. 87

²⁰⁸ ი. გიორგაძე. მ. კობალეიშვილი. ა. ლორია. ვ. ლორია. ხ. ლორია. მ. სალხინაშვილი. ნ. ნეკელაძე. ც. ჩქარეული. ი. ხარშილაძე — საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის კომენტარი. თბ. 2007 წ.; გვ. 265

საზრისითაც, კერძოდ, გადაწყვეტილება დასაბუთებული ასლის გადაცემიდან 14 დღის ვადაში საჩივრდება სასაპელაციო სასამართლოში, ხოლო გადახდის ბრძანება სასაპელაციო სასამართლოში არ საჩივრდება და მოპასუხეს, რომლის წინააღმდეგაც იქნა გამოტანილი გადახდის ბრძანება, შეუძლია მისი ჩაბარებიდან 10 დღის ვადაში პროტესტით მიმართოს გადახდის ბრძანების მიმღებ სასამართლოს.

საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 27-ე მუხლით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოებისას საქმე განიხილება მხარეთა დაუსწრებლად და არა ზეპირი მოსმენის გარეშე, რა დროსაც სასამართლო ნიშნავს და ატარებს საჯარო სხდომას, სადაც არ იწვევს მხარეებს და იცავს საქმის მთავარი სხდომის ჩატარების საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 25-ე თავით დადგენილ წესს, შესაბამისად დგება სხდომის ოქმი. რაც შეეხება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული გამარტივებულ წარმოებას, ფულადი დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმეები განიხილება მხარეთა დაუსწრებლად ზეპირი მოსმენის გარეშე, არ დაინიშნება საჯარო სხდომა და შესაბამისად არ დგება სხდომის ოქმი.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 302-309-ე მუხლებით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოების ადმინისტრაციული წესით განხილვა ეწინააღმდეგება ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მესამე მუხლით გათვალისწინებულ დისპოზიციურობის პრინციპს, რომლის თანახმადაც ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში მონაწილე ადმინისტრაციული ორგანო უფლებამოსილია საქმე მორიგებით დაამთავროს, უარი თქვას სარჩელზე ან ცნოს სარჩელი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობას.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული გამარტივებული წარმოება ასევე ეწინააღმდეგება საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მეოთხე მუხლით გათვალისწინებულ ინკვიზიციურობის პრინციპს, რომლის თანახმადაც სასამართლო თავად არის უფლებამოსილი თავისი ინიციატივით მიიღოს გადაწყვეტილება დამატებითი ინფორმაციის ან მტკიცებულების წარმოდგენის შესახებ.

იმის გათვალისწინებით, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი მჭიდროდ არის დაკავშირებული ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსთან, საინტერესოა, შეიძლება თუ არა გადახდის ბრძანების მიღება ადმინისტრაციული სამართალწარმოებისას. მიგვაჩნია, რომ აღნიშნულზე მხოლოდ უარყოფითი პასუხი უნდა იქნეს გაცემული. მოცემულ დასკვნამდე მივდივართ შემდეგ გარემოებათა გამო:

საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სასამართლოში ადმინისტრაციული დავის საგანი შეიძლება იყოს:

- ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის შესაბამისობა საქართველოს კანონმდებლობასთან;

- ადმინისტრაციული ხელშეკრულების დადება, შესრულება ან შეწყვეტა;

- ადმინისტრაციული ორგანოს ვალდებულება ზინის ანაზღაურების, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემის ან სხვა რაიმე ქმედების განხორციელების თაობაზე;

- აქტის არარად აღიარება, უფლების ან სამართალური თიერთობის არსებობა-არარსებობის დადგენა.

ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სასამართლოში ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით განიხილება არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების მიზნით პირის სტაციონარში მოთავსების საქმე.

ამ მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით გათვალისწინებული საქმეების გარდა, სასამართლოში ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით განიხილება სხვა საქმეებიც იმ სამართლებრივ ურთიერთობებთან დაკავშირებით, რომლებიც აგრეთვე გამომდინარეობს ადმინისტრაციული სამართლის კანონმდებლობიდან.

აღნიშნული მუხლიდან გამომდინარე, ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი იცნობს სასამართლოში სარჩელის და არა განცხადების წარდგენას, ამასთან სარჩელი სასამართლოში წარედგინება იმ შემთხვევაში, თუ მხარეებს შორის არსებობს დავა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ბათილად ცნობის ან ძალადაკარგულად გამოცხადების, ადმინისტრაციულ-სამართ-

ლებრივი აქტის გამოცემის, ქმედების განხორციელების შესახებ, ასევე არსებობს აღიარებითი სარჩელი ან სახელშეკრულებო დავები.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ დავალიანების გადახდევინების შესახებ გადახდის ბრძანების მიღება ადმინისტრაციულ პროცესში დაუშვებელია მაშინაც კი, როდესაც საქმე, დავის შინაარსიდან და მონაწილე სუბიექტებიდან გამომდინარე, ადმინისტრაციული კატეგორიის საქმეს მიეკუთვნება, განცხადება განხილული უნდა იქნეს სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით, ხოლო შემდეგ თუ საქმე გადაიზრდება სასარჩელო წარმოებაში და აღმოჩნდება, რომ ადმინისტრაციული კატეგორიის დავას წარმოადგენს, მაშინ სასარჩელო წარმოების ეტაპზე განხილული უნდა იქნეს ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით.

დაიბადა 1978 წლის 16 ნოემბერს ხონის რაიონის სოფელ მათხოჯში.

1985-1996 წლებში სწავლობდა მათხოჯის ვ.დ. ძიძიგურის სახელობის საშუალო სკოლაში.

1996-2001 წლებში სწავლობდა აკ. წერეთლის სახელმწიფო

უნივერსიტეტში იურიდიულ ფაკულტეტზე სამართალმცოდნეობის სპეციალობით.

2000 წლის პირველ თებერვალს მუშაობა დაიწყო ხონის რაიონულ სასამართლოში სხდომის მდივნად;

2004 წლის 20 თებერვალს კონკურსის წესით დაინიშნა ხონის რაიონული სასამართლოს მოსამართლის თანაშემწედ, საიდანაც განთავისუფლდა პირადი განცხადების საფუძველზე 2011 წლის 01 იანვრიდან;

2009 წლის 14 სექტემბრიდან როგორც მინვეული სპეციალისტი მუშაობდა აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ხოლო ამჟამად არის ამავე უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი;

2010 წლიდან როგორც მინვეული სპეციალისტი მიჰყავს ლექციების კურსი შ. მესხიას ზუგდიდის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტში;

2011 წლიდან არის ადვოკატთა ასოციაციის წევრი.

2002 წლის 17 ივნისს გაიარა მოსამართლის თანაშემწის სამთვლიანი კომპლექსური სასწავლო კურსი და ჩააბარა სასწავლო კურსით გათვალისწინებული ტესტური გამოცდა;

2003 წლის 22 თებერვალს ჩააბარა პროკურატურის მუშაკთა საკვალიფიკაციო გამოცდა;

2003 წლის 08 ნოემბერს ჩააბარა ადვოკატთა საერთო საკვალიფიკაციო გამოცდა;

2005 წლის 18 ივნისს წარმატებით ჩააბარა მოსამართლეობის საერთო საკვალიფიკაციო გამოცდა;

2010 წლის 04 თებერვალს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია თემაზე „გამარტივებული წარმოება საქართველოს სამოქალაქო პროცესში“ და სადისერტაციო საბჭოს N6 გადაწყვეტილებით მიენიჭა სამართალმცოდნეობის დოქტორის აკადემიური ხარისხი.

მას გამოქვეყნებული აქვს თერთმეტი სამეცნიერო სტატია და ორი მონოგრაფია.

ელ. ფოსტა: robizoni555@mail.ru

Robizoni555@yahoo.com

პატივცემულო მკითხველო!

იურიდიული ფირმა „ბონა კაუზა“ დაარსების დღიდან სისტემატურად გამოსცემს ახალ წიგნებს სამართლის სხვადასხვა დარგში. ჩვენი ძალისხმევით არაერთმა საინტერესო გამოკვლევამ იხილა მზის სინათლე. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ „ბონა კაუზა“ იქცა იურისტის ბიბლიოთეკის გამდიდრების საუკეთესო საშუალებად.

ქართული სამართლებრივი აზროვნების შემდგომი განვითარებისა და ნიჭიერ მეცნიერთა წახალისების მიზნით „ბონა კაუზა“ სამართლის მეცლევარებს გთავაზობთ ურთიერთხელსაყრელ თანამშრომლობას.

• „ბონა კაუზა“ უზრუნველყოფს იურისპრუდენციაში თქვენი სამეცნიერო ნაშრომების გამოცემას.

• წიგნები დაიბეჭდება ფირმის ფინანსური მხარდაჭერით. ავტორებს გადაეცემათ პონორარი.

მზად ვართ, განვიხილოთ აგრეთვე თქვენი წინადადებები თანამშრომლობის სხვა ფორმატთან დაკავშირებით.

• „ბონა კაუზა“ გთავაზობთ წიგნების ოპერატიულ გამოცემას მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზე შედავათიანი, ხელმისაწვდომი პირობებით.

დაინტერესებულმა პირებმა გთხოვთ მოგვმართოთ მისამართზე: ქ. თბილისი, რ. თაბუკაშვილის ქ. N12.

 990 071 მობილური 8(99) 78 61 77

ელ. ფოსტა: bonacausa@yahoo.com

ვებ-გვერდი: www.bonacausa.ge

ქალაქი ოფსეტური, ბეჭდვა რიზოგრაფზე

ქალაქის ზომა 70X84 1\32

ფასი სახელშეკრულება